

ราชบัณฑิตยสถาน พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษ

T098558

เรื่อง

การศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร
A Study and Collection of Medicinal Plant

โดย
นายฤกษ์ พิลาวัลย์

อาจารย์ที่ปรึกษา
อาจารย์บุญเหลือ กล้าหาญ

ปพ.
๑๒๑๓
๒๕๔๐

เลขหมู่.....๑๘๕๕๘

เลขทะเบียน.....

วันเดือนปี.....

เสนอ

ภาควิชาพืชสวน คณะเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)

พุทธศักราช ๒๕๔๐

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1740

ใบรับรองปัญหาพิเศษปริญญาตรี
ภาควิชาพืชสวน

เรื่อง

การศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร
A Study and Collection of Medicinal Plant

โดย
นายฤกษ์ พิลาวลัย

ได้รับการพิจารณาจาก

(อาจารย์ บุญถิอ กกล้าหาญ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

วันที่ 29 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ภาควิชารับรองแล้ว

(ผศ.ดร. สมชาย กกล้าหาญ)

หัวหน้าภาควิชาพืชสวน

วันที่ 29 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 41

15261
- 8 ส.ย. 2541

สพ.
๑ ๕11ก
๒๖๔๐

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชื่อเรื่อง : การศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร
(A Study and Collection of Medicinal Plant)

โดย : นายฤกษ์ พิลาวัลย์
สาขาวิชา : พืชสวน
ภาควิชา : พืชสวน
คณะ : เทคโนโลยีการเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ บุญลือ กล้าหาญ

บทคัดย่อ

ปัญหาพิเศษนี้ศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร โดยศึกษาถึงชนิดของพืชที่จัดเป็นพืชสมุนไพร เน้นทางด้าน ชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ ถิ่นกำเนิด ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การขยายพันธุ์ และสรรพคุณ เพื่อให้ทราบถึงชื่อและต้นของพืชนั้นๆ อย่างถูกต้อง จำนวนพืช 91 ชนิด พบว่า ถ้าจำแนกตามลักษณะวิสัยจะแบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ ไม้ล้มลุก 34 ชนิด ไม้พุ่ม 20 ชนิด ไม้ยืนต้น 24 ชนิด และไม้เลื้อย 13 ชนิด โดยพืชสมุนไพรทุกชนิดสามารถนำส่วนต่างๆ ไปปรุงเป็นยาสมุนไพรได้ตามแต่ชนิดพันธุ์ ของพืชนั้น ๆ

Title : **A Study and Collection Medicinal Plant**

By : **Mr. Ruchai Pilawan**

Major : **Horticulture**

Department : **Horticulture**

Faculty : **Agricultural Technology**

Advisor : **Mrs. Boonlue Glahan**

Abstract

This special problem is about studying and collecting the medicinal plant. By studying the common name, scientific name, family, origin, physical of botanical, propagation and utility. In order to know about the plant's name. There are 91 varieties of medicinal plant for studying. After studying and collecting, these are 34 varieties of herb, 20 varieties of shrubby, 24 varieties of tree and 13 varieties of climber. All of them can be used very parts to make the medicine depend upon their varieties.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

ในการจัดทำปัญหาพิเศษฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ อาจารย์ บุญลือ กล้าหาญ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้ให้คำแนะนำและปรึกษา ตลอดจนตรวจแก้ไขปัญหาพิเศษฉบับนี้จนเสร็จเรียบร้อยดี ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว และเพื่อนๆ ที่ให้การสนับสนุนทั้งทุนทรัพย์ กำลังกาย และกำลังใจ ในการทำปัญหาพิเศษฉบับนี้ จนสำเร็จได้ด้วยดี อันจะทำให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้ได้เสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณทุกๆ ท่านที่ให้ความสนใจในการศึกษา และมีส่วนช่วยให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยดี

นายฤกษ์ พิลาวัลย์

เมษายน 2541

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญภาพ	ข
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
การตรวจเอกสาร	3
อุปกรณ์และวิธีการทดลอง	20
ผลการศึกษา	22
สรุปผลการศึกษา	124
วิจารณ์ผลการศึกษา	125
เอกสารอ้างอิง	126
ภาคผนวก	127

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	แสดงลักษณะต้นของกระชาย	128
ภาพที่ 2	แสดงลักษณะต้นของกระเทียม	128
ภาพที่ 3	แสดงลักษณะต้นของกระวาน	129
ภาพที่ 4	แสดงลักษณะต้นของขิง	129
ภาพที่ 5	แสดงลักษณะต้นของกล้วย	130
ภาพที่ 6	แสดงลักษณะต้นของอูดพิศ	130
ภาพที่ 7	แสดงลักษณะต้นของข่า	131
ภาพที่ 8	แสดงลักษณะต้นของทองพันชั่ง	131
ภาพที่ 9	แสดงลักษณะต้นของบัวบก	132
ภาพที่ 10	แสดงลักษณะต้นของผักตบ	132
ภาพที่ 11	แสดงลักษณะต้นของบานไม่รู้โรย	133
ภาพที่ 12	แสดงลักษณะต้นของจอก	133
ภาพที่ 13	แสดงลักษณะต้นของหงอนไก่	134
ภาพที่ 14	แสดงลักษณะต้นของเขียวหมื่นปี	134
ภาพที่ 15	แสดงลักษณะต้นของเบญจมาศ	135
ภาพที่ 16	แสดงลักษณะต้นของกกตั้งกา	135
ภาพที่ 17	แสดงลักษณะต้นของโหระพา	136
ภาพที่ 18	แสดงลักษณะต้นของตะไคร้	136
ภาพที่ 19	แสดงลักษณะต้นของอ้อย	137
ภาพที่ 20	แสดงลักษณะต้นของเทียนดอก	137
ภาพที่ 21	แสดงลักษณะต้นของบัวหลวง	138
ภาพที่ 22	แสดงลักษณะต้นของฟ้าทะลายโจร	138
ภาพที่ 23	แสดงลักษณะต้นของว่านหอยแครง	139
ภาพที่ 24	แสดงลักษณะต้นของว่านหางจระเข้	139
ภาพที่ 25	แสดงลักษณะต้นของกะหุ้ง	140
ภาพที่ 26	แสดงลักษณะต้นของมะเขือยาว	140
ภาพที่ 27	แสดงลักษณะต้นของยี่ห่วย	141
ภาพที่ 28	แสดงลักษณะต้นของด้อยตั้ง	141
ภาพที่ 29	แสดงลักษณะต้นของแพงพวยบก	142

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 30	แสดงลักษณะต้นของพลับพลึง	142
ภาพที่ 31	แสดงลักษณะต้นของเร่ว	143
ภาพที่ 32	แสดงลักษณะต้นของดาวเรือง	143
ภาพที่ 33	แสดงลักษณะต้นของมะละกอ	144
ภาพที่ 34	แสดงลักษณะต้นของไมยราพ	144
ภาพที่ 35	แสดงลักษณะต้นของกะเพรา	145
ภาพที่ 36	แสดงลักษณะต้นของหญ้าหนวดแมว	145
ภาพที่ 37	แสดงลักษณะต้นของประทัดจีน	146
ภาพที่ 38	แสดงลักษณะต้นของเข็มขาว	146
ภาพที่ 39	แสดงลักษณะต้นของชบา	147
ภาพที่ 40	แสดงลักษณะต้นของรัก	147
ภาพที่ 41	แสดงลักษณะต้นของเสลดพังพอน	148
ภาพที่ 42	แสดงลักษณะต้นของครอบจักรวาล	148
ภาพที่ 43	แสดงลักษณะต้นของชะพลู	149
ภาพที่ 44	แสดงลักษณะต้นของหนุमानประสานกาย	149
ภาพที่ 45	แสดงลักษณะต้นของยี่โถ	150
ภาพที่ 46	แสดงลักษณะต้นของพุระหง	150
ภาพที่ 47	แสดงลักษณะต้นของชะอม	151
ภาพที่ 48	แสดงลักษณะต้นของเตย	151
ภาพที่ 49	แสดงลักษณะต้นของอังกาบ	152
ภาพที่ 50	แสดงลักษณะต้นของมะนาว	152
ภาพที่ 51	แสดงลักษณะต้นของมะเขือพวง	153
ภาพที่ 52	แสดงลักษณะต้นของมะลิ	153
ภาพที่ 53	แสดงลักษณะต้นของพริก	154
ภาพที่ 54	แสดงลักษณะต้นของใบทอง	154
ภาพที่ 55	แสดงลักษณะต้นของไผ่	155
ภาพที่ 56	แสดงลักษณะต้นของมะพร้าว	155
ภาพที่ 57	แสดงลักษณะต้นของขย	156
ภาพที่ 58	แสดงลักษณะต้นของฝรั่ง	156
ภาพที่ 59	แสดงลักษณะต้นของทองกวาว	157
ภาพที่ 60	แสดงลักษณะต้นของโมก	157
ภาพที่ 61	แสดงลักษณะต้นของถั้วทม	158

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 62	แสดงลักษณะต้นของมะรุม	158
ภาพที่ 63	แสดงลักษณะต้นของมะเกลือ	159
ภาพที่ 64	แสดงลักษณะต้นของโพธิ์	159
ภาพที่ 65	แสดงลักษณะต้นของระกำ	160
ภาพที่ 66	แสดงลักษณะต้นของมะม่วง	160
ภาพที่ 67	แสดงลักษณะต้นของขนุน	161
ภาพที่ 68	แสดงลักษณะต้นของคูณ	161
ภาพที่ 69	แสดงลักษณะต้นของแคบ้าน	162
ภาพที่ 70	แสดงลักษณะต้นของขง โค	162
ภาพที่ 71	แสดงลักษณะต้นของทรงบาดาล	163
ภาพที่ 72	แสดงลักษณะต้นของทองบ้าน	163
ภาพที่ 73	แสดงลักษณะต้นของทับทิม	164
ภาพที่ 74	แสดงลักษณะต้นของไทรย้อย	164
ภาพที่ 75	แสดงลักษณะต้นของน้อยหน่า	165
ภาพที่ 76	แสดงลักษณะต้นของประดู่	165
ภาพที่ 77	แสดงลักษณะต้นของมังคุด	166
ภาพที่ 78	แสดงลักษณะต้นของพิศุล	166
ภาพที่ 79	แสดงลักษณะต้นของกะทกรก	167
ภาพที่ 80	แสดงลักษณะต้นของบวบกลม	167
ภาพที่ 81	แสดงลักษณะต้นของบอระเพ็ด	168
ภาพที่ 82	แสดงลักษณะต้นของบานบุรีเหลือง	168
ภาพที่ 83	แสดงลักษณะต้นของผักนึ่ง	169
ภาพที่ 84	แสดงลักษณะต้นของผักเป็ด	169
ภาพที่ 85	แสดงลักษณะต้นของคิปลี	170
ภาพที่ 86	แสดงลักษณะต้นของเล็บมือนาง	170
ภาพที่ 87	แสดงลักษณะต้นของผัก	171
ภาพที่ 88	แสดงลักษณะต้นของผักทอง	171
ภาพที่ 89	แสดงลักษณะต้นของพริกไทย	172
ภาพที่ 90	แสดงลักษณะต้นของตำลึง	172
ภาพที่ 91	แสดงลักษณะต้นของถั่วฝักยาว	173

คำนำ

มนุษย์รู้จักนำพืชที่มาใช้ประโยชน์ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ด้วยการใช้เป็นอาหาร เป็นเชื้อเพลิง เป็นที่อยู่อาศัย และเป็นยารักษาโรค ซึ่งการใช้ยาสมุนไพรนั้นมีการใช้กันอย่างกว้างขวางในทุกครั้วเรือนมาเป็นเวลาช้านานแล้ว จนถึงสมัยปัจจุบันสมุนไพรก็ยังเป็นพืชที่มีคุณค่าทั้งทางยาและทางเศรษฐกิจที่ประชาชนชาวไทยให้ความนิยมอยู่ และใช้ในการปรับปรุงยาแผนโบราณอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่อยู่ในชนบทหรือที่ห่างไกล ทั้งที่ยาสมุนไพรมีการเตรียมยาที่ยุ่งยาก ผู้ที่เตรียมยาต้องมีความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์เป็นอย่างดีและรู้สรรพคุณของพืชนั้นๆ การรักษาไม่มีหลักสูตรหรือวิธีการปฏิบัติที่แน่นอน อีกทั้งการรักษา มักจะใช้พืชหลายชนิดมาประกอบกันเพื่อให้ได้ตัวยารักษาโรคได้ จึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญและสัมผัสครณี จึงจะบังเกิดผลดี ทำให้ความนิยมยาสมุนไพรลดน้อยลง เนื่องจากยาแผนปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทต่อการรักษาโรค ซึ่งสะดวกต่อผู้ใช้ และได้ผลรวดเร็ว เป็นผลให้ความรู้วิชาการด้านยาสมุนไพรขาดการพัฒนา ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ผู้มีความรู้ด้านสมุนไพรก็เหลือน้อยลง แต่ปัจจุบันวงการแพทย์ได้ตระหนักและหันมาสนใจตัวยาที่ได้จากการสกัดมาจากพืชสมุนไพร โดยทั่วโลกได้ยอมรับแล้วว่ายาที่ได้จากการสกัดจากสมุนไพร ให้ประโยชน์ดีกว่าสารสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์

ปัญหาพิเศษฉบับนี้จึงได้ทำการศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรไว้เพื่อเป็นข้อมูลและเพื่อการศึกษาขั้นต่อไป โดยศึกษาถึงชนิดของพืชสมุนไพร ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ สรรพคุณทางยา และสารพิษที่พบในพืชสมุนไพรชนิดนั้นๆ ส่วนต่างๆของพืชที่ใช้ทำยา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ
2. เพื่อเก็บรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรชนิดต่างๆ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. จะได้ทราบ ชนิด-ประเภทของพืชที่จัดเป็นพืชสมุนไพร
2. จะได้ทราบถึง สรรพคุณของพืชสมุนไพรแต่ละชนิด ตลอดจนทั้งส่วนต่างๆ ของพืชสมุนไพร ที่นำมาใช้ในการบำบัดรักษา หรือสกัดสารที่เกี่ยวข้อง ระยะเวลาในการเก็บ วิธีการเก็บ
3. วิธีการนำเอาส่วนต่างๆ ของพืชสมุนไพร มาประกอบเป็นตัวยา รวมถึงขนาดและปริมาณ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การตรวจเอกสาร

ความหมายของสมุนไพร

สมุนไพรตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยา ซึ่งหาได้ตามพื้นเมืองมิใช่เครื่องเทศ แต่ในความหมายของตำรายาไทย จะหมายถึง ยาที่ได้จากพฤกษชาติ สัตว์หรือแร่ ซึ่งมีได้ผสมปรุงหรือแปรสภาพ

ส่วนยาแผนโบราณตามความหมายในมาตราที่ 4 แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522 คือ ยาที่มีมุ่งหมายสำหรับใช้ในการประกอบโรคศิลปะ แผนโบราณ หรือการบำบัดโรคสัตว์ซึ่งอยู่ใน

- ตำรายาแผนโบราณที่รัฐมนตรีประกาศ หรือ
- ยาที่รัฐมนตรีประกาศเป็นยาแผนโบราณ หรือ
- ยาที่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนตำรับ

ในปัจจุบันจะมีคำจำกัดความใหม่ที่เริ่มใช้กันคือ *ยาไทย* ซึ่งจะหมายถึงทั้งยาสมุนไพร ยาแผนโบราณ และหมายความถึงลักษณะและวิธีการแพทย์แผนโบราณปรุงสำหรับคนไข้ และการปรุงใช้กันเองในหมู่ประชาชนด้วย

สำหรับคำว่าสมุนไพรที่จะกล่าวถึงต่อไป จะหมายถึงเฉพาะพืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยาเพราะเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัว หาง่าย ปลูกขยายพันธุ์ได้ไม่ยาก และส่วนหนึ่งใช้เป็นอาหารด้วย

หลักเบื้องต้นในการใช้ยาสมุนไพร

หากศึกษาสมุนไพรที่ปรากฏในตำรายาสมุนไพร ซึ่งเป็นที่นิยมและยอมรับของแพทย์แผนไทย เช่น หนังสือประมวลสรรพคุณยาไทยของสมาคม โรงเรียนแพทย์แผนโบราณ สำนักวัดพระเชตุพนฯ เป็นต้น จะพบว่า มีสมุนไพรระบุไว้ถึง 358 ชนิด แต่ละชนิดใช้รักษาอาการโรคต่างๆ ได้มากมาย ดังนั้นการที่จะนำสมุนไพรใดมาใช้ประโยชน์ ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ที่สำคัญหลายประการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ต้องการและปราศจากพิษภัยที่อาจเกิดขึ้นได้

การศึกษาข้อมูล

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าในประเทศไทยมีสมุนไพรที่ใช้สืบทอดกันมาเป็นจำนวนมาก การที่จะแนะนำให้ประชาชนใช้สมุนไพรใดในชีวิตประจำวันจำเป็นต้องผ่านการกลั่นกรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อ พ.ศ. 2525 กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล จัดการสัมมนาเรื่องสมุนไพรกับการสาธารณสุขมูลฐานขึ้นที่คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยแพทย์และเภสัชกรทั้งแผนปัจจุบันและแผนโบราณ ซึ่งร่วมกันทบทวนถึงคุณค่าและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประโยชน์ของสมุนไพร และเสนอแนะรายชื่อสมุนไพรที่ควรแนะนำให้ใช้ในงานสาธารณสุขมูลฐาน กลุ่มอาการและโรคที่ควรและไม่ควรใช้สมุนไพร รวมทั้งแนวทางในการนำสมุนไพรไปใช้กับประชาชน ต่อจากนั้นได้มีการสัมมนาอีกหลายครั้ง จนกระทั่งโครงการสมุนไพรกับการสาธารณสุขมูลฐาน ได้จัดตั้งขึ้นด้วยความช่วยเหลือขององค์การยูนิเซฟ และดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานโดยตรงที่มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและเผยแพร่การใช้สมุนไพรสำหรับการรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ โดยแพทย์บุคลากรสาธารณสุขและประชาชนด้วยกันเองรวมทั้งสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพรให้กว้างขวางขึ้นด้วยโครงการสาธารณสุขมูลฐาน ได้คัดเลือกสมุนไพรที่สมควรส่งเสริมใช้ประชาชนใช้จำนวน 66 ชนิด ซึ่งใช้รักษาอาการเจ็บป่วยรวมทั้งสิ้น 18 กลุ่มอาการโรค เช่น ท้องเดิน ท้องผูก ท้องอืด ไอ อาเจียน โรคผิวหนัง เป็นต้น โดยแนะนำให้ใช้สมุนไพรเป็นตัวเดี่ยวๆ ดังนั้นถ้าจะเลือกใช้สมุนไพรในการรักษาโรคด้วยตนเอง ควรใช้สมุนไพรที่โครงการสาธารณสุขมูลฐานแนะนำไว้ หรือหากจะใช้ชนิดอื่นๆ ควรติดต่อสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือค้นคว้าจากเอกสารที่เชื่อถือได้ ควรเป็นสมุนไพรที่เคยมีรายงานว่าได้ผล โดยมีผลงานวิจัยสนับสนุนทั้งในด้านสรรพคุณและพิษวิทยา เพื่อประโยชน์และความปลอดภัยอย่างแท้จริง

หน่วยงานของรัฐบาลที่จะให้ความรู้ในการใช้สมุนไพร

1. โครงการสมุนไพรกับการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข
2. คณะเภสัชศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)
3. ศูนย์ข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
4. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

การใช้ให้ถูกโรค

การใช้สมุนไพรเพื่อรักษาตนเองนั้น ผู้ป่วยต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างมากและมีข้อจำกัดให้กระทำได้เฉพาะโรคสามัญที่สามารถสังเกตอาการได้ด้วยตัวท่านเองเท่านั้น ได้แก่ อาการท้องอืดท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด อาการท้องผูก อาการท้องเสีย(ที่ไม่รุนแรง) โรคพยาธิบางชนิด บิด อาการคลื่นไส้อาเจียน อาการไอ ขับเบาปัสสาวะไม่ออก นอนไม่หลับ โรคผิวหนังกลากเกลื้อน ฝี พุพอง แมลงสัตว์กัดต่อย ไฟไหม้น้ำร้อนลวก รวมทั้งเหาและชันนะตุ ผู้ที่จะใช้สมุนไพรควรเข้าใจถึงสาเหตุและอาการของโรคเหล่านี้ให้แน่ชัดเสียก่อน เพื่อป้องกันการใช้สมุนไพรผิดโรค ซึ่งอาการอาจกำเริบมากขึ้นจนถึงขั้นอันตรายได้ นอกจากนี้ต้องรู้ถึงอาการที่ไม่ควรใช้สมุนไพรรักษาตนเอง และต้องรีบไปโรงพยาบาลทันที

อาการที่ไม่ควรใช้สมุนไพรรักษา และต้องรีบไปโรงพยาบาลทันที

1. ใช้สมุนไพรรักษามานานกว่า 3-4 วัน อาการยังไม่ดีขึ้นหรือทรุดลงกว่าเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. เกิดอาการแพ้หลังรับประทานยาสมุนไพร เช่น คลื่นไส้ อาเจียน หรือเป็นตุ่มหรือผื่นเป็น ปื้นคล้ายลมพิษขึ้นที่ผิวหนัง ริมฝีปาก หรือตา ใจสั่น เป็นต้น
 3. มีไข้สูง ตาแดง ปวดเมื่อยตามตัว ชีพและเพื่อ
 4. มีไข้สูง ตาเหลือง ตัวเหลือง อ่อนเพลียและอาเจียน
 5. ปวดท้องอย่างแรงบริเวณสะดือ หรือท้องขวาด้านล่าง อาจมีอาการท้องผูกและใช้ร่วมด้วย ซึ่งเป็นอาการของไส้ติ่งอักเสบ อันอาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้
 6. ปวดท้องอย่างรุนแรงร่วมกับมีอาการไข้ อาเจียนและ/หรือท้องเสีย และ ถ้าท้องเสียหรือ อาเจียนมากๆ คนไข้จะอ่อนเพลีย ตาลึก ผิวหนังแห้ง หรือถ่ายอุจจาระเป็นมูกเลือดและอ่อนเพลียลง
 7. อาเจียนเป็นเลือด
 8. เป็นโรคบางอย่างที่รู้ว่ามีอันตรายถึงชีวิต เช่น ภูมิแพ้หรือสุนัขบ้ากัด มะเร็ง ซึ่งผลการ ทดลองรักษาด้วยสมุนไพรยังไม่ชัดเจน จึงไม่สมควรเสี่ยงชีวิต รวมทั้งโรคบางชนิดที่ต้องอยู่ใน ความดูแลของแพทย์เป็นประจำ และต้องมีผลการตรวจจากห้องปฏิบัติการประกอบการดูแลรักษา เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เป็นต้น
- การใช้ให้ถูกชนิด**

เมื่อตัดสินใจว่าจะใช้สมุนไพรชนิดใด ต้องแน่ใจว่ารู้จักต้นที่ถูกต้อง เพราะชื่อสมุนไพรไทย มีการซ้ำซ้อนกันบ้าง หรือชื่อในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันบ้างทำให้เกิดความสับสนอยู่เสมอ เช่น เสดดพังพอนที่สามารถแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อยได้คั้นน้ำ มีปรากฏอยู่ 2 ต้น ต้นแรกเป็นไม้พุ่มแกม เลื้อย ลำต้นและใบสีเขียวเข้ม ออกดอกขาว เรียกชื่ออื่นว่า พญาออบ้าง พญาปล้องทองบ้าง กับอีกต้น หนึ่งเป็นไม้พุ่มลำต้นมีหนามคม เส้นกลางใบมีสีแดง ช่อดอกออกง่ายเป็นสีเหลือง เรียกอีกชื่อว่า ชองระอา ดังนั้นเพื่อกันความสับสนจึงเรียกชองระอาว่า เสดดพังพอนตัวผู้ และพญาออบ้างว่า เสดดพังพอนตัวเมียหรือสับปะรด ภาคใต้เรียกว่า ยานัด เป็นต้น ถ้ามีปัญหาในเรื่องนี้ควรค้นคว้าให้ แน่ใจจากตำราสมุนไพรที่เชื่อถือได้ซึ่งมักจะมีคำอธิบายลักษณะต้น และมีรูปสีและขาวดำประกอบ นอกจากนี้สวนสมุนไพร ซึ่งมีนักพฤกษศาสตร์ดูแลอยู่จะเป็นแหล่งค้นคว้าสมุนไพรที่ดีที่สุด

การใช้ให้ถูกส่วน

จากการวิจัยพบว่า ส่วนต่างๆ ของพืชได้แก่ ราก เหง้า ลำต้น เปลือก แก่น ใบ ดอก ผล และ เมล็ดนั้น อาจจะมีสารสำคัญชนิดเดียวกันหรือต่างชนิดกัน ก็ได้ ซึ่งตรงกับตำราสมุนไพรไทยที่ต้อง ระบุนส่วนที่ใช้ปรุงยาไว้เป็นชนิดๆ ไป เช่น ใช้ทั้งต้นหรือเรียกว่าใช้ทั้งห้า ได้แก่ ราก ต้น ใบ ดอก และผล สมุนไพรเหล่านี้มักเป็นพืชขนาดเล็ก หรืออาจระบุได้ว่าใช้ทั้งต้นบนดินก็ได้ เช่น เหงือกปลา หมอทั้งห้า เป็นต้น ที่ใช้แยกเฉพาะส่วนก็มีมาก เช่น เปลือกแคบ้าน แก่นขี้เหล็ก เหง้าจิง รากระย่อม ใบชุมเห็ดเทศ ดอกกานพลู ผลกล้วยดิบ สมุนไพรส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพรแห้ง แต่จะมีหลายชนิด ที่ใช้ได้ทั้งแห้งและสด เช่น ใบฟ้าทลายโจร และบางครั้งการใช้สมุนไพรสดจะได้ผลดี เช่น เมื่อกสด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากใบว่านทางจรเข้ ใบเสลดพังพอน เป็นต้น ดังนั้นจะต้องเลือกใช้ให้ถูกส่วน มิฉะนั้นจะไม่ได้ผลทางการรักษาที่ต้องการ

สมุนไพรอาจมีสารสำคัญไม่เท่ากันในแต่ละฤดูกาล ช่วงเวลาที่เก็บสมุนไพรจึงมีความสำคัญมาก แต่เนื่องจาก การค้นคว้าวิจัยยังมีไม่มากจึงไม่มีข้อบ่งชี้ว่าควรเก็บสมุนไพรแต่ละชนิดในเวลาช่วงใด อย่างไรก็ตามตำราการแพทย์แผนไทยได้ระบุไว้ชัดเจนในเรื่องนี้ ซึ่งคงจะเป็นแนวคิดที่ยึดถือไปก่อน ดังนี้

1. **ประเภทรากหรือหัว** เก็บในช่วงที่พืชหยุดการเจริญเติบโต ใบดอกร่วงหมดหรือในช่วงต้นฤดูหนาวถึงปลายฤดูร้อน เพราะเหตุว่าในช่วงนี้ราก หัว มีการสะสมปริมาณของตัวยาไว้ค่อนข้างสูง วิธีการเก็บใช้วิธีการขุดอย่างระมัดระวัง ตัวอย่างเช่น กระจับปี่ กระจับปี่ ข่า

2. **ประเภทใบหรือเก็บทั้งต้น** ควรเก็บในช่วงที่มีการเจริญเติบโตมากที่สุดหรือในช่วงที่ดอกตูมเริ่มบานหรืออาจเก็บในช่วงที่ดอกบานหรือผลยังไม่สุกก็ได้ วิธีการเก็บใช้วิธีเด็ดด้วยมือ

3. **ประเภทเปลือกต้นและเปลือกกราก** เปลือกต้น โดยมากเก็บระหว่างช่วงฤดูร้อนต่อกับฤดูฝน ปริมาณยาในพืชสูงและเปลือกลอกออกง่าย สายเปลือกกรากให้เก็บในช่วงต้นฤดูฝนเหมาะสมที่สุด

4. **ประเภทดอก** โดยทั่วไปเก็บในช่วงดอกเมบาน แต่บางอย่างเก็บในช่วงดอกตูม เช่น กานพลู เป็นต้น

5. **ประเภทผลและเมล็ด** พืชสมุนไพรบางอย่างอาจเก็บในช่วงผลที่ยังไม่สุกก็มี เช่น ฝรั่ง เก็บผลอ่อนใช้แก้ท้องร่วง แต่โดยทั่วไปมักเก็บตอนผลแก่เต็มที่แล้ว ตัวอย่างเช่น มะแว้งต้น มะแว้งเครือ ตีปาลี เมล็ดพิศทอง

การใช้ให้ถูกขนาด

วิธีชั่งตวงวัดของตำราสมุนไพรไทย ยังคงใช้ตามแบบเดิมซึ่งมีผู้ไม่เข้าใจอีกมาก แต่ปัจจุบันนี้นักวิทยาศาสตร์พยายามทำให้ง่ายขึ้นโดยนำขนาดที่ระบุในตำราแผนไทย มาชั่งตวงวัดด้วยระบบเมตริก และบันทึกเป็นกรัม หรือเป็นซีซี เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

กอบมือ หมายถึง ปริมาณสมุนไพรที่ได้จากการใช้มือทั้งสองข้างกอบเข้าหากันให้ปลายนิ้วกลางนิ้วนางและนิ้วก้อยแตะกัน

กำมือ หมายถึง ปริมาณสมุนไพรที่ได้จากการใช้มือข้างเดียวกำให้ปลายนิ้วจรดอุ้งมือ โห่่งๆ

เป็นที่น่าสังเกตว่าวิธีตวงสมุนไพรแห้งเป็นกำมือหรือกอบมือนี้น่าจะระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นมือของผู้ป่วย ซึ่งหมายความว่าผู้ป่วยเด็กที่มีกำมือเล็ก จะมีขนาดรับประทานน้อยกว่าผู้ใหญ่

ถ้าจะใช้เครื่องชั่งแบบโบราณ จะมีอัตราเทียบดังนี้

1 ชั่ง	เท่ากับ	20 ตำลึง
1 บาท	เท่ากับ	4 สลึง
1 สลึง	เท่ากับ	4 ไพ
1 ตำลึง	เท่ากับ	4 บาท
1 สลึง	เท่ากับ	2 เฟื้อง

พระราชบัญญัติชั่งตวงวัดบังคับให้ใช้มาตราเมตริก โดยเทียบน้ำหนักเครื่องยาแห้งไว้ว่า
สมุนไพรรหนัก 1 บาทจะเท่ากับ 5 กรัม

1 ช้อนกาแฟ	จุประมาณ	4 ซีซี
1 ช้อนหวาน	จุประมาณ	8 ซีซี
1 ช้อนคาว	จุประมาณ	15 ซีซี
1 ถ้วยชา	จุประมาณ	30 ซีซี

ขนาดของช้อนกาแฟนั้นอาจใช้ช้อนคนกาแฟแทนได้ ส่วนช้อนทานข้าวที่มีใช้กันตามบ้าน
นั้นมีความจุประมาณ 8 ซีซี คือ ขนาดของช้อนหวานในตำรายาไทย ส่วน 1 ถ้วยปกติจะมีขนาด
ประมาณ 250 ซีซี หรือเทียบเท่ากับหนึ่งในสามของขวดแม่โจง

การใช้ให้ถูกวิธี

วิธีการปรุงยาตามตำราเวชศึกษาระบุไว้ละเอียดถึง 24 วิธี แต่สำหรับผู้ที่ไม่ใช่แพทย์แผน
ไทย อาจทำได้เป็นบางวิธีได้แก่ ยาต้ม ยาขงน้ำ ยาดอง ยาลูกกลอน ยาฝนหรือตำพอกภายนอก
 เป็นต้น

การใช้ให้ถูกคน

ประการนี้สำคัญมาก ขนาดยาที่ระบุไว้จะเป็นของผู้ใหญ่ ถ้าจะให้เด็กรับประทานจะต้องลด
ขนาดลง โดยทั่วไปเด็กอายุ 6-12 ขวบ ใช้ขนาดครึ่งหนึ่งของผู้ใหญ่ สำหรับคนชราหรือคนที่มีสุขภาพ
ไม่แข็งแรง ควรลดขนาดลงเช่นกัน

หลักสำคัญอีกประการหนึ่งของการใช้ยาสมุนไพรร คือ ความสะอาด ถ้าสามารถปลูกได้เอง
หรือเก็บสมุนไพรรสดองจากแหล่งต่างๆ ควรล้างให้สะอาดก่อนนำมาปรุงยา หรือก่อนทำเป็น
สมุนไพรรแห้งเก็บไว้ใช้นานๆ (พร้อมจิต, 2537)

สารประกอบทางเคมีและเภสัชวิทยาของพืชสมุนไพรร

ส่วนประกอบทางเคมีในพืชสมุนไพรร จำแนกได้เป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ

1. **PRIMARY METABOLITE** เป็นสารที่มีอยู่ในพืชชั้นสูงทั่วไป พบในพืชทุกชนิด
เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการสังเคราะห์แสง (Photosynthesis) เช่น คาร์โบไฮเดรท ไขมัน
โปรตีน เม็ดสี (pigment) และเกลืออินทรีย์ (inorganic salt) เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. **SECONDARY METABOLITE** เป็นสารประกอบที่มีลักษณะค่อนข้างพิเศษ พบต่างกันในพื้นที่แต่ละชนิด คาดหมายว่า เกิดจากขบวนการชีวสังเคราะห์ (Biosynthesis) ที่มีเอนไซม์ (enzyme) เข้าร่วมสารประกอบประเภทนี้มีอัลคาลอยด์ (Alkaloid) แอนทราควิโนน (Anthraquinone) น้ำมันหอมระเหย (Essential oil)

ส่วนใหญ่สารพวก secondary metabolite จะมีสรรพคุณทางยา แต่ก็มิได้แน่นอนตายตัวเสมอไป จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าสารพวก primary metabolite บางตัวออกฤทธิ์ในการรักษาโรคได้เช่นเดียวกัน และยังมีข้อสังเกตอีกว่าสารประกอบที่มีฤทธิ์ทางยาในพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง อาจมีใช้มีเพียงตัวเดียว อาจมีหลายตัวก็ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่ถ่องแท้ จึงจะสามารถสกัดสารที่มีฤทธิ์ทางยามาใช้ได้

สารประกอบในพืชสมุนไพรมีมากมายหลายชนิด ที่สำคัญมีดังนี้

1. อัลคาลอยด์ (Alkaloid)

อัลคาลอยด์เป็นสารอินทรีย์ที่มีลักษณะเป็นด่างและมีไนโตรเจน (nitrogen) เป็นส่วนประกอบ มีรสขม ไม่ละลายน้ำ แต่ละลายได้ดีในตัวทำละลาย (organic solvent) เป็นสารที่พบมากในพืชสมุนไพร แต่ปริมาณสารจะแตกต่างกันไปตามฤดูกาล สารประเภทนี้จะมียุทธศาสตร์ทางเภสัชวิทยาในหลายระบบ ตัวอย่างเช่น reserpine ในรากระยั้ง สรรพคุณลดความดันเลือด สาร Quinone ในเปลือกต้นชิงโคนา (cinchona) มีสรรพคุณรักษาโรคมาเลเรีย และสาร morphine ในยางของฝิ่น มีสรรพคุณระงับอาการปวด เป็นต้น

2. น้ำมันหอมระเหย (Volatile oil หรือ Essential oil)

เป็นสารที่อยู่ในพืช มีลักษณะเป็นน้ำมันที่ได้จากการกลั่นด้วยไอน้ำ (Steam distillation) มีกลิ่นรสเฉพาะตัว ระเหยได้ง่ายในอุณหภูมิปกติ เบากว่าน้ำ น้ำมันนี้เป็นส่วนผสมของสารเคมีหลายชนิด มักเป็นส่วนประกอบของพืชสมุนไพรที่เป็นเครื่องเทศ คุณสมบัติทางเภสัชวิทยา มักเป็นด้านขับลมและฆ่าเชื้อโรคและเชื้อรา (Flatulence และ antibacterial, antifungal) พบในพืชสมุนไพร เช่น กระเทียม ขิง ข่า ตะไคร้ มะกรูด ไพล ขมิ้น เป็นต้น

3. ไกลโคไซด์ (Glycoside)

เป็นสารประกอบที่พบมากในพืชสมุนไพร มีโครงสร้างแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นน้ำตาล กับส่วนที่ไม่เป็นน้ำตาล ที่เรียกชื่อว่า aglycone (หรือ genin) การที่มีน้ำตาล ทำให้สารนี้ละลายน้ำได้ดี ส่วน aglycone เป็นสารอินทรีย์ ซึ่งมีสูตร โครงสร้างและเภสัชวิทยา แตกต่างกันไป และส่วนนี้เองที่ทำให้คุณสมบัติทางเภสัชวิทยาของ glycoside แตกต่างกันไป และทำให้แบ่ง glycoside ได้หลายประเภท เช่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.1 Cardiac glycoside มีฤทธิ์ต่อระบบกล้ามเนื้อหัวใจและระบบการไหลเวียนของโลหิต เช่น สารในใบยี่โถ

3.2 Anthraquinone glycoside มีฤทธิ์เป็นยาระบาย (laxative) ยาฆ่าเชื้อ (antibiotic) และสีย้อม สารนี้มีใบชุมเห็ดเทศ เมล็ดชุมเห็ดไทย ใบจีเหล็ก ใบมะขามแขก เป็นต้น

3.3 Saponin glycoside เมื่อเขย่ากับน้ำจะได้ฟองคล้ายสบู่ มักใช้เป็นสารตั้งต้นการผลิตยาประเภทสเตอรอยด์ เช่น ลูกประคำดีควาย

3.4 Flavonoid glycoside เป็นสีที่พบในดอกและผลของพืช ทำเป็นสีย้อมหรือสีแต่งอาหาร บางชนิดใช้เป็นยา เช่น สารสีในดอกอัญชัน

4. แทนนิน (Tannin)

เป็นสารที่พบในพืชทั่วไป มีรสฝาด มีฤทธิ์เป็นกรดอ่อนและสามารถตกตะกอนโปรตีนได้ มีฤทธิ์ฝาดสมานและมีฤทธิ์ฆ่าเชื้อแบคทีเรีย พบในใบฝรั่ง เนื้อของกล้วยน้ำว้าดิบ

ยังมีสารอินทรีย์ที่พบในพืชทั่วไป เช่น คาร์โบไฮเดรต ไขมัน กรดอินทรีย์ สเตอรอยด์ สารเรซิน สารกัม(Gum) วิตามินจะไม่กล่าวรายละเอียดในที่นี้แต่บางอย่างก็มีฤทธิ์ทางยา เช่น น้ำมันละหุ่งใช้เป็นยาระบาย เป็นต้น

ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น พืชสมุนไพรซึ่งเป็นที่นิยมยารักษาโรคมานาน ประกอบด้วยสารประกอบทางเคมีหลายชนิด แต่ละส่วนของพืชสมุนไพรมีสารประกอบที่แตกต่างกันออกไป สารเหล่านี้เป็นตัวกำหนดสรรพคุณของพืชสมุนไพร ชนิดและปริมาณของสารจะแปรตามชนิดของพันธุ์สมุนไพร สภาพแวดล้อมที่ปลูกและช่วงเวลาเก็บพืชสมุนไพร (เชษฐา, 2525)

การเรียกชื่อสมุนไพร

พืชแต่ละชนิดจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป พืชชนิดเดียวกัน ในท้องถิ่นที่ต่างกันก็ยังคงเรียกชื่อที่ต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น ชา เป็นชื่อที่เรียกกันทั่วไปในภาคกลาง ภาคเหนือมักเรียกว่า เมี่ยงหรือเมี่ยงป่า ชาวกระเหรี่ยงแม่ฮ่องสอนเรียกชาว่า ลาพะ เป็นต้น ในปัจจุบันการเรียกชื่อพืช แบ่งได้เป็น 2 แบบ กล่าวคือ

1. **ชื่อสามัญ (Common Name)** เป็นชื่อที่จำได้ง่าย แต่พืชชนิดเดียวกันมีชื่อเรียกได้หลายชื่อแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ชื่อดังกล่าวจึงอาจทำให้เกิดความสับสน
2. **ชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific Name)** เป็นชื่อสากลที่ใช้เรียกพืชชนิดเดียวกันทั่วโลก ทั้งนี้เพื่อให้คนทุกชาติ ทุกภาษาเข้าใจได้ตรงกัน ชื่อวิทยาศาสตร์เขียนด้วยภาษาลาติน ประกอบด้วยชื่อสกุล (Genus) และชื่อที่ระบุชนิดของพืชในสกุลนั้น (species) โดยชื่อทั้งสองจะเขียนคู่กันเสมอและจะใช้การพิมพ์หรือเขียนด้วยตัวเอน (Italic) หรือใช้การขีดเส้นใต้แต่ละชื่อ เพื่อแสดงว่าเป็นชื่อเฉพาะ ชื่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สกุลเขียนขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่ ส่วนชื่อชนิดเขียนด้วยอักษรตัวเล็กทั้งหมด นอกจากนี้ในการเขียนชื่อวิทยาศาสตร์มักจะเขียน ชื่อนักวิทยาศาสตร์ที่เป็นทั้งชื่อพืชนั้นๆ เป็นคนแรกลงไปด้วย ตัวอย่างเช่น ชื่อวิทยาศาสตร์ของกระเทียม *Allium sativum* Linn. ในกรณีนี้ *Allium* เป็นชื่อสกุล *sativum* เป็นชื่อที่บ่งชนิดของพืชในสกุล *Allium* ส่วน Linn. ย่อมาจาก Linnaeus ซึ่งเป็นชื่อของนักวิทยาศาสตร์ที่เป็นผู้ตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ของกระเทียมเป็นคนแรก

อย่างไรก็ตามในบางครั้งพืชชนิดหนึ่งอาจมีชื่อวิทยาศาสตร์ได้มากกว่า 1 ชื่อ เพราะมีผู้ทำการศึกษาและตั้งชื่อพืชชนิดนี้หลายคน ในกรณีเช่นนี้จะใช้ชื่อของผู้ที่ได้ตีพิมพ์เสนอผลงานก่อน ส่วนชื่ออื่นๆ จะบันทึกเป็นชื่อพ้อง (Synonym) โดยบางครั้งจะเขียนในวงเล็บคู่กับชื่อจริง เช่น ขมิ้นชัน *Curcuma longa* Linn. (*Curcuma domestica* Valetton) เป็นต้น (วันดี, 2538)

ลักษณะของพืชสมุนไพร

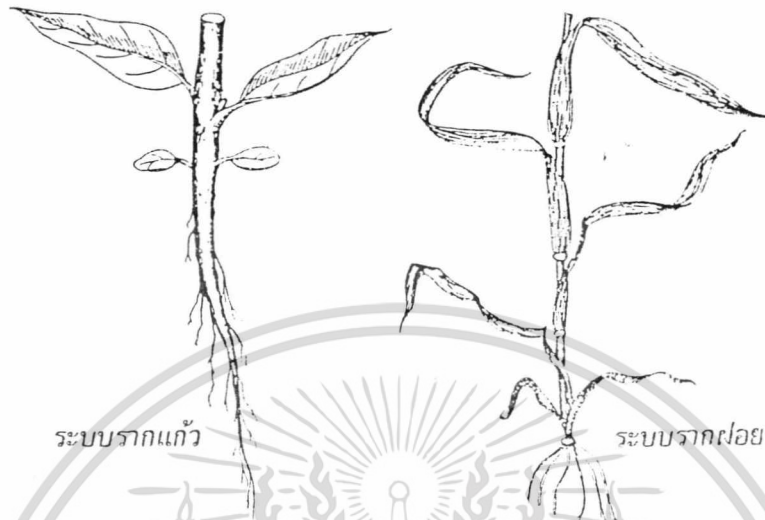
โดยทั่วไปต้นไม้จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ส่วนต่างๆ เหล่านี้จะมีรูปร่าง ลักษณะและหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ราก ลำต้น ใบ มีบทบาทรวมกันในการดูดซึมอาหาร ผลิตอาหาร ลำเลียงอาหาร และสะสมอาหารให้พืช ส่วนดอก ผล เมล็ด มีหน้าที่ในการสืบพันธุ์ ช่วยให้พืชกระจายพันธุ์ต่อไป

1. ราก

เป็นส่วนหนึ่งของพืชที่งอกต่อจากลำต้นลงไปในดิน ไม่มีส่วนของข้อ ปล้อง ตา ใบและดอก หน้าที่สำคัญของราก คือ ดูดน้ำ และแร่ธาตุจากดินส่งไปเลี้ยงลำต้น และยึดเกาะดิน ทำให้ลำต้นตั้งตรง ไม่โค่นล้ม รากแบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ ระบบรากแก้ว และ ระบบรากฝอย ระบบรากแก้วมักจะพบในพืชใบเลี้ยงคู่เช่น กุณ มะขาม มะม่วง เป็นต้น ระบบรากฝอยจะพบในพืชใบเลี้ยงเดี่ยว เช่น หญ้า ตะไคร้ เป็นต้น

ตามปกติรากจะอยู่ใต้ดิน แต่มีรากของพืชบางชนิดเปลี่ยนแปลงไปอยู่เหนือดิน เพื่อทำหน้าที่พิเศษแตกต่างกันไป เช่น

- รากค้ำจุน พบในต้นเตย ไทร ทำหน้าที่ช่วยพยุงลำต้นไม่ให้ล้ม
- รากอากาศ พบในกล้วยไม้ชนิดต่างๆ ช่วยดูดความชื้นจากอากาศ
- รากยึดเกาะ พบได้ในไม้เลื้อย เช่น ติลลี พลู ทำหน้าที่ช่วยให้ลำต้นยึดกับต้นไม้อื่นหรือหลักให้แน่น

ระบบรากแก้ว

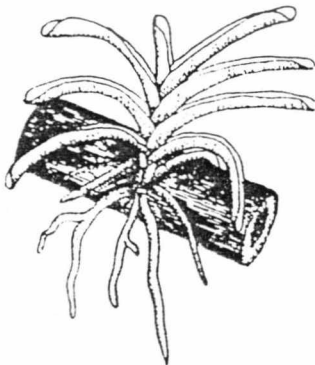
ระบบรากฝอย

รูปที่ 1 ระบบของราก

นอกจากนี้รากของพืชบางชนิดยังเปลี่ยนไปทำหน้าที่สะสมอาหารให้พืช เช่น รากมัน รากแครอท รากของพืชหลายชนิดสามารถนำมาใช้เป็นยาได้ เช่น กระชาย ระวังม แพงพวยฝรั่ง เป็นต้น

รากสะสมอาหาร

รากอากาศ

รากค้ำจุน

รูปที่ 2 รากที่เปลี่ยนไปทำหน้าที่อื่นๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้ภายในเพื่อการศึกษาเท่านั้น อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ลำต้น

ลำต้นเป็นส่วนที่สำคัญของพืช ประกอบด้วย ข้อ ปล้อง และตา ที่เห็นชัดเจน ลำต้นมีหน้าที่ลำเลียงอาหารจากรากไปยังใบ ช่วยค้ำจุนพืช และในพืชบางชนิดลำต้นยังทำหน้าที่สะสมอาหารด้วย จากลักษณะของลำต้นทำให้แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ ไม้ยืน ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก และ ไม้เลื้อย

ไม้ยืนต้น เป็นต้น ไม้สูงใหญ่ เนื้อไม้ค่อนข้างแข็ง แตกกิ่งก้านออกมามากมาย มีอายุอยู่หลายปี เช่น มะขาม หูกวาง มะม่วง เป็นต้น

ไม้พุ่ม มีลำต้นขนาดเล็กและมีความสูงน้อยกว่าไม้ยืนต้น มักแตกกิ่งก้านบริเวณโคนต้นใกล้พื้นดิน ทำให้เป็นทรงพุ่ม เช่น ทองพันชั่ง มะนาว เป็นต้น

ไม้ล้มลุก ลำต้นเป็นไม้เนื้ออ่อนส่วนมากมีอายุเพียงปีเดียว บางชนิดอาจมีอายุได้หลายปี เช่น ฟ้ายทลายโจร ข้าวโพด เป็นต้น

ไม้เลื้อย ลำต้นไม่สามารถตั้งตรงเองได้ อาศัยการเลื้อยพันไปตามวัตถุหรือต้นไม้อื่นๆ โดยใช้ส่วนต่างๆ ช่วยยึดเกาะ เช่น ราก กิ่งก้าน หนาม หนวด ลำต้นมีทั้งประเภทไม้เนื้อแข็งและไม้เนื้ออ่อน เช่น การเวก เล็บมือนาง ฟักทอง ตำลึง เป็นต้น

ลำต้นของพืชส่วนใหญ่อยู่บนดิน จะมีพืชบางชนิดที่มีลำต้นใต้ดิน ส่วนที่อยู่เหนือดินคือ กาบใบหุ้มซ้อนๆ กัน จนกลายเป็นลำต้น ลำต้นใต้ดินมักพบในพืชใบเลี้ยงเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ เช่น กัญชง ชิงช้า ตะไคร้ เป็นต้น ลำต้นใต้ดินที่พบเสมอๆ ได้แก่ เหง้า และหัว ตัวอย่างของพืชที่มีเหง้าใต้ดิน ได้แก่ ชิงช้า ใพล กระชาย เป็นต้น ตัวอย่างของพืชที่มีลำต้นใต้ดินประเภทหัว เช่น กระเทียม หัวหมู บุค เป็นต้น ลำต้นของพืชหลายชนิดสามารถนำมาใช้เป็นยาได้ เช่น แถ ขี้เหล็ก ฟ้ายทลายโจร ใพล เป็นต้น

ลำต้นชนิดไม้เลื้อย

ลำต้นใต้ดินประเภทเหง้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับครูผู้สอนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
รูปที่ 3 ลักษณะของลำต้นบางประเภท
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำต้นใต้ดินประเภทหัว

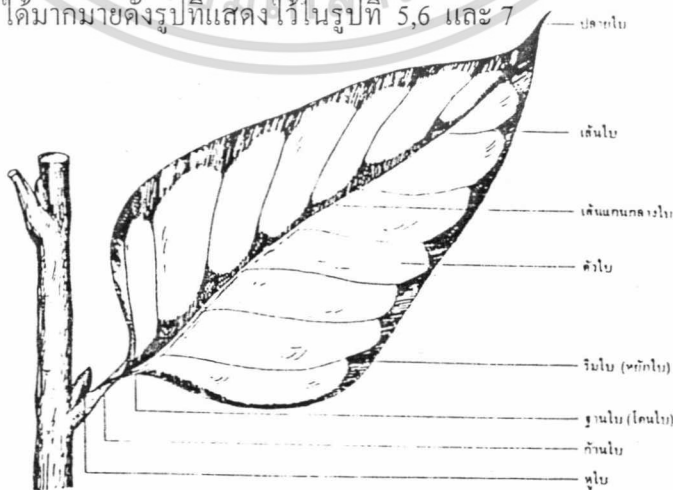
รูปที่ 3 ลักษณะของลำต้นบางประเภท (ต่อ)

3. ใบ

ใบเป็นส่วนที่สำคัญของพืชมีหน้าที่ในการสังเคราะห์แสง ใบของพืชบางชนิดใช้เป็นยาได้ เช่น ใบชุมเห็ดเทศ ใบขี้เหล็ก ใบมะกา เป็นต้น โดยทั่วไปใบมีลักษณะเป็นสีเขียว เนื่องจากมีสารจำพวกคลอโรฟิลล์ ใบที่สมบูรณ์ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

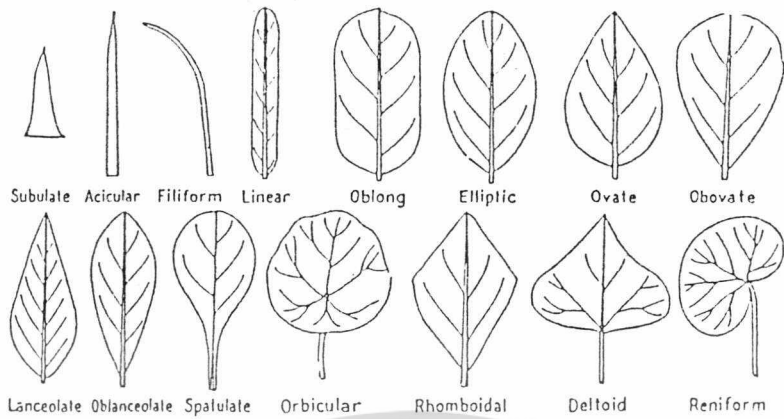
แผ่นใบ มีรูปร่างได้หลายแบบ อาจเป็นรูปไข่ รูปวงรี รูปใบหอก รูปหัวใจ เป็นต้น ขอบใบ อาจมีลักษณะเรียบ หยักเว้าเป็นแฉก หยักเป็นซี่ฟัน หรือเป็นคลื่น ลักษณะของขอบใบสามารถแบ่งย่อยเป็นแบบต่างๆ ได้หลายแบบ

ปลายใบและโคนใบ อาจจะมีลักษณะมนแหลมหรือเว้า ลักษณะต่างๆ เหล่านี้มีชื่อเรียกต่างกัันออกไป ลักษณะต่างๆ ของแผ่นใบ ขอบใบ ปลายใบ และโคนใบ จะช่วยในการบอกลักษณะที่แตกต่างกันของพืชแต่ละชนิดได้ ลักษณะดังกล่าวสามารถแบ่งละเอียดได้หลายแบบ และมีชื่อเรียกเป็นศัพท์เฉพาะได้มากมายดังรูปที่แสดงไว้ในรูปที่ 5,6 และ 7

รูปที่ 4 ส่วนประกอบของใบ

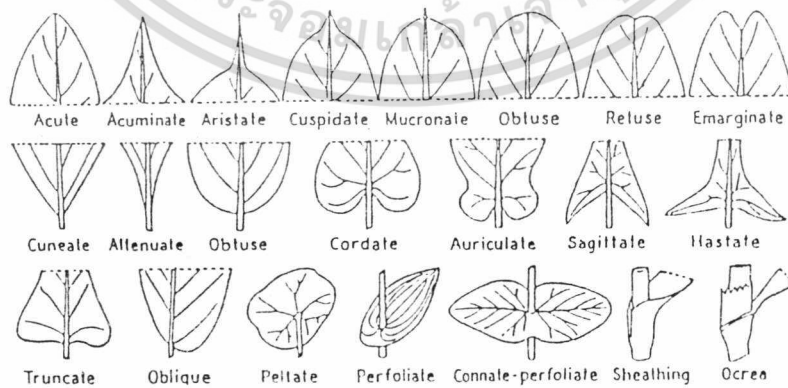
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกึ่งเชิงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 5 ลักษณะแผ่นใบ

รูปที่ 6 ลักษณะของขอบใบ

รูปที่ 7 ลักษณะปลายใบและโคนใบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชนิดของใบ

ใบแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ใบเดี่ยว และใบประกอบ

1. ใบเดี่ยว เป็นใบที่บนก้านใบอันหนึ่งอันมีใบเพียงใบเดียว ใบของพืช บางชนิดขอบใบอาจเว้าลึกเป็นแฉกจนถึงเส้นกลางใบ แต่ถ้าตัวใบไม่ขาดออกจากกัน ก็ยังจัดเป็นใบเดี่ยว เช่น ใบมันสำปะหลัง เป็นต้น

2. ใบประกอบ เป็นใบที่บนก้านใบหนึ่งอัน มีใบมากกว่าหนึ่งใบขึ้นไป ใบแต่ละใบเรียกว่าใบย่อย ใบย่อยของพืชแต่ละชนิดมีขนาดไม่เท่ากัน บางชนิดมีขนาดเล็ก เช่น ใบมะขาม บางชนิดมีใบย่อยขนาดใหญ่ เช่น ใบชุมเห็ดเทศ เป็นต้น ใบประกอบแบ่งออกได้เป็นชนิดใหญ่ๆ 2 ชนิด คือ ใบประกอบแบบขนนก และ ใบประกอบแบบพัด

2.1 ใบประกอบแบบขนนก เป็นใบประกอบซึ่งใบย่อยแยกออกจากแกนกลางที่เป็นก้านยาวเรียวยาว ใบประกอบชนิดนี้อาจเป็นใบประกอบชั้นเดียว ใบประกอบสองชั้น หรือสามชั้นก็ได้

2.2 ใบประกอบแบบพัด เป็นใบประกอบที่ใบย่อยทุกใบแยกออกจากจุดเดียวกัน

รูปที่ 8 ใบเดี่ยว

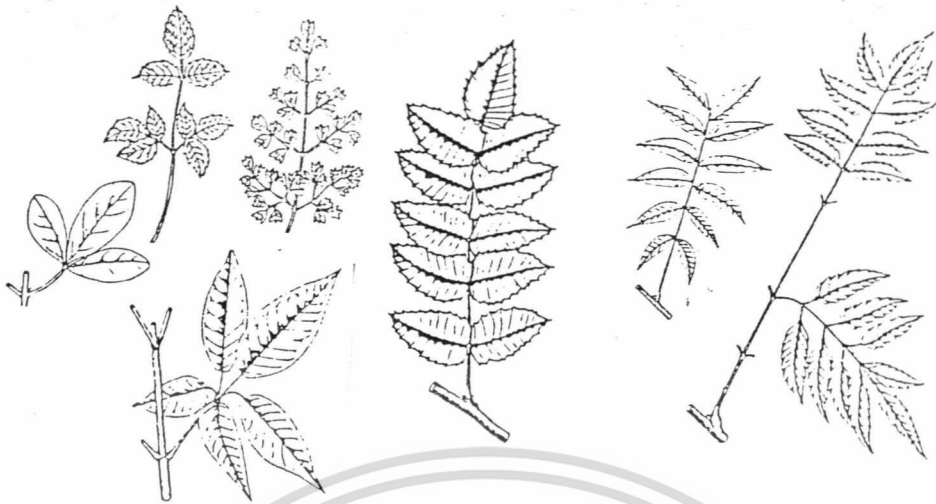

ใบประกอบแบบพัด

ใบประกอบแบบขนนก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
รูปที่ 9 ใบประกอบแบบต่างๆ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

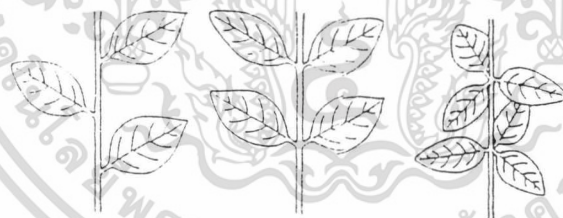

รูปที่ 9 ใบประกอบแบบต่างๆ(ต่อ)

การเรียงตัวของใบ

ใบของพืชมีการเรียงตัวได้หลายแบบ ที่พบเสมอๆ ได้แก่

- เรียงสลับ (alternate) ที่แต่ละข้อจะมีใบ 1 ใบ เช่น ใบชบา
- เรียงตรงข้าม (opposite) ที่แต่ละข้อมีใบออก 1 คู่ตรงข้ามกัน เช่น ใบกะเพรา
- เรียงตัวรอบข้อ (whorled) ที่แต่ละข้อมีใบมากกว่า 2 ใบ ออกรอบข้อ เช่น ใบยี่โถ

เรียงสลับ

เรียงตรงข้าม

เรียงรอบข้อ

รูปที่ 10 การเรียงตัวของใบ

4. ดอก

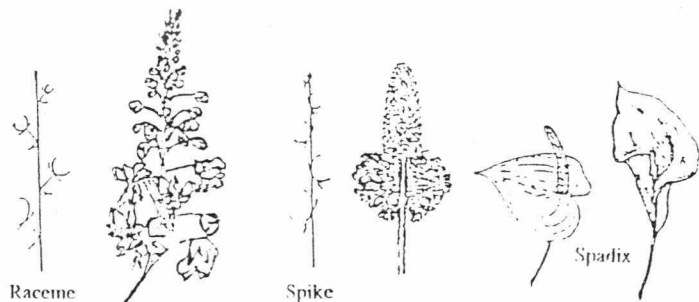
ดอกไม้แบ่งได้เป็นดอกเดี่ยวและดอกช่อ ดอกเดี่ยวเป็นดอกไม้ที่บนก้านดอกอันหนึ่งมีดอกเพียงดอกเดียว ส่วนดอกช่อเป็นดอกที่บนก้านดอกอันหนึ่งมีดอกมากกว่าสองดอกขึ้นไป การเรียงตัวของช่อดอกมีหลายรูปแบบแล้วแต่ชนิดของพืช ลักษณะของช่อดอกที่พบได้บ่อยๆ เช่น

1. *Raceme* เป็นช่อดอกที่มีแกนกลางยาว และเจริญต่อไปได้เรื่อย ดอกย่อยเรียงรอบแกน ความยาวของก้านดอกย่อยแต่ละดอกสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่น หางนกยูงไทย เป็นต้น ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. *Spike* เป็นช่อดอกที่มีแกนกลางยาว แต่ดอกย่อยไม่มีก้าน
3. *Spadix* เป็นช่อดอกที่มีแกนกลางเป็นแท่งอวบน้ำ ดอกย่อยมักไม่สมบูรณ์เพศ ดอกตัวผู้อยู่ด้านบน ดอกตัวเมียอยู่ด้านล่าง โดยโคนช่อมีกลีบประดับขนาดใหญ่สีเขียวเรียก Spathe ช่อดอกชนิดนี้เช่น ดอกหน้าวัว เป็นต้น
4. *Corymb* เป็นช่อดอกที่ดอกย่อยมีก้านดอกยาวไม่เท่ากัน ดอกย่อยดอกล่างมีก้านยาวกว่าดอกบน เพื่อชูดอกให้อยู่ในระดับเดียวกัน ดอกล่างด้านนอกจะบานก่อน ดอกตรงกลางจะบานทีหลัง
5. *Umbel* เป็นช่อดอกที่ดอกย่อยมีก้านยาวเท่ากันออกจากจุดเดียวกัน แต่ออกไปเป็นรัศมี เช่น ดอกกุยช่าย
6. *Panicle* เป็นช่อดอกที่มีแกนกลาง กิ่งด้านข้างมีการแตกแขนงเป็นช่อย่อย ช่อย่อยด้านล่างบานขึ้นด้านบน
7. *Head* เป็นช่อดอกที่ดอกย่อยไม่มีก้าน อยู่รวมอัดกันแน่น บนแกนกลางที่สั้นหรือแบน ทำให้ช่อดอกมีลักษณะแผ่ออกหรือกลม ช่อดอกแบบนี้ได้แก่ ทานตะวัน ดาวเรือง เป็นต้น

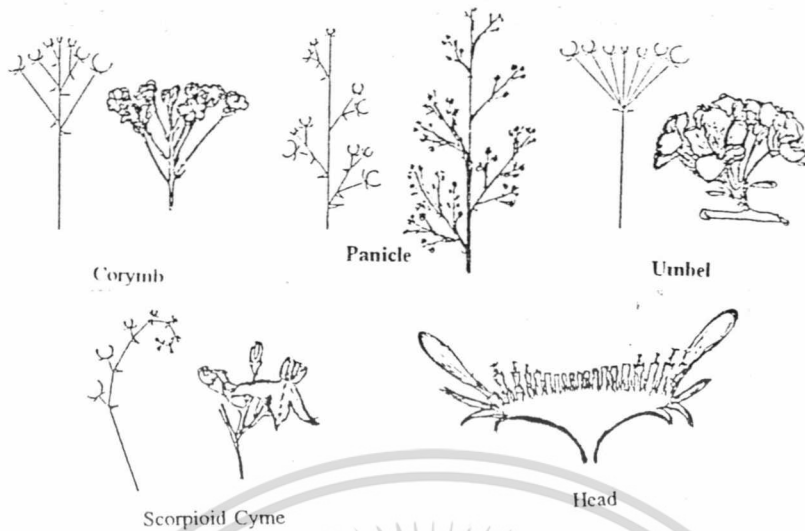

รูปที่ 11 ส่วนประกอบของดอกไม้

รูปที่ 12 ลักษณะของช่อดอกที่พบได้บ่อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 12 ลักษณะของช่อดอกที่พบได้บ่อยต่อ

5. ผล

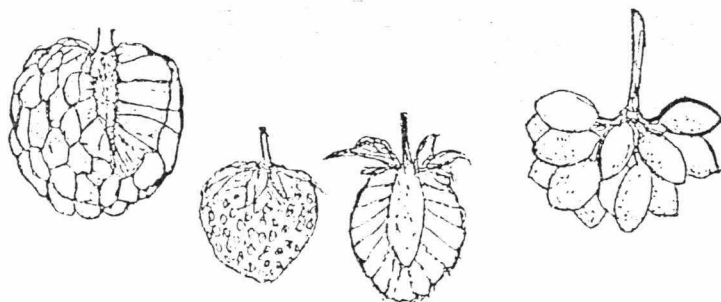
เป็นส่วนที่เจริญมาจากรังไข่ภายในมีเมล็ด ผลแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ผลเดี่ยว แต่ละผลเกิดจากหนึ่งรังไข่ในหนึ่งดอก ผลเดี่ยวแบ่งออกได้เป็น ผลสด (freshy fruit) เช่น มะม่วง ฝรั่ง พริก เป็นต้น ผลแห้งชนิดแตกได้ (dehiscent fruit) เช่น ถั่วฝัก แอปเปิ้ล ผลร่วง เป็นต้น และผลแห้งชนิดไม่แตก (indehiscent fruit) เช่น เมล็ดข้าว เมล็ดทานตะวัน เป็นต้น
2. ผลกลุ่ม (Aggregate fruit) แต่ละผลเกิดจากหลายรังไข่ในหนึ่งดอกเชื่อมกันด้วยฐานรองดอก เช่น สตอเบอร์รี่ น้อยหน่า กระจังงา เป็นต้น
3. ผลรวม (Multiple fruit) เป็นผลที่เจริญมาจากรังไข่หลายอันที่มีจากหลายดอกซึ่งอยู่ในช่อดอกเดียวกันเช่น สับปะรด ขนุน เป็นต้น

รูปที่ 13 ผลเดี่ยวลักษณะต่างๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับภารกิจการงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 14 ผลกลุ่ม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. ต้นพรรณพืชสมุนไพร
2. กระดาษปลูก
3. วัสดุปลูก ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง
4. หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
5. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมและบันทึกผลข้อมูล : ฟิล์มถ่ายรูป กล้องถ่ายรูป เครื่องคอมพิวเตอร์

วิธีการ

1. รวบรวมรายชื่อพันธุ์พืชที่ใช้เป็นยาสมุนไพร พร้อมค้นคว้าข้อมูลรายละเอียดของพันธุ์พืชสมุนไพร จากหนังสือและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมพันธุ์พืชที่ใช้เป็นยาสมุนไพร เพื่อปลูกรวบรวมพันธุ์
3. บันทึกข้อมูลที่ค้นคว้ามาได้ลงในเครื่องคอมพิวเตอร์
4. ออกสำรวจตามสถานที่ต่างๆ เพื่อเก็บข้อมูลลักษณะต้นจริง รวมทั้งทำการบันทึกภาพถ่ายและรวบรวมพันธุ์ไม้เหล่านั้น

การบันทึกข้อมูล

ในการศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรในครั้งนี้ จะทำการบันทึก ชื่ออื่นๆ ชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ วงศ์ ถิ่นกำเนิด ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การขยายพันธุ์ ส่วนที่นำไปใช้ประโยชน์สรรพคุณ

ระยะเวลาในการศึกษาและรวบรวมพันธุ์

เริ่มทำการศึกษา ธันวาคม 2540

สิ้นสุดทำการศึกษา เมษายน 2541

รวมระยะเวลา 5 เดือน

สถานที่ทำการศึกษาและรวบรวมพันธุ์

1. สถานที่ที่ทำการค้นคว้าข้อมูล
 - 1.1 ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 - 1.2 สำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 - 1.3 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.4 ห้องสมุดสถาบันวิจัยพืชสวน

15261

1.5 คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2. สถานที่รวบรวมพันธุ์

บริเวณอาคารปฏิบัติการไม้ดอก ภาควิชาพืชสวน คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกหรือเผยแพร่ข้อมูลข้างต้นไปยังผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตจาก
ห้องสมุดคณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง

ผลการศึกษา

จากการศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรในครั้งนี้ สามารถเก็บรวบรวมได้ 91 ชนิด พันธุ์ แบ่งพืชออกเป็นหมวดหมู่ โดยอาศัยลักษณะวิสัยของพืช แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. **ไม้ล้มลุก** คือ ไม้ที่มีอายุการเจริญเติบโตสั้นกว่าชนิดอื่น โดยจะมีอายุสั้น ส่วนใหญ่จะเป็นพรรณไม้ที่มีขนาดเล็ก เป็นไม้เนื้ออ่อน (สัมฤทธิ์, 2527)

กระชาย

ชื่ออื่นๆ	: หัวละแอน, จิงทราย, จิงแดง, จิงกระชาย
ชื่อสามัญ	: -
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Boesenbergia pandurata</i> Holtt.
วงศ์	: ZINGIBERACEAE
ถิ่นกำเนิด	: -
ลักษณะทั่วไป	
ต้น	: เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี ลำต้นมีความสูงประมาณ 90 เซนติเมตร ส่วนกลางของลำต้นเป็นแกนแข็ง มีกาบหรือโคนใบหุ้ม
ใบ	: มีกลิ่นหอม ก้านใบแทงขึ้นจากหัวในดิน ออกเป็นรัศมีติดผิว ขนาดใบจะกว้าง 7-9 เซนติเมตร ยาว 30-35 เซนติเมตร
ดอก	: มีสีม่วงแดง ดอกออกเป็นช่อ กลีบรองกลีบดอกเชื่อมติดกัน มีรูปลักษณะเป็นท่อ มีขน โคนเชื่อมติดกันเป็นท่อยาว เกสรตัวผู้จะเหมือนกับกลีบดอก อับเรณูอยู่ใกล้ปลาย ท่อเกสรตัวเมียมีขนาดยาว เล็ก ยอดของมันเป็นรูปปากแตร เกือบไม่มีขน
การขยายพันธุ์	: ใช้ส่วนที่เป็นเหง้า หรือหัวใต้ดิน
ส่วนที่ใช้	: รากเหง้า หัวที่อยู่ในดิน
สรรพคุณ	: เป็นยาบำรุงหัวใจ บำรุงกำลัง แก้ใจสั่นหวิว ขับปัสสาวะพิการ แก้บิดมูกเลือด แก้ปวดมวนในท้อง ท้องเดิน ใช้หัวหรือเหง้าบั้งไฟให้สุกกินกับน้ำปูนใส ถ้าเป็นโรคที่เกี่ยวกับกามตายด้านหรือบำรุงกำหนด ใช้กระชายดำและหัวดอกหรือแฉะเห่ล่ากิน (วิทย์, 2531)

กระเทียม (กะเทียม)

- ชื่ออื่นๆ : กระเทียมป่า, แสวดำ, กะแวน, เขียงแดง
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zingiber zerumbet* Sosc. Smith.
- วงศ์ : ZINGIBERACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี ที่มีลำต้นประเภทเดียวกับไพล หรือชิง ลำต้นเป็นหัวอยู่ในดินมีสีเขียวอมเหลือง
- ใบ : ใบจะออกซ้อนกันเป็นแผง ลักษณะของใบเรียวยาว ใบมีสีเขียวแก่
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อ โผล่ขึ้นมาจากหัวใต้ดิน ช่อก้านดอกยาว และเป็นพุ่ม ส่วนปลายมีกลีบเลี้ยงมีสีเขียวปนแดงซ้อนกันอยู่แน่น กลีบดอกมีสีขาวนวล มีลักษณะเป็นหลอด ส่วนปลายกลีบหัวออก กลีบเลี้ยงจะอ้วนน้ำไว้ได้
- การขยายพันธุ์ : การแยกหน่อ
- ส่วนที่ใช้ : ลำต้น, ดอก, ใบ, เหง้า
- สรรพคุณ : ลำต้น เป็นยาแก้เบื่ออาหาร
 ดอก เป็นยาแก้ไข้เรื้อรัง ผอมแห้ง นำมาต้มเอาน้ำมาดื่ม
 ใบ เป็นยาใช้ขับเลือดเน่าในเรือนไฟ นำมาต้มเอาน้ำมาดื่ม
 เหง้า ใช้เป็นยาขับลม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด ปวดท้องบำรุงธาตุ ขับปัสสาวะ เสมหะหะเป็นพิษ และบำรุงน้ำนม ใช้หัวหรือเหง้าสดบั้งไฟแล้วมาผสมกับน้ำปูนใส เอาน้ำดื่ม (วิทย์, 2531)

กระวาน

- ชื่ออื่นๆ : กระวานเทศ
- ชื่อสามัญ : Cardamom
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Elettaria cardamomum, Maton.*
- วงศ์ : ZINGIBERACEAE
- ถิ่นกำเนิด : เป็นพรรณไม้ในเมืองแมเลบา และมีอยู่บนภูเขาสูงในประเทศอินเดีย
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี ความสูงประมาณ 1.75-3.60 เมตร
- ใบ : ใบเป็นกาบหุ้มลำต้น ใบกว้างประมาณ 2.5-12.5 เซนติเมตร และมีความยาวประมาณ 29-75 เซนติเมตร
- ดอก : ออกเป็นช่อ มีสีขาวแกมเขียว ก้านช่อดอกจะผุดออกมาจากลำต้นที่อยู่ติดกับดิน
- ผล : มีลักษณะเป็นรูปรี กลมเกลี้ยงและเป็นกลีบที่ประกบติดกันแน่นอยู่ 3 กลีบ ผลของมันยาวประมาณ 1-1.5 นิ้ว และหนาประมาณ 0.2 นิ้ว ในผลนั้นจะมีเมล็ด ซึ่งจะเป็นสีน้ำตาล มีเนื้อเยื่อใสหุ้มอยู่ มีกลิ่นหอม รสชาติเผ็ดร้อนในแต่ผลจะมีเมล็ดอยู่ประมาณ 20 เมล็ด
- การขยายพันธุ์ : แยกหน่อ
- ส่วนที่ใช้ : ใบ , ผล , หน่อ , ราก
- สรรพคุณ : ใบ เป็นยากระตุ้น หรือขับลมลงสู่เบื้องล่าง แก้ไข้เชื่อมซึม ผล ในเมล็ดจะมีน้ำมันหอมระเหย ใช้เป็นยาบำรุงธาตุ กระจายโลหิต ขับลม หัวหน่อ ใช้เป็นยาขับพยาธิ ในเนื้อเยื่อให้ออกมาทางค่านอกผิวหนัง ราก ขับเลือดที่เน่าเสียให้ลงสู่เบื้องล่าง (วิทย์, 2531)

จิง

- ชื่ออื่นๆ** : จิงเผือก, จิงแดง, จิงแกลง, เกีย
- ชื่อสามัญ** : Ginger
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Zingiber officinalis* Roscoe.
- วงศ์** : ZINGIBERACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี มีลำต้นอยู่ใต้ดิน ซึ่งเรียกว่าเหง้า ลำต้นจะมีความสูงประมาณ 50-100 เซนติเมตร ลักษณะเหง้าที่อยู่ใต้ดินจะกลมและแบน ลำต้นแก่จะมีลักษณะเป็นข้อๆ เนื้อในจะมีสีขาวหรือเหลืองอ่อน สุดของข้อนั้นจะเป็นยอดหรือต้นเทียมใหญ่เท่ากับดินสอดำ และมีกาบหุ้มหรือโคนใบหุ้ม
- ใบ** : เป็นชนิดใบเดี่ยว จะออกสลับกันเป็นสองแถว ก้านใบนั้นจะยาวห่อหุ้มลำต้น ใบเขียวยาวรูปหอก ฐานใบนั้นเรียวยาวแหลม ขอบใบเรียบ มีความกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร รูปใบคล้ายใบไพล
- ดอก** : จะออกรวมกันเป็นช่อจากลำต้นใต้ดิน ซึ่งจะแทงขึ้นมาจากเหง้า มีก้านช่อดอกยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ทุกๆ ดอกมีกาบสีเขียวปนแดง ลักษณะโค้งๆ ห่อรองรับ กาบนั้นจะปิดแน่นเมื่อดอกยังอ่อน และจะบานให้เห็นดอกภายหลัง ดอกที่ปิดกันแน่นนั้นจะยาวประมาณ 5 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.5 เซนติเมตร
- กลีบดอก** : จะติดกันแน่นยาวประมาณ 2 เซนติเมตร และมีสีเหลืองออกเขียว ส่วนกลีบรองดอกยาวประมาณ 2.5 เซนติเมตร เป็นเชือกบางๆ หุ้มอยู่ และมีกลีบเลี้ยงติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ทั้งกลีบดอกและกลีบรองดอกนั้น ตรงปลายของมันจะแยกเป็น 3 กลีบ สามารถอุ้มน้ำ และหลุดร่วงไป โคนกลีบดอกมีวนห่อ ส่วนตรงปลายของกลีบจะผายกว้างออก
- เกสร** : จะมีอยู่ 6 อัน เกสรตัวผู้ที่ฝ่อไปจะมีสีม่วงแดง และจะมีจุดสีเหลืองคล้ายลึนตรงปลายจะมนกลมสั้นกว่ากลีบดอก ส่วนที่มีลักษณะคล้ายลึนนั้นมีเกสรตัวเมียอยู่ 1 อัน และมีอับเรณูล้อมรอบรังไข่ มีอยู่ 3 ห้อง
- เมล็ด(ผล)** : จะมี 3 พู ภายในจะมีเมล็ดสีดำหลายเมล็ด ผลจะกลม ผลโตและแข็ง วัสดุเส้นผ่าศูนย์กลางได้ประมาณ 1 เซนติเมตร
- เหง้า** : เมื่อแก่จะมีรสเผ็ดร้อนมาก เนื้อเหง้าจิงสีเนื้ออมเหลือง
- การขยายพันธุ์** : ใช้เหง้า
- ส่วนที่ใช้** : ต้น ใบ ดอก ผล ราก เหง้า และเปลือกเหง้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรรพคุณ : ตัน ขับผายลม บรรเทาอาการจุกเสียดแน่นเพื่อ บำรุงธาตุไฟ รักษาอาการนี้่ว คอเปื่อย ช่วยย่อยอาหาร ฆ่าพยาธิ รักษาโรคบิด ลมร่ว่ง ท้องร่ว่งอย่างแรง อาเจียน

ใบ ใช้ใบสด แล้วคั้นเอาน้ำกิน 15 มิลลิลิตร มีรสเผ็ดบรรเทาอาการฟกช้ำจากการหกล้มหรือกระทบกระแทก ช่วยย่อยอาหาร ขับลม รักษาโรคกำเดา นี้่ว คอเปื่อย เมาขัด ฆ่าพยาธิ ขับลมในลำไส้ และโรคตา

ดอก ทำให้ชุ่มชื้น ช่วยย่อยอาหาร ฆ่าพยาธิบำรุงธาตุไฟ รักษานี้่ว เมาขัด คอเปื่อยและบิด

ผล รักษาอาการไข้ นอกจากไข้เดี่ยวๆ แล้วจึงยังใช้ผสมในยารักษาต่างๆ คือ รักษาเมื่งเริงกรมช้าง มะเริงคอกบูก หนองใน ทำให้ผู้หญิงที่มีสามีแล้วแต่ไม่มีบุตรสามารถมีบุตรได้ ยาบำรุงน้ำนม เป็นยาอายุวัฒนะ บรรเทาอาการ คอแห้ง เจ็บอก กระจายน้ำ ตามืด ตาฟาง ตาด้อกระจก วิงเวียนศีรษะ รักษาโรคประสาทพิการ โรคท้องปวง ปวดเอว

ราก จะมีรสเผ็ดและขม ทำให้เนื้อหนังสดชื่น ขับลม ทำให้เสียงไพเราะ ช่วยให้หลอดคอปลอดโปร่ง ฆ่าพยาธิซึ่งเป็นตัวเชื้อโรค เจริญอาหาร รักษาบิด ตกเป็นโลหิตคุดงสีขมนี้่ว ไอ

เหง้า ใช้ทั้งเหง้าแก่และอ่อน ทำเป็นเครื่องเทศ เครื่องคิม กลบรส แต่งกลิ่น ใช้ขับลมรักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ คลื่นไส้ อาเจียน ไอ หอบ ขับปัสสาวะ บำรุงธาตุ รักษาบิด

เปลือกเหง้า ใช้เปลือกเหง้าแห้งประมาณ 1.5-5 กรัม ต้มน้ำกิน รสขม ขับปัสสาวะ ขับลม รักษาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ อาการบวมนี้่ว ใช้ภายนอก รักษาโรคผิวหนังกลากเกลื้อน และแผลที่มีหนอง (วิทย์, 2531)

กล้วย

- ชื่ออื่นๆ** : กล้วยหอม, กล้วยใต้, กล้วยพุทธมาลี, กล้วยน้ำว้า, กล้วยหอมจันทร์, กล้วยพัด, กล้วยหอมทอง, กล้วยหอมเขียว, กล้วยน้ำไท, กล้วยเล็บมือนาง, กล้วยนาก, กล้วยส้ม, กล้วยหักมุก, กล้วยมณีอ่อน
- ชื่อสามัญ** : Lacantan, Sucrier, Red Fig Banana, Banana Flower, Martinique Banana, Traveller's tree
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Musa paradisiaca* L. Var. sapientum O. Ktze
- วงศ์** : MUSACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี ลำต้นที่เห็นจะเกิดจากก้านหุ้มซ้อนกันจะมีลำต้นขนาดใหญ่และสูงประมาณ 25 ม.
- ใบ** : ใบมีสีเขียว เป็นแผ่นใบยาวประมาณ 1.53 ม. กว้าง 40-60 ม. เส้นของใบจะขนานกันเห็นได้ชัดเจน ก้านใบยาวกว่า 30 ซม.
- ดอก** : มีลักษณะที่ห้อยย้อยลงมายาวประมาณ 60-130 ซม. เป็นช่อซึ่งเรียกว่า “หัวปลี” และตามช่อนั้นจะมีกาบหุ้มช่อมีสีแดงปนม่วงเป็นรูปกลมรี ยาวประมาณ 15-30 ซม. ส่วนที่เป็นฐานดอกจะมีเกสรตัวเมีย ส่วนปลายจะมีเกสรตัวผู้ ช่อดอกที่จะเจริญกลายเป็นผลนั้น เกสรตัวเมียและเกสรตัวผู้จะร่วงไป
- ผล** : เมื่อดอกเจริญกลายเป็นผลแล้ว จะประกอบไปด้วยหัวกล้วย เครือละ 7-8 หัว ในแต่ละหัวจะมีกล้วยอยู่ประมาณ 10 กว่าลูก ผลจะมีรูปร่างอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับชนิดของต้นเมื่อผลออกมาใหม่ๆ จะมีสีเขียวแต่พอแก่พอที่รับประทานได้จะเป็นสีเหลือง นำทานมาก แต่ละต้นจะให้ผลครั้งเดียวเท่านั้น
- การขยายพันธุ์** : ขยายพันธุ์ด้วยการแตกหน่อหรือแยกเหง้า ไม่ชอบดินที่มีน้ำขัง จะอยู่ในดินที่ร่วนซุย และดินเหนียวที่อุ้มน้ำได้ดี
- ส่วนที่ใช้** : ขางกล้วยจากใบ, ผลดิบ, ผลสุก, หัวปลี
- สรรพคุณ** : ขางกล้วยจากใบ ใช้ห้ามเลือด โดยใช้ขางกล้วยหยดลงที่แผล
ผลดิบ แก้โรคท้องเสีย ยาฝาดสมาน แผลในกระเพาะอาหารและอาหารไม่ย่อย โดยใช้กล้วยดิบทั้งลูกบดให้ละเอียดและใส่น้ำตาล รับประทาน (หรือไม่อาจใช้กล้วยดิบตากแห้งบดเป็นผงเก็บไว้ใช้ในยามที่จำเป็นอาจใช้ผสมกับน้ำผึ้ง หรือน้ำอุ่น) (วิทย์, 2531)

อุตพิด

- ชื่ออื่นๆ : มะโนรา บอนแบ้ว
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Typhonium trilobatum* Schott.
- วงศ์ : ARACEAE
- ถิ่นกำเนิด : เป็นพรรณไม้เขตร้อนของทวีปเอเชีย
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก มีหัวอยู่ใต้ดิน หัวจะเล็กเป็นรูปเกือบกลม วัดเส้นผ่านศูนย์กลางได้ประมาณ 1.2 เซนติเมตร
- ใบ : จะมีลักษณะเป็นแฉกกลางรูปไข่ปลายแหลม ใบเป็นสีเขียวมีลาย หรือจุดประสีม่วง ก้านใบยาวประมาณ 37.5 เซนติเมตร ใบจะมีหยัก 3 แฉก ใบกว้างและยาวประมาณ 25-30 เซนติเมตร
- ดอก : จะออกเป็นช่อ เป็นแท่งยาว ช่อดอกมีกาบหุ้มยาวประมาณ 23 เซนติเมตร กาบจะกว้างประมาณ 7.5 เซนติเมตร ก้านช่อดอกจะเป็นสีเขียวปนน้ำตาล หรือสีแดงเข้ม ดอกเพศเมียจะอยู่ตรงโคนแท่ง เนื้อดอกเพศเมียจะเป็นดอกฝ่อ เป็นสีขาว ถัดไปเป็นช่องว่าง เนื้อช่องว่างนั้นจะเป็นดอกเพศผู้ เป็นสีชมพู เมื่อดอกบานเต็มที่จะมีกลิ่นเหม็น
- ผล : ผลสดจะมีลักษณะเป็นรูปขอบขนาน ภายในจะมีเมล็ดอยู่ 1 เมล็ด
- การขยายพันธุ์ : การแยกหน่อ
- ส่วนที่ใช้ : หัว และราก
- สรรพคุณ : หัว ใช้เป็นยาแก้ปวดในท้อง แก้ผื่นหนองสุมานแผลหรือใช้หุงเป็นน้ำมันใส่แผล และนำมาปิ้งไฟใช้กินได้ ราก จะมีฤทธิ์เป็นยากระตุ้น รักษาโรคริดสีดวงทวาร ใช้กินกับกล้วยรักษาโรคปวดท้อง หรือใช้ทาภายนอกและกินรักษาพิษงูกัด (วิทย์, 2531)

ข่า

- ชื่ออื่นๆ** : ข่า, ข่าใหญ่, ข่าหลวง, ข่าหยวก(เหนือ), สะเออเคย, สะเซย(กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)
- ชื่อสามัญ** : Galangal, Greater Galangal, Chinese Ginger
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Languas galanga* Sw., *Alpinia galanga* Stunz.
- วงศ์** : ZINGIBERACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี จำพวก กะวาน เร่ว กะลา จะลงหัวใหญ่ ขาวอวบ อ้วน เป็นพรรณไม้ที่ชอบขึ้นตามที่ลุ่ม
- ใบ** : มีลักษณะรูปไข่ยาว จะออกสลับกับรอบๆ ลำต้นบนดินซึ่งจะเป็นกาบของใบ ห่อหุ้มลำต้น ใบคล้ายพาย
- ดอก** : เป็นช่อสีขาว แต้มด้วยสีแดงเล็กน้อย ดอกจะออกตรงปลายยอด และดอกช่อนั้นก็จะจัดอยู่ด้วยกันอยู่สงหลวมๆ ช่อที่ยังอ่อนจะมีกาบสีเหลืองอมเหลืองหุ้มปิด ดอกจะบานจากล่างขึ้นบน
- ผล** : มีลักษณะกลมโต และมีขนาดเท่ากับเม็ดบัว เมื่อแก่จะมีสีดำและจะมีเมล็ดเล็กๆ อยู่ภายในจะมีรสขม เผ็ดร้อน
- การขยายพันธุ์** : ข่าจะปลูกด้วยเหง้า หรือหน่อ
- ส่วนที่ใช้** : เหง้าอ่อนและแก่
- สรรพคุณ** : เหง้าอ่อน นำมาตำให้ละเอียด ใช้ทาบริเวณที่เป็นโรคผิวหนัง กลากเกลื้อน ใช้เป็นยารักษาโรคภายนอก หรือจะตำใช้ทำกระสายเป็นเกล้าโรค ทารักษาอาการคันในโรคลมพิษ ทาบ่อยๆจนกว่าลมพิษนั้นจะหายไป
เหง้าแก่สดหรือแห้ง ใช้รักษาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด ให้ใช้ประมาณเท่าหัวแม่มือ ใช้เหง้าสดประมาณ 5 กรัมและเหง้าแห้งประมาณ 2 กรัม นำมาทุบให้แตก แล้วต้มเอาน้ำดื่ม
เหง้าสด ใช้รักษาเกลื้อน นำเหง้าสดมาฝนผสมกับเหล้าโรงหรือน้ำส้มสายชูหรือตำแล้วนำมาแช่แอลกอฮอล์ ใช้ทาบริเวณที่เป็นเกลื้อน
- หมายเหตุ** : จะปลูกได้ทุกฤดูกาล โดยการแยกปลูกเป็นหลุมๆ ละเท่ากันปลูกห่างกันราว 80 เซนติเมตร เพื่อให้มันเป็นกอ (วิทย์, 2531)

ทองพันชั่ง

- ชื่ออื่นๆ : ทองคันชั่ง, หญ้ามันไก่, ทองพันคูลย์
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz.
- วงศ์ : ACANTHACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ในประเทศเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี มีลักษณะเป็นพุ่มขนาดกลางส่วนโคนของลำต้นเนื้อเป็นแกนแข็ง ลำต้นสูงประมาณ 90-120 เซนติเมตร
- ใบ : ใบมีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างรี ปลายใบเรียวแหลม ใบมีลักษณะคล้ายใบพริก แต่มีขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย ใบมีสีเขียว และมีจุดแต้มเป็นสีน้ำตาล
- ดอก : มีสีขาวบริสุทธิ์ เป็น 2 ปาก มีลักษณะคล้ายนกกระยาง
- การขยายพันธุ์ : ปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ใบ, ราก
- สรรพคุณ : ใบ ใช้ใบสด หรือคั่วให้แห้ง นำมาชงในน้ำดื่ม เป็นยาช่วยขับปัสสาวะ หรือยาระบาย
ราก นำมาคั่วให้ละเอียดแล้วคั้นเอาน้ำออก ใช้ทารักษาโรคผิวหนัง กลากเกลื้อนหรือผื่นคัน (วิทย์, 2531)

บัวบก

ชื่ออื่นๆ	: ผักหนอก, ผักแว่น, บัวบก, จำปาเครือ, กะบังนอก, เตี้ยกำเช่า, ฮักคัก, ปะหนะ,
ชื่อสามัญ	: Asiatic Pennywort
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Centella asiatica</i> (Linn.) Urban.
วงศ์	: UMBELLIFERAE
ถิ่นกำเนิด	: ในเขตร้อนชื้น
ลักษณะทั่วไป	
ต้น	: เป็นพรรณไม้ล้มลุก อยู่ในจำพวกผัก ลำต้นชอบเลื้อยไปตามพื้นดินที่ขึ้นและโดยทั่วไป
ใบ	: เป็นใบเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ข้อ ข้อละ 2-10 ใบ มีลักษณะคล้ายรูปไต ใบกลมริมขอบใบจะเป็นจักเล็กน้อย
ดอก	: จะออกดอกเป็นช่อคล้ายร่ม เดี่ยวๆ หรือมีประมาณ 2-5 ช่อ ช่อหนึ่งมักจะมีประมาณ 3-4 ดอก ดอกจะออกเป็นสีม่วงอมแดง ก้านช่อดอกจะมีความยาวประมาณ 0.5-5 เซนติเมตร ริวประดับจะมีประมาณ 2-3 ใบ
เกสร	: เกสรตัวผู้สั้น
ผล	: จะมีลักษณะแบน มีเส้นผ่านศูนย์กลางยาวประมาณ 3-4 มิลลิเมตร
การขยายพันธุ์	: ใช้การเพาะเมล็ด และตัดแยกไหล
ส่วนที่ใช้	: ทั้งต้น
สรรพคุณ	: ทั้งต้น ใช้รักษาอาการจ้ำใน เป็นยาบำรุงหัวใจและบำรุงกำลัง รักษาอาการอ่อนเพลีย เมื่อยล้า ขับปัสสาวะ เป็นยาขับโลหิตเสีย รักษาโรคผิวหนัง ใช้รักษาบาดแผล รักษาอุบัติเหตุ ระดูขาว รักษาพิษเนื่องจากถูกงูกัด และรักษาอาการเริ่มเป็นบิด ทำให้โลหิตแผ่ซ่าน รักษาอาการท้องร่วง รักษาอาการร้อนในกระหายน้ำ รักษาเด็กที่เป็นซางตัวร้อน และพอมแห้ง รักษาโรคปากเปื่อย ปากเหม็น เจ็บคอ น้ำลายไหล (วิทย์, 2531)

ผักตบชวา

- ชื่ออื่นๆ : ผักปอง , ผักตบ , ผักปง
- ชื่อสามัญ : Water Hyacinth , *E. speciosa* Kanto.
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Eichornia crassipes* Solm.
- วงศ์ : PONTEDRIACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณ ไม้ น้ำ ลำต้นลอยอยู่บนผิวน้ำ มีสีเขียว
- ใบ : ใบจะปองออก เพื่อการลอยน้ำ ลักษณะของใบจะคล้ายใบโพธิ์ แต่กว้างกว่า และปลายเป็นกว่าเล็กน้อย มีสีเขียว
- ดอก : ออกเป็นช่ออยู่กลางกอ มีสีชมพูอมฟ้า หรือม่วง
- การขยายพันธุ์ : โดยการแยกกอ หรือใช้ไหล
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น
- สรรพคุณ : ทั้งต้น ในได้หวนนำไปปรุงอาหาร และใช้เป็นอาหารหมู นำผักตบชวาแห้ง ไปทำเป็นแอลกอฮอล์และแก๊ส (วิทย์, 2531)

บานไม่รู้โรย

- ชื่ออื่นๆ : ตะล่อม, กะล่อม, ดอกสามเดือน, สามปีบ่เหี่ยว, โขยหยิกเป๊ะ
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gomphena globosa* Linn.
- วงศ์ : AMARANTACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ดอกต้นเล็กๆ ความสูงประมาณ 1-2 ฟุต ที่ข้อของต้นจะพองออกเล็กน้อย บางต้นจะมีข้อเป็นสีแดง และบางต้นจะมีข้อเป็นสีเขียว
- ใบ : จะมีขนาดเล็กและยาว ที่ใบจะมีขนอ่อนปนละนุ่่ม
- ดอก : มีลักษณะกลมและโต มีขนาดเท่าผลพุทรา มีกลีบดอกเล็กๆ ซ้อนกันเป็นชั้นๆ ทั้งดอก ตรงปลายของมันจะแหลมคล้ายขนแข็งๆ ดอกนั้นจะอยู่ได้นานหลายวันกว่าจะโรย ดอกนั้นจะมีสีหลายสี เช่น สีชมพู แดงแก่ ขาว
- การขยายพันธุ์ : ใช้วิธีเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้นและราก
- สรรพคุณ : ทั้งต้นและราก ใช้เป็นยารักษาโรคหนองใน รักษาแกมโรค ขับปัสสาวะ ขับระดูขาวให้แห้ง รักษาโรคกษัย รักษาโรคนิวในกระเพาะปัสสาวะ รักษาโรคบิดและอาการไอ (วิทย์, 2531)

จอก

- ชื่ออื่นๆ : ผักจอก (เชียงใหม่), ใต้อู่เพี้ย (จีน-แต้จิ๋ว), กากอก (เหนือ)
- ชื่อสามัญ : Water lettuce
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pistia stratiotes* L.
- วงศ์ : ARACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ที่ลอยและเจริญเติบโตบนผิวน้ำ ลำต้นจะอวบน้ำ และมีรากเป็นกระจุก
- ใบ : ออกใบเดี่ยวมีสีเขียว เรียงกันเป็นวงคล้ายถ้วย ปลายมน จะบานแผ่ออกคล้ายใบพัด มีขน
- ดอก : ออกเป็นช่ออยู่ตรงกลางต้น จะมีการห่อหุ้มดอกอยู่ 2-3 อัน เกสรตัวผู้ เกสรตัวเมียอยู่ในดอกเดียวกัน
- ผล : ลักษณะเป็นแผ่นบางๆ ภายในมีเมล็ดอยู่ 2-3 เมล็ด เปลือกเมล็ดมีรอยข่น
- การขยายพันธุ์ : แยกต้นแขนงออก
- ส่วนที่ใช้ : ใบ
- สรรพคุณ : ใบ ใช้เป็นยาแก้หัดผื่น หรือมีน้ำเหลือง แก้บอบช้ำ ขับปัสสาวะ โดยนำใบแห้งมาต้มกับน้ำ (วิทย์, 2531)

หงอนไก่

- ชื่ออื่นๆ** : ดอกด้าย, หงอนไก่ดอกกลม, หงอนไก่ฟ้า, พอคอที, หงอนไก่อคง, แซ่เสียง
- ชื่อสามัญ** : Wild Cockcomb, Cockcomb
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Celosia argentea* Linn. (*C. argentea* L. var. *cristata* Ktze.)
- วงศ์** : AMARANTHACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านสาขาไม่มากนัก และไม่มีแก่นด้าย ลำต้นสูงประมาณ 20 นิ้ว หงอนไก่นั้น เป็นพรรณไม้ที่กลายพรรณได้ง่าย เพราะฉะนั้นลำต้นบางต้นจึงมักไม่เป็นสีเขียวเสมอไป อาจจะเป็นสีแดงเขียว เขียวอ่อน ขาว ซึ่งก็แล้วแต่พรรณของต้นนั้น
- ใบ** : เป็นไม้ใบเดี่ยว จะออกดอกรวมกันเป็นกลุ่มตามข้อลำต้น ใบมีสีเขียว จะเป็นรูปทรงมนรี ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ริมขอบใบเรียบไม่มีหยัก ใบยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร
- ดอก** : ดอกจริงของหงอนไก่นั้น มีขนาดเล็กเป็นหลอดแต่จะออกติดกันแน่น เป็นช่อใหญ่ ลักษณะของช่อดอกนั้นจะบิดจับม้วนไปมาอยู่ในช่อซึ่งจะคล้ายกับหงอนไก่ ดอกของหงอนไก่อมีอยู่หลายสี เช่น สีแดง สีขาว สีเหลือง ฯลฯ
- ผล** : ผลมีลักษณะเป็นรูปกลม ข้างในผลมีเมล็ด อยู่หลายเมล็ด เป็นรูปกลมแบน เปลือกนอกเป็นสีดำแข็ง เป็นมัน
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ลำต้น, ก้านและใบ, ดอก และเมล็ด
- สรรพคุณ** : ลำต้น ใช้ลำต้นสด นำมาต้มเอาน้ำกิน เป็นยาแก้โรคท้องเสีย อาเจียนเป็นเลือด ริดสีดวงทวารมีเลือดออก กระจกเลือด ตกเลือด หรือใช้ลำต้นอ่อนตำให้ละเอียดใช้พอกแก้ตะขาคัด
- ก้านและใบ ใช้ก้านและใบสดประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้ม หรือคั้นเอาน้ำกินเป็นยาระบาย แก่ริดสีดวงทวารมีเลือดออก อาเจียนเป็นเลือด กระจกเลือด ตกเลือด และเป็นโรคบิด หรือใช้ตำพอกบาดแผลมีเลือดออก ผิวหนังเป็นผดผื่นคัน
- ดอก ใช้ดอกสดประมาณ 30-60 กรัม (แห้งประมาณ 15-30 กรัม) นำมาต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้บิด ถ่ายเป็นมูกเลือด ไอ เลือดไหลไม่หยุด ประจำเดือนมาผิดปกติ เลือดกำเดาออก ตกเลือด ตกขาว ปวดหัว เป็นผดผื่นคัน เชื้อตาอักเสบ และเป็นโรคตาแดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมล็ด ใช้เมล็ดแห้งประมาณ 4.5-9 กรัม นำมาต้มน้ำ หรือใช้ทำเป็นยาแก้
ความดันโลหิตสูง ตาฟางในเวลากลางคืน แก้อุจจาระเป็นเลือด บิดถ่ายเป็น
มูกเลือด เลือดกำเดาออก ห้ามเลือด และผิวหนังเป็นผดผื่นคัน อักเสบร้อน
แดง

หมายเหตุ : ข้อห้ามใช้ หญิงที่อยู่ในระหว่างมีประจำเดือนไม่ควรรับประทาน (วิทย์,
2531)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหี่ยวหมื่นปี

- ชื่ออื่นๆ : ว่านพญาค่าง, อ้ายใบกร้านขาว, ช้างเผือก, ว่านหมื่นปี, สาวน้อยประแป้ง, บัว
นี้เซ
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dieffenbachia seguine* Schott.
- วงศ์ : ARACEAE
- ถิ่นกำเนิด : อเมริกาเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก ลำต้นจะเป็นปล้องๆ คล้ายกับต้นอ้อย ลำต้นตั้งตรง
- ใบ : ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ใบจะมีสีเขียวล้วน บางพันธุ์ก็จะมีจุดสีขาว
- ดอก : จะออกเป็นช่อ เป็นแท่งยาว และมีกาบหุ้ม ดอกเพศผู้จะอยู่ส่วนบน และดอก
เพศเมียจะอยู่ส่วนล่าง
- เกสร : เกสรตัวผู้จะอยู่ติดกันเป็นกลุ่มๆ ละ 4-5 อัน
- ผล : จะเป็นสีส้ม หรือสีแดง ผลสดจะมีเนื้อนุ่ม และภายในจะมีเมล็ดจำนวนมาก
อัดแน่นกัน และจะมีกาบหุ้ม
- การขยายพันธุ์ : โดยการแยกหน่อ
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น และใบ
- สรรพคุณ : ทั้งต้น น้ำที่คั้นได้จากลำต้นจะมีฤทธิ์ทำให้เกิดอาการระคายเคืองผิวหนัง
สำหรับคนที่เป็นโรคเกี่ยวกับไขข้ออักเสบ จะทำให้เลือดมาเลี้ยงดีขึ้น
ใบ นำไปบดแล้วไปพอกรักษาอาการเคล็ด บวม รักษาอาการโรคไขข้อ
อักเสบ บวม และพอกฝีได้ (วิทย์, 2531)

เบญจมาศ

ชื่ออื่นๆ	: เบญจมาศ, เบญจมาศหนู, ดอกชี่ไก่, เก๊กฮวย
ชื่อสามัญ	: Chrysanthemum
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Chrysanthemum spp.</i> and hybrid
วงศ์	: COMPOSITAE
ถิ่นกำเนิด	: ในประเทศจีน
ลักษณะทั่วไป	
ต้น	: เป็นพรรณไม้ล้มลุก ลำต้นสูงประมาณ 1-3 ฟุต จะแตกกิ่งก้านสาขาไม่มาก ตรงกิ่งก้านและลำต้นจะมีขนละเอียดอยู่
ใบ	: จะมีลักษณะเรียวรี และขอบใบหยัก ใบอ่อนนุ่มและมีขนอ่อน อยู่ทั่วทั้งใบ เป็นสีเขียว ใบจะมีลักษณะต่างกันแล้วแต่พันธุ์
ดอก	: ดอกจะมีอยู่หลายสีและขนาดจะแตกต่างกันตั้งแต่ดอกขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ แต่ลักษณะของดอกจะกลมเหมือนกันหมด และกลีบดอกจะซ้อนคล้ายกันแต่จะซ้อนมากน้อยแตกต่างกัน ส่วนดอกที่พบจะมีสีเหลือง สีชมพู สีแดง สีขาว สีม่วงอมน้ำเงิน และสีม่วง
การขยายพันธุ์	: โดยการเพาะเมล็ด
ส่วนที่ใช้	: ทั้งต้น, ใบและดอก, ใบและลำต้น
สรรพคุณ	: ทั้งต้น ใช้เป็นยารักษาโรคตับ โรคประจำเดือนมาไม่ปกติ รักษาโรคไขข้ออักเสบ โรคตามีดในเวลากลางคืน รักษาอาการปวดศีรษะ วิงเวียนศีรษะ หูอื้อ เป็นยาขับลมในลำไส้ ทำให้เจริญอาหาร บำรุงประสาท บำรุงสายตา และยังช่วยป้องกันไม่ให้ผมหงอกเร็ว ใบและดอก นำไปคั้นน้ำใส่บาดแผล หรือใช้น้ำดื่มจากใบและดอกกินรักษาโรคนิว โรคผิวหนัง โรค และโรคที่เกี่ยวกับต่อมไทรอยด์ ใบและลำต้น ใช้รักษาอาการภายนอก โดยการตำเป็นยาสำหรับพอกแผล น้ำร้อนลวก และโรคผิวหนังอื่นๆ (วิทย์, 2531)

กกลังกา

- ชื่ออื่นๆ** : กกต้นกลม , กกขนาก , หญ้าสลับ , หญ้าลังกา , กกดอก
- ชื่อสามัญ** : Umbrella plant
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Cyperus alternifolius* Linn.
- วงศ์** : CYPERACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ที่มีลำต้นออกเป็นกอมีหัวอยู่ใต้ดิน คล้ายจำพวกจิงหรือเร่ว ลำต้นสูงประมาณ 100-150 ซม. ไม่มีกิ่งก้าน ลำต้นกลม มีสีเขียว
- ใบ** : ใบจะออกแผ่ซ้อนๆ กันอยู่ปลายยอดของลำต้น ใบเป็นรูปยาว ปลายใบแหลม กว้างประมาณ 1 ซม. ยาวประมาณ 18-19 ซม. ใบมีสีเขียว ขอบใบเรียบได้ใบสาก ลำต้นหนึ่งมีประมาณ 18-25 ใบ
- ดอก** : ดอกออกเป็นกระจุก อยู่รวมกับใบ ดอกมีขนาดเล็ก เป็นสีขาวแกมเขียว ก้านดอกเป็นเส้นเล็กๆ สีเขียว ยาวประมาณ 6-7 ซม. เมื่อแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อน
- การขยายพันธุ์** : ขยายพันธุ์โดยการแยกหน่อ
- ส่วนที่ใช้** : ลำต้น ใบ ดอก ราก หัว
- สรรพคุณ** : ลำต้น ขับดีให้ตกถ้าใส่ ทำลายคิอันผูกไว้ซึ่งพิษ
ใบ นำแม่พยาธิ ซึ่งเป็นตัวนำเชื้อโรคทั้งหมด
ดอก แก้โรคในปาก เช่น ปากเปื่อย ปากซีด
ราก เป็นยาแก้ช้ำภายใน ขับเลือดเสียออกจากร่างกาย
หัว เป็นยาเสมหะเฟื่อง แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ และทำให้อยากอาหาร (วิทย์, 2531)

โหระพา

- ชื่ออื่นๆ** : ห่อทวยชวย , โหระพาไทย , ห่อวอซุ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)
- ชื่อสามัญ** : Common Basil , Sweet Basil
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Ocimum basilicum* Linn.
- วงศ์** : LABIATAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรงมีความสูง 8-28 นิ้ว ลักษณะของลำต้นและกิ่งก้านเป็นเหลี่ยม แตกกิ่งก้านสาขามีมาก ผิวเปลือกลำต้นมีเป็นสีเขียวอมม่วง และมีขนปกคลุม ทั้งลำต้นมีกลิ่นหอม
- ใบ** : ใบออกเป็นใบเดี่ยว มีลักษณะเป็นรูปรียาว ปลายและโคนใบเรียวแหลมริมขอบใบเรียบ หรือมีหยักเล็กน้อย ใบมีขนาดกว้างประมาณ 1-3.5 ซม. ยาวประมาณ 2-6 ซม. ใบมีสีเขียวเข้ม ก้านใบยาวประมาณ 0.7-2 ซม.
- ดอก** : ดอกเป็นช่อ ชั่น ๆ คล้ายฉัตร ออกอยู่ตามบริเวณปลายยอด ลักษณะของดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ส่วนปลายแยกเป็น 5 กลีบ มีสีขาวหรือสีแดงเรื่อ กลีบดอกยาวประมาณ 9 มม.
- ผล** : พอดอกร่วงโรยก็จะติดผล เป็นสีน้ำตาล ผลหนึ่งมีเมล็ด 4 เม็ด ลักษณะของเมล็ดเป็นรูปกลมรี มีขนาดยาวประมาณ 2 มม.
- การขยายพันธุ์** : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง นิยมปลูกทั่วไปในครัวเรือน ขึ้นได้ดีในดินเกือบทุกประเภท ขยายพันธุ์ด้วยการใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ลำต้น, เมล็ด , ราก
- สรรพคุณ** : ลำต้น ใช้ลำต้นสด ประมาณ 6-10 กรัม นำมาต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้ปวด แก้หวัด ปวดกระเพาะอาหาร ท้องเสีย จุกเสียดแน่นท้อง ทำให้เจริญอาหาร ขับเหงื่อ ขับเสมหะ ขับลม ปวดศีรษะ ปวดข้อ หนองใน หรือใช้ตำให้ละเอียดคั้นเอาน้ำทา หรือใช้พอกแผลฟกช้ำจากการหกล้ม หรือถูกกระแทบกระแทก แผลที่เป็นหนองเรื้อรัง แก้พิษถูกงูกัด แมลงสัตว์กัดต่อย เป็นกลากเกลื้อน และใช้หยอดหูแก้ปวดหู เป็นต้น
- เมล็ด ใช้เมล็ดแห้ง นำมาต้มหรือแช่กิน เป็นยาระบาย หรือใช้แก้โรคตาแดงมีขี้ตามาก และต้อตา เป็นต้น
- ราก ใช้รากสดหรือแห้ง นำมาเผาไฟให้เป็นเถ้า บดให้ละเอียดใช้พอกบริเวณที่เป็นแผลเรื้อรัง แผลมีหนองในเด็ก (วิทย์, 2531)

ตะไคร้

- ชื่ออื่นๆ : คาหอม (เจริญ-แม่ฮ่องสอน) , จะไคร (เหนือ) , เจ็ดเกรย , เหลอะเกรย (เขมร-สุรินทร์) , ไคร (ใต้)
- ชื่อสามัญ : Lemon Grass , Lapine
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cymbopogon citratus* (DC. ex Nees) Stapf.
- วงศ์ : GRAMINAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก จะขึ้นเป็นกอใหญ่ สูงประมาณ 1 เมตร ลักษณะของลำต้นเป็นรูปทรงกระบอก แข็ง เกลี้ยง และตามปล้องมักมีไขปกคลุมอยู่ เป็นพรรณไม้ที่มีอายุหลายปี
- ใบ : ใบเดี่ยว แตกใบออกเป็นกอ รูปขอบขนาน ปลายใบแหลม และผิวใบจะสากมือทั้งสองด้าน เส้นกลางใบแข็ง ขอบใบจะมีขนขึ้นอยู่เล็กน้อย มีสีเขียวกว้างประมาณ 2 ซม. ยาว 2-3 ฟุต
- ดอก : ออกเป็นช่อกระจาย ช่อดอกย่อยมีก้านออกเป็นคู่ๆ ในแต่ละช่อจะมีใบประดับรองรับ
- การขยายพันธุ์ : เป็นไม้กลางแจ้ง ขยายพันธุ์ด้วยการแยกกอ หรือหัวออกมาปลูกเป็นต้นใหม่
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น หัว ใบ ราก และต้น
- สรรพคุณ : ทั้งต้น ใช้เป็นยารักษาโรคหืด แก้ปวดท้อง ขับปัสสาวะและแก้ อหิวาตกโรค หรือทำเป็นยาทานวดก็ได้ และยังใช้ร่วมกับสมุนไพรชนิดอื่นรักษาโรคได้ เช่น บำรุงธาตุ เจริญอาหาร และขับเหงื่อ หัว เป็นยารักษาเกลื้อน แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แก้ปัสสาวะพิการ แก้นิ่ว บำรุงไฟธาตุ แก้อาการขัดเบา ถ้าใช้ร่วมกับสมุนไพรชนิดอื่น จะเป็นยาแก้ อาเจียน ยานอนหลับ ลดความดันสูง แก้ลมอัมพาต แก้กษัย เส้น และแก้ลม
- ใบ ใบสดๆ จะช่วยลดความดันโลหิตสูง แก้ไข้
- ราก ใช้เป็นยาแก้ไข้เหนือ ปวดท้องและท้องเสีย
- ต้น ใช้เป็นยาแก้ขับลม แก้เบื่ออาหาร แก้ผมแตก แก้โรคทางเดิน ปัสสาวะ นิ่ว เป็นยาบำรุงไฟธาตุให้เจริญ แต่ถ้าเอาผสมสมุนไพรชนิดอื่น จะแก้โรคหนองใน และนอกจากนี้ยังใช้ดับกลิ่นคาวด้วย (วิทย์, 2531)

อ้อย

ชื่ออื่นๆ	:	อ้อยขม, อ้อยแดง, กะทึ, อ้อยดำ, อำโป, กำเจ็ย, ชุงเจ็ย
ชื่อสามัญ	:	Sugar Cane
ชื่อวิทยาศาสตร์	:	<i>Saccharum officinarum</i> Linn.
วงศ์	:	GRAMINEAE
ถิ่นกำเนิด	:	-
ลักษณะทั่วไป		
ต้น	:	เป็นพรรณไม้ล้มลุกขึ้นเป็นกอ ลำต้นเป็นปล้องๆ แข็งแรง ลำต้นสูงประมาณ 2-4 เมตร ส่วนเนื้อในจะเป็นสีขาวและฉ่ำน้ำ มีรสหวาน
ใบ	:	เป็นใบเดี่ยว รูปหอกแคบๆ ยาวประมาณ 0.5-1 เมตร กว้างประมาณ 2.5-5 เซนติเมตร เนื้อใบมีขนสากทั้ง 2 ด้าน ของใบจักถี่เป็นหนามคม โคนใบจะเป็นกาบหุ้มลำต้นติดแน่นบริเวณข้อ แต่ละข้อ และออกสลับเวียนกันขึ้นไป
ดอก	:	จะออกดอกตรงยอด รวมกันเป็นช่อใหญ่ยาว มีสีขาว ถ้าดอกออกก็แสดงว่า ลำต้นนั้นแก่เต็มที่แล้ว ก้านช่อดอกไม่มีขน ช่อนั้นอาจยาวได้ถึง 1 เมตรหรือมากกว่า มักออกดอกหน้าหนาว
การขยายพันธุ์	:	โดยใช้หน่อจากเหง้า หรือตัดลำต้นมาชำ
ส่วนที่ใช้	:	ทั้งต้น, ต้น, เปลือก, ข้อ, น้ำอ้อย, ชานอ้อย และรากเป็นยา
สรรพคุณ	:	ทั้งต้น ใช้รักษาปัสสาวะพิการ รักษาขัดเบา รักษาโรคนี้่ว อาการไอ อาจใช้ร่วมกับยาสมุนไพรอื่น เป็นยารักษาโรคได้ ต้น ใช้รักษาอาการไข้ คอแห้ง กระจายน้ำ ปัสสาวะขัด นำต้นอ้อยปลอกเปลือก เคี้ยวเอาแต่น้ำกิน ถ้าปากเจ็บก็คั้นเอาแต่น้ำกิน เปลือก ใช้สำหรับภายนอกโดยการเผาเป็นถ่าน บดเป็นผงให้ละเอียด ใช้โรยหรือผสมทา รักษาโรคปากเป็นแผลเนื่องมาจากขาดสารอาหาร แผลบวมเป็นตุ่ม และแผลกดทับ ข้อ ตัดจากต้นใช้สดโดยจะมีวิตามิน B (วิทช์, 2531)

เทียนดอก

- ชื่ออื่นๆ : เทียนสวน , เทียนบ้าน , เทียนไทย , เทียน ,
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Impatiens balsamina* Linn.
- วงศ์ : BALSAMINACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกที่มีลำต้นอวบน้ำ สูงประมาณ 1-1.5 ฟุต
- ใบ : ใบเป็นรูปรีเว้ายาว โคนใบมน ปลายใบแหลมเรียว ริมขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อย ผิวเนื้อใบสาบหยาบ
- ดอก : กลีบดอกคล้ายกับกลีบดอกกุหลาบ มีสีขาว ชมพู แดง ม่วง หรือสีผสม
- ผล : ผลเป็นรูปรี ปลายแหลมยาว มีสีเขียว เมื่อแก่เต็มที่จะแตกออกเป็นเมล็ด
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ลำต้น , ใบ , ดอก , ราก
- สรรพคุณ : ลำต้น คั้นเอาน้ำดื่ม หรือกลืน แก้ก้างปลา หรือกระดูกติดคอ และใช้กาที่เหลื่อพอกแผลฝี
- ใบ นำใบสดมาตำแล้วพอกหรือทา แก้เจ็บช้ำ เเสบขบ แก่น้ำกัดมือ
- ใบและราก นำมาตำให้ละเอียด แล้วพอกที่แผลที่ถูกเศษแก้วหรือเล็บตำ
- ดอก นำมาตำให้ละเอียด แล้วนำมาทาที่บริเวณที่ถูกน้ำร้อนลวก
- หมายเหตุ : ข้อห้าม ห้ามใช้กับหญิงมีครรภ์ (วิทย์, 2531)

บัวหลวง

- ชื่ออื่นๆ : บัวหลวงแดง, บัวหลวงขาว
- ชื่อสามัญ : Sacred Lotus, Egyptian Lotus
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Nelumbo nucifera* Gaertn.
- วงศ์ : NYMPHAEACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ในเขตเมืองร้อนในทวีปเอเชีย
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้้ำน้ำ
- ใบ : จะมีลักษณะกลม และมีขนาดใหญ่ ใบจะมีก้านยาวชูขึ้นพ้นผิวน้ำ ใบจะเป็นสีเขียว
- ดอก : จะมีกลีบดอกซ้อนกันหลายชั้น ดอกต่างๆไปจะมีสีชมพูอมม่วงและสีขาว ถ้าดอกกลีบดอกออกหมดจะเห็นรูปร่างคล้ายกรวย จะมีเมล็ดฝังอยู่ และเจริญเติบโตเป็นผล ที่เรียกกันว่า ฝักบัว
- ราก : หยั่งลงไปดินลึก
- การขยายพันธุ์ : ใช้การแยกกอ
- ส่วนที่ใช้ : เกสร, ราก, เหง้าและเมล็ด
- สรรพคุณ : เกสร ใช้ปรุงเป็นยาหอม ทำให้ชื่นใจ และเป็นยาชูกำลัง ราก จะมีรสหวานและมีกลิ่นหอมให้เด็กกิน เพื่อระงับอาการท้องร่วงหรือธาตุไม่ปกติ เหง้าและเมล็ด จะมีรสหวาน มันเล็กน้อย ใช้เป็นยาบำรุงกำลัง รักษาอาการร้อนใน กระหายน้ำ รักษาโรค รักษาเสมหะ ปลายารพุพอง (วิทย์, 2531)

ฟ้าทะลายโจร

- ชื่ออื่นๆ : ฟ้าทลาย , น้ำลายพังพอน , ฟ้าสาาง , หญ้าก้นงู , สามสิบดี , เจยตายขยายคลุม , ฟ้าสะท้าน , เมฆทะลาย
- ชื่อสามัญ : The Creat, Creyat Root, Halviva, Kariyat, Green Chiretta, Kreat
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Andrographis paniculata (Burm) Wall.ex Ness.*
- วงศ์ : ACANTHACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ภาคพื้นเอเชียทั่วไป
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก ที่มีลำต้นตั้งตรงส่วนปลายกิ่งเป็นสี่เหลี่ยม จะแตกกิ่งก้านออกเฉพาะด้านข้างเท่านั้น มีสีเขียว
- ใบ : ออกใบเดี่ยว ลักษณะของใบแคบตรงปลายและโคนใบแหลมผิวใบเป็นมันมีสีเขียว
- ดอก : ออกดอกเป็นช่อตามง่ามใบ และส่วนยอดของต้น ดอกเป็นหลอด ปลายดอกแยกออกเป็น 5 กลีบสีขาว หรืออมม่วงอ่อน
- ผล : คล้ายกับผลต้นต้อยติ่ง แต่มีขนาดเล็กและสั้นกว่า ผลนี้จะตั้งมุมกับก้านดอก เมื่อแก่จะแตกออกเป็น 2 ซีก
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น , ใบ
- สรรพคุณ : ทั้งต้น แก้บิดชนิดติดเชื้อ แก้ทางเดินอาหารอักเสบ แก้หวัด แก้ทอนซิล และแก้อาการท้องเดิน
ใบ รักษาแผลน้ำร้อนลวก แก้ไฟไหม้ โดยการนำมาบดกับน้ำมันพืชใช้ทาแผล (วิทย์, 2531)

ว่านหอยแครง

- ชื่ออื่นๆ : ว่านหอยแครง
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rhoeo spathacea* (Sw.) Stearn.
- วงศ์ : COMMELINACEAE
- ถิ่นกำเนิด : อเมริกากลาง
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกมีถิ่นเป็นกอ
- ใบ : ใบค่อนข้างตั้งตรง และจะเรียงซ้อนกันอย่างหนาแน่น คล้ายดาบ โคนใบจะมีกาบ
- ดอก : ออกเป็นช่อที่โคนใบ ดอกจะเป็นสีขาวขนาดเล็ก กลีบรองดอกมี 3 กลีบ ลักษณะเป็นรูปหอกแกมรูปไข่คล้ายกลีบดอก
- ผล : ผลแห้งจะมีลักษณะเป็นรูปไข่ มีขนนุ่มเล็กน้อย
- การขยายพันธุ์ : โดยการแยกกอ
- ส่วนที่ใช้ : ใบ
- สรรพคุณ : ใบ ใช้รักษาอาการเจ็บคอ ไอ ระบายน้ำ ฟกช้ำภายใน (วิทย์, 2531)

ว่านหางจระเข้

- ชื่ออื่นๆ : ว่านหางจระเข้ , หางจระเข้
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aloe indica* Royle.
- วงศ์ : LILIACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก ขนาดเล็กอยู่ในจำพวกว่าน
- ใบ : มีลักษณะหนาและยาว ตรงโคนใบใหญ่ ส่วนปลายใบแหลม ขอบใบจะมีหนามแหลม มีสีเขียว อวบน้ำ
- ดอก : จะออกดอกเป็นช่อตรงกลางต้น และมีก้านช่อดอกยาวมาก ดอกมีสีแดงอมเหลืองเป็นหลอด บานจากล่างไปบน
- การขยายพันธุ์ : โดยการแยกลำต้น
- ส่วนที่ใช้ : น้ำยางจากใบ , ใบ , รากและเหง้า
- สรรพคุณ : น้ำยางจากใบ นำไปผสมกับสารส้มกิน รักษาโรคหนองใน ใบ เป็นยาระบาย รูนใช้รักษาแผลไฟไหม้ การอักเสบของผิวหนัง รักษาฝ้า รากและเหง้า นำไปต้มน้ำกินรักษาโรคหนองใน (วิทย์, 2531)

ละหุ่ง

- ชื่ออื่นๆ : ละหุ่งแดง, ละหุ่งขาว, ปีม้า
- ชื่อสามัญ : Castor-Oil Plant
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ricinus communis* Linn.
- วงศ์ : EUPHORBIACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ประเทศอินเดีย
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก ที่มีอายุได้หลายปี ในบ้านของเราจะมีทั้งละหุ่งแดงและละหุ่งขาว ซึ่งละหุ่งขาวลำต้นเป็นสีเขียว ส่วนละหุ่งแดงลำต้นและก้านใบเป็นสีแดง
- ใบ : ออกเป็นใบเดี่ยว ลักษณะของใบจะจักแหลม คล้ายกับฝ่ามือเป็นแผ่นกว้าง ละหุ่งขาวก้านใบเป็นสีเขียว ส่วนละหุ่งแดงก้านใบเป็นสีแดง
- ดอก : ออกเป็นช่ออยู่ตรงส่วนยอดของต้นหรือง่ามใบ ดอกเป็นสีแดง ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่ต่างดอกกันแต่จะอยู่บนต้นเดียวกัน
- ผล : มี 3 พู และมีหนาม ภายในผลจะมีเมล็ด ที่เปลือกเมล็ดนี้จะเป็นจุดสีน้ำตาลอมเทาคล้ายตัวเห็บ เนื้อในสีขาว
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : เมล็ด
- สรรพคุณ : เมล็ด ภายในเมล็ดละหุ่งจะประกอบด้วยน้ำมัน ซึ่งนำมาทำเป็นยาระบาย ก่อนที่จะนำมาทำเป็นยาต้องทำลายสารพิษเสียก่อน โดยการนำไปหุงหรือต้มให้สุกเสียก่อน ถ้าไม่เอาออกจะเป็นอันตรายต่อผนังลำไส้ได้ (วิทย์, 2531)

มะเขือยาว

- ชื่ออื่นๆ** : มะเขือห้ามี้า, มะแขว้ง, มะแขว้งคม, มะเขือป่า, มะเขือฝรั่ง, มะเขือยาว, มะเขือจานมะพร้าว, มะเขือกระโปกแพะ, มะเขือจาน, สะกอวา, ชั่งมูโล่, เกียจี้
- ชื่อสามัญ** : Egg Plant
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Solanum melongena* Linn.
- วงศ์** : SOLANACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ล้มลุก ลำต้นมีความสูงประมาณ 0.5-1 เมตร ลักษณะของลำต้นจะแข็งแรง มีสีเขียวหรือสีม่วง ลำต้นมีขนนุ่ม และสั้นปกคลุมทั่ว หรืออาจมีหนามเล็กๆ ส่วนบนจะแตกกิ่งก้านสาขาหนาที่ใบ
- ใบ** : ใบออกสลับ ลักษณะของใบค่อนข้างกลม โคนใบเบี้ยว ส่วนปลายใบแหลม ริมขอบใบหยัก หรือเป็นคลื่นหลังใบ และใต้ท้องใบจะมีขนนุ่มปกคลุม ขนาดของใบยาวประมาณ 2.5-7 นิ้ว กว้างประมาณ 1.5-5 นิ้ว ก้านใบยาวประมาณ 1 นิ้ว
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อ หรือเป็นดอกเดี่ยว ลักษณะดอกมีสีม่วง กลีบดอก 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันส่วนปลายแยกจากกันเป็น 5 แฉกปลายแหลม กลางดอกมีเกสรตัวผู้ 5 อัน และเกสรตัวเมีย 1 อัน อยู่ติดกับกลีบดอก ก้านเกสรและอับเกสรเป็นสีเหลือง
- ผล** : ผลมีลักษณะกลมยาว มีสีเขียวอ่อน สีม่วงคล้ำ หรือเป็นสีขาว ผิวเปลือกจะเรียบเกลี้ยงเป็นมัน ตรงขั้วผลจะมีกลีบเลี้ยงสีเขียวติดอยู่
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ลำต้นและราก ใบ ดอก ผล และขั้วผล
- สรรพคุณ** : ลำต้นและราก ใช้ประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้ม เอาน้ำกินเป็นยาแก้บิดเรื้อรัง บิดอุจจาระเป็นเลือด หรือใช้ลำต้นและรากสดนำมาตำให้ละเอียดคั้นเอาน้ำทาหรือล้างบริเวณที่เป็นแผลที่ถูกความเย็บ แผลเท้าเปื่อยอักเสบ
- ใบ** ใช้ใบแห้ง นำมาตำให้เป็นผงละเอียดกินประมาณ 6-10 กรัม เป็นยาแก้โรคบิดอุจจาระเป็นโลหิต แก้ปัสสาวะขัด แก้โรคหนองใน แก้เลือดตกในลำไส้ ใช้ภายนอกนำมาต้มน้ำใช้ล้างแผล ใช้พอกบริเวณที่แผลบวมเป็นหนอง และแผลที่เกิดเนื่องจากความเย็น
- ดอก** ใช้ดอกสดหรือดอกแห้ง นำมาเผาไฟให้เป็นเถ้าแล้วบดให้เป็นผง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ละเอียด ใช้ทาบริเวณที่ปวดเป็นยาแก้ปวดฟัน ฟันผุ และบริเวณแผลที่เป็นหนอง

ผล ใช้ผลแห้ง นำมาทำเป็นยาเม็ด กินเป็นยาแก้ปวด แก้ตกเลือดในลำไส้ ขับเสมหะ อุจจาระเป็นโลหิต หรือใช้ผลสด นำมาตำให้ละเอียดใช้พอกบริเวณที่เป็นแผลอักเสบที่มีหนอง เป็น โรคผิวหนังเรื้อรัง และผดผื่นคัน

ขี้ผล ใช้ขี้ผลที่แห้ง ประมาณ 60-90 กรัม นำมาต้มหรือเผาให้เป็นเถ้าบดให้ละเอียดกิน เป็นยาแก้ตกเลือดในลำไส้ อุจจาระเป็นโลหิตหรือใช้ขี้ผลสดนำมาตำให้ละเอียดใช้พอกหรือทา บริเวณที่เป็นแผลบวมมีหนอง แผลในปาก ปวดฟัน หรือเป็นฝี (วิทย์, 2531)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยี่หระ

- ชื่ออื่นๆ : หอมป้อม
- ชื่อสามัญ : Karawya, Caraway Fruit, Caraway Seed, Kummel, Caraway
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Carum carvi* Linn.
- วงศ์ : UMBELLIFERAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกที่มีอายุอยู่ 2 ปี แตกกิ่งก้านสาขาขนาดเล็ก กิ่งก้านจะไม่ใหญ่ ในช่วงปีแรกนั้นจะแตกกิ่งก้านสาขาและในช่วงปีที่สองจะออกดอก
- ใบ : เป็นใบรวม สีเขียวสด ขอบใบจะจักลึกลงเป็นฝอย
- ดอก : ออกเป็นช่อ ช่อดอกนั้นจัดแบบ compound umbels ก้านช่อดอกนั้นจะยาวมาก ตัวดอกมีขนาดเล็กและสีขาวมีก้านดอกยาว
- ผล : เป็นเม็ดเล็กๆ รูปไข่แบน มีกลิ่นหอมมากกว่าส่วนใดๆ ของต้น เมื่อยังอ่อนเป็นสีเขียว เมื่อแก่หรือสุกกลายเป็นสีน้ำตาล
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ผลสุก
- สรรพคุณ : ผลสุก ภายในผลที่สุกจะมีน้ำมัน ซึ่งกลั่นออกมาเป็นน้ำมันยี่หระ ส่วนทางยาใช้เป็นยาขับลม แต่งกลิ่นอาหารให้หอม เช่น ขนมปัง ขนมเค้ก และอาหารอื่นๆ ใช้เป็นเครื่องเทศ (วิทย์, 2531)

ตัวยิง

ชื่ออื่นๆ	: อังกาบ
ชื่อสามัญ	: -
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Ruellia tuberosa</i> Linn.
วงศ์	: ACANTHAEAE
ถิ่นกำเนิด	: -
ลักษณะทั่วไป	
ต้น	: เป็นพรรณไม้ล้มลุก ลำต้นจะมีขนอ่อนปกคลุมเล็กน้อย ลำต้นสูงประมาณ 20-30 เซนติเมตร
ใบ	: ออกไปเดี่ยว เรียงกันเป็นคู่ๆ ไปตามข้อต้น รูปใบมนรี ปลายใบมน โคนใบแหลม ขอบใบเรียบไม่จัก
ดอก	: ออกดอกเป็นช่อ หรือดอกเดี่ยว ตามง่ามใบที่ส่วนยอดของต้น มีสีม่วง เป็นรูปกรวยปลายดอกแยกออกเป็น 5 กลีบ
ผล	: เป็นฝักยาวประมาณ 1 นิ้วกว่าๆ เมื่อถูกน้ำผลจะแตกออก
การขยายพันธุ์	: โดยการเพาะเมล็ด
ส่วนที่ใช้	: ราก
สรรพคุณ	: ราก ใช้เป็นส่วนผสมของยาใช้ดับพิษ ปัสสาวะพิการและแก้พิษต่างๆ (วิทย์, 2531)

แพงพวยบก

- ชื่ออื่นๆ : นมอินทร์ , ผักปอดคบก , แพงพวยฝรั่ง , พังพวยฝรั่ง , พังพวยบก
- ชื่อสามัญ : Madagascar Periwinkle
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Catharanthus roseus G. Don*
- วงศ์ : APOCYNACEAE
- ถิ่นกำเนิด : เป็นไม้พื้นเมืองของหมู่เกาะมาดากัสกา มีถิ่นกำเนิดที่อเมริกากลาง
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก เนื้ออ่อน พุ่มเตี้ย มีกิ่งก้านสาขามาก
- ใบ : เป็นใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ๆ ตรงข้ามกัน ใบเป็นรูปไข่ หนา มีสีเขียวเข้ม ขอบใบเรียบ ปลายใบมน โคนใบแหลม มีใบดก
- ดอก : มี 2 สี คือ สีขาวและสีชมพู ถ้าเป็นสีขาวตรงกลางดอกจะเป็นสีเหลือง ส่วนสีชมพูนั้นตรงกลางดอกจะเป็นสีแดง ดอกจะออกรวมกันเป็นกลุ่ม เมื่อบานแล้วก็จะร่วงไป
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น
- สรรพคุณ : ทั้งต้น ใช้เป็นยาบำบัดโรคเบาหวาน (วิทย์, 2531)

พลับพลึง

- ชื่ออื่นๆ : ลิ้ว , พลับพลึง
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Crinum asiaticum* Linn.
- วงศ์ : AMARYLLIDACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นน้ำไม้ล้มลุกขึ้นเป็นกอ และมีหัวอยู่ใต้ดิน ลำต้นกลม
- ใบ : ใบจะออกจากลำต้น ใบแคบยาว เรียว อวบน้ำ ขอบใบเป็นคลื่น
- ดอก : จะออกดอกเป็นช่อ ตรงปลายจะเป็นกระจุก ตอนดอกอ่อนจะมีกาบสีเขียวหุ้มอยู่ 2 กาบ มีสีขาว
- ผล : ผลเป็นสีเขียวอ่อน แลก่อนข้างกลม
- การขยายพันธุ์ : โดยการแยกหัวและแยกหน่อ
- ส่วนที่ใช้ : ใบ , หัว , เมล็ด , ราก
- สรรพคุณ : ใบ นำไปต้มกินให้อาเจียน หรือใช้ใบพันรักษาอาการฟกช้ำ บวม เกล็ดหัว ใช้เป็นยาบำรุงกำลัง ขับเสมหะ เป็นยาระบาย เมล็ด ใช้เป็นยาบำรุง ยาระบาย ขับเลือดประจำเดือนและขับปัสสาวะ ราก เคี้ยวให้แตกจนเป็นน้ำ กลืนเอาแต่น้ำเข้าไปจะทำให้อาเจียน ใช้แก้พิษยางนอง หรือใช้ตำพอกแผล (วิทย์, 2531)

เร่ว

- ชื่ออื่นๆ** : หมากอี่, มะอี่, มะหมากอี่, พาลา, หมากเน็ง, หมากเน่ง
- ชื่อสามัญ** : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Amomum xanthioides* Wall.
- วงศ์** : ZINGIBERACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : เอเชียเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ล้มลุกข้ามปี มีเหง้าหรือหัวอยู่ใต้ดินเหมือนข่า ส่วนลำต้นที่งอกขึ้นมาเหนือพื้นดินนั้น จะเป็นส่วนของกาบใบ
- ใบ** : เป็นสีเขียว มีลักษณะโตและยาวเหมือนใบข่าใหญ่ ใบจะมีความกว้างประมาณ 8-20 เซนติเมตร และยาวประมาณ 30-60 เซนติเมตร
- ดอก** : จะเป็นสีแดงอมชมพูอ่อน แล้วจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ดอกจะรวมอยู่ในก้านเดียวกัน เป็นช่อยาวๆ มีลักษณะคล้ายดอกข่า
- ผล** : ผลจะกลมโต มีขนาดเท่ากับผลพิกุลขนาดกลาง เมื่อแก่จัดเต็มที่จะเป็นสีดำ
- การขยายพันธุ์** : โดยการแยกหน่อ และเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ใบ, ดอก, ผล และราก
- สรรพคุณ** : ใบ ใช้รักษาทุเลาสา 12 ประการ
 ดอก ใช้รักษาพิษอันเป็นเม็ด เป็นผื่นไปทั่วสรรพางค์กาย
 ผล ใช้รักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด รักษาเสมหะอันบังเกิดแต่ดี รักษาโรคริดสีดวงทวารทั้ง 9 รักษาอาการขัดในทรวง บรรเทาอาการกระหายน้ำ
 ราก ใช้รักษาอาการมอกร่อ และหืด (วิทย์, 2531)

ดาวเรือง

- ชื่ออื่นๆ : ดาวเรืองหม้อ , คำปู้ , คำปู้หลวง
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Calendula officinalis* Linn.
- วงศ์ : COMPOSITAE
- ถิ่นกำเนิด : เป็นพรรณไม้พื้นเมืองของยุโรปทางตอนใต้
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุก ลำต้นตรง แตกกิ่งก้านสาขาออกมาที่โคนต้น
- ใบ : เป็นใบเดี่ยว ไม่มีก้านใบ ปลายใบจะมนและมีติ่งเล็กน้อย ขอบใบเป็นคลื่น มีสีเขียว
- ดอก : เป็นดอกเดี่ยว หรือเป็นกระจุก ออกตรงส่วนยอดของต้น กลีบดอกจะเรียงซ้อนกันเป็นหลายวง ดอกวงนอกเป็นดอกเพศเมีย ดอกวงในเป็นดอกเพศผู้
- ผล : แห้งมีขนาดเล็กน้อย หรืออาจจะเกลี้ยง ลักษณะของผลจะโค้งขอบขนานยาว 10-12 มิลลิเมตร
- การขยายพันธุ์ : ขยายพันธุ์โดยเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ดอก , ใบ , ต้น
- สรรพคุณ : ดอก นำมาปรุงกับต้บไต้เป็นยาบำรุงสายตาได้ดี เป็นยาฟอกเลือด ขับลม ไ้กรน ไ้หวัด
ใบ น้ำคั้นจากใบใช้แก้เจ็บหู ถ้านำมาพอกที่แผลจะรักษาแผลที่เปื้อยเน่าได้ แก้ฝีต่างๆ
ต้น นำมาทำเป็นยารักษาโรคตับอักเสบ หรือมีอาการปวดท้องขนาดหนัก คล้ายตับอักเสบ (วิทช์, 2531)

มะละกอ

- ชื่ออื่นๆ** : มะกกล้วยเทศ , สะก้วยเต้ , หมากซางพอ , หมักหุ้ง , ลอกอ , แต่งต้น
- ชื่อสามัญ** : Pawpaw , Papaya , Tree Melon
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Carica papaya* Linn.
- วงศ์** : CARICACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : เป็นพรรณไม้พื้นเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกากลางเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้เนื้ออ่อน ลำต้น ลำต้นตรง ไม้แตกกิ่งก้านสาขา กว้าง ผิวเปลือกค่อนข้างขรุขระ
- ใบ** : ใบหยัก เว้าลึก แยกเป็นแฉกประมาณ 7-9 แฉก แต่ละแฉกเว้าลึกๆ คล้ายกับขนนก
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อ ห้อยลง ดอกตัวผู้มีสีเหลืองมีกลิ่นหอม ดอกตัวเมียออกดอกเป็นกระจุก หรือดอกเดี่ยว
- ผล** : ผลเป็นรูปกลมหรือรียาว ผลอ่อนเปลือกมีสีเขียว ผลแก่จะเป็นสีเหลืองออกแดง
- การขยายพันธุ์** : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ใบ , ผล , ยาง , ราก
- สรรพคุณ** : ใบ ใบสดนำมาต้มกินเป็นยาแก้ไข้ แก้หอบหืด แก้โรคเหน็บชา ใบแห้ง นำมาตำเป็นผง ชงกับชาเป็นยาแก้ไข้โรคเกี่ยวกับกระเพาะ
- ผล ใช้ได้ทั้งผลสุกและดิบ นำมาต้มคั้นเอาน้ำกินเป็นยาบำรุงนม ขับพยาธิ แก้บิด ช่วยย่อยอาหาร ขับน้ำดี
- ยาง ใช้ยางสด นำมาผสมกับน้ำตาล หรือน้ำผึ้งกินเป็นยาแก้ไข้โรคเกี่ยวกับกระเพาะอาหาร ช่วยย่อยอาหาร ขับประจำเดือน
- ราก ใช้รากสด หรือแห้ง ประมาณ 30-60 กรัม นำไปต้มกินน้ำ เป็นยาขับปัสสาวะ ขับประจำเดือน แก้โรคหนองใน
- หมายเหตุ** : ข้อห้าม 1. ถ้ามีอาการแพ้ยางมะละกอให้หยุดใช้ยาทันที
2. หญิงมีครรภ์ห้ามรับประทานราก ยางและเมล็ด เพราะอาจทำให้แท้งได้ (วิทย์, 2531)

ไมยราบ

- ชื่ออื่นๆ : ไวยราบ, หญ้าจี๋ขอบ, หญ้าขุบขอบ, หญ้าป็นยอด, กาสแสด โศก, กะทึบยอด, หยามหญ้าราบ, ก้านทอง, กะหังบ, หญ้าจับ, หังบพระพาย
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mimosa pudica* Linn.
- วงศ์ : MIMOSEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ขนาดเล็ก อยู่ในจำพวกหญ้า ลำต้นจะมีความสูงประมาณไม่เกิน 1 ฟุต ลำต้นและกิ่งจะเป็นสีดงเป็นขนและมีหนามทั้งต้น
- ใบ : จะมีลักษณะคล้ายกับใบผักกะเจต
- ดอก : จะเป็นสีแดง มีลักษณะเหมือนดอกผักกะเจตหรือดอกกระถิน
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น
- สรรพคุณ : ทั้งต้น ใช้กินเป็นยารักษาโรคไตพิการขับปัสสาวะ ปัสสาวะอักเสบ ขับระดูขาวของผู้หญิง (วิทย์, 2531)

2. ไม้พุ่ม คือ พรรณไม้ที่มีความสูงตั้งแต่ 1-6 เมตร ส่วนใหญ่จะแตกกิ่งก้านออกทางด้านข้างมากกว่าด้านบน ทำให้ดูเป็นทรงพุ่มหนา (สัมฤทธิ์, 2527)

กะเพรา

- ชื่ออื่นๆ : กะเพราแดง กะเพราขาว(ภาคกลาง), กำก้อขาว กำก้อดำ กอมก้อขาว กอมก้อดำ(เชียงใหม่-ภาคเหนือ), ห่อคูปู ห่อกวนซุ(กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)
- ชื่อสามัญ : Sacred Basil, Holy Basil
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum sanctum, Linn.*
- วงศ์ : LABTATAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดเล็ก มีความสูงประมาณ 1-4 ฟุต
- ใบ : ใบมีสีเขียว เรียกว่า กะเพราขาว ส่วนใบมีสีแดง เรียกว่า กะเพราแดง ใบมีขน โดยเฉพาะส่วนที่เป็นยอดจะมีมากกว่าส่วนอื่นๆ ใบมีกลิ่นหอม
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อ ตั้งขึ้นไปเป็นชั้นๆ คล้ายรูปฉัตร กลีบดอกกะเพราขาว มีสีขาว แต่กะเพราแดงมีสีชมพูอมม่วง
- กิ่ง : กิ่งก้านเป็นรูปสี่เหลี่ยม ส่วนปลายจะอ่อน
- เมล็ด : เมื่อกำหรือแห้ง เมล็ดจะมีสีดำ อยู่ข้างในซึ่งห่อหุ้มด้วยกลีบเลี้ยง
- การขยายพันธุ์ : ใช้เมล็ด หรือ ลำต้น
- ส่วนที่ใช้ : ใบ, เมล็ด, ราก
- สรรพคุณ : ใบ ใบสดจะมีน้ำมันหอมระเหยอยู่ประกอบด้วย linalool และ methyl chavicol เป็นยาแก้ขับลม ท้องอืดท้องเฟ้อ ปวดท้อง บำรุงธาตุ ขับลม แก้อาการจุกเสียดในท้อง ให้ใช้ใบสด หรือยอดอ่อน สัก 1 กำมือมาต้มในน้ำให้เดือด แล้วกรองเอาน้ำดื่ม แต่ถ้าเป็นเด็กทารกให้นำเอามาตำให้ละเอียดคั้นเอาแต่น้ำ นำมาผสมกับน้ำยามหาหิงค์แล้วทาบริเวณรอบๆสะดือ และทาที่ฝ่าเท้า แก้อาการปวดท้องในเด็กได้ น้ำคั้นที่ได้จากใบยังใช้ขับเสมหะ ขับเหงื่อ และทาภายนอกแก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน นอกจากนี้สำหรับใบแห้ง ใช้ชงกินกับน้ำ แก้อาการท้องขึ้นท้องเฟ้อ และน้ำมันจากใบสามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อโรคบางชนิด ช่วยฆ่าเชื้อจุลินทรีย์บางชนิดและมีฤทธิ์ฆ่ายุงได้
- เมล็ด เมื่อนำไปแช่น้ำเมล็ดจะพองตัวเป็นเมือกขาว ให้ใช้พอกบริเวณตา เมื่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มีผงหรือฝุ่นละอองเข้าตา
 ราก ใช้รากที่แห้งแล้ว ชงหรือต้มกับน้ำร้อนคั้น แก้โรคธาตุพิการ
 หมายเหตุ : จี้นได้ดีในคืนร่วนซุย นาน้อย (วิทย์, 2531)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หญ้าหนวดแมว

- ชื่ออื่นๆ : พยับเมฆ
- ชื่อสามัญ : Java Tea, Kidney Tea Plant, Cat's Wiskers
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Orthosiphon stamineus* Benth.
- วงศ์ : LABIATAE
- ถิ่นกำเนิด : ในประเทศอินเดีย พม่า แหลมอิน โดจีน หมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ชวา ฟิลิปปินส์ และทวีปออสเตรเลีย
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกขนาดเล็ก ลำต้นนั้นจะมีความสูงประมาณ 50-100 เซนติเมตร ต้นและกิ่งอ่อนจะเป็นสีเขียว
- ใบ : จะออกเป็นใบเดี่ยวตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ ลักษณะใบนั้นขอบใบจักเป็นสีเขียว เข้ม ตรงปลายใบจะสอบ ตรงกลางนั้นจะกว้างมาก
- ดอก : จะออกดอกตรงปลายยอด เป็นสีขาวอมม่วงเรื่อๆ มีความยาวประมาณ 20-25 มิลลิเมตร ดอกจะออกเป็นชั้นๆ ตามก้านช่อดอก ชั้นละประมาณ 6 ดอก มีลักษณะคล้ายดอกกระเพรา หรือ โหระพา
- เกสร : เกสรตัวผู้จะมีอยู่ประมาณ 4 อัน จะยาวยื่นออกมาพันกลีบดอก มีลักษณะคล้ายหนวดแมว ส่วนเกสรตัวเมียจะมีอยู่ 1 อัน แต่ยาวกว่าเกสรตัวผู้
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด ปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ใบ
- สรรพคุณ : ใบ ใช้รักษาโรคไต ขับปัสสาวะ รักษาโรคคุดทะราด ใช้ใบกับกิ่งต้มน้ำ รักษารักษาโรคหนองใน โดยใช้กิ่งและใบต้มน้ำกับสารส้ม กินวันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร (วิทย์, 2531)

ประทัดจีน

- ชื่ออื่นๆ : ประทัดใหญ่, ประทัดทอง
- ชื่อสามัญ : Fountain Plant
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Russelia equisetiformis*
- วงศ์ : SCROPHULARIACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ในอเมริกาใต้
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพุ่ม ไม้ที่มีหัว หรือเหง้า แตกกิ่งก้านสาขาออกเป็นกอพุ่ม ลำต้นจะเป็นข้อปล้อง
- ใบ : ลักษณะของใบเรียวยาว แต่เล็ก ออกเรียงต่อกันตามข้อออกกรอบๆ ลำต้นใบมีสีเขียว
- ดอก : ลักษณะของดอกคล้ายๆ กับดอกประทัดทั่วไป คือ ดอกเป็นหลอด สีแดงเข้ม แต่เล็ก ปลายกลีบดอกจะแยกออกเป็น 4 แฉก และยังมีอีกชนิดหนึ่งมีดอกเป็นสีชมพูอมส้ม
- การขยายพันธุ์ : ใช้วิธีการแยกหน่อ
- ส่วนที่ใช้ : เนื้อไม้, ราก
- สรรพคุณ : เนื้อไม้ นำมาดองในสุรา ใช้กินเป็นยาเพื่อช่วยในการเจริญอาหาร ราก มีรสชาติดขม เป็นยาแก้ไข้ ใช้จับต้น ขับน้ำลาย ช่วยย่อยอาหาร และยังช่วยให้อาหารมีรสชาดี (วิทย์, 2531)

เข็มขาว

- ชื่ออื่นๆ : เข็มไม้ (ไทย), เข็มพระราม (กรุงเทพฯ), เข็มปลายसान (ตานี), เข็มขาว (พายัพ)
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ixora ebarbata Craib.*
- วงศ์ : -
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็กถึงขนาดกลาง
- ใบ : ใบเป็นรูปใบไข่ ริมขอบใบจะเรียบ ปลายจะมน
- ดอก : ออกดอกรวมกันเป็นช่อ มีสีขาว มีกลิ่นหอมเย็น ก้านดอกนั้นจะยาว ส่วนปลายก้านดอกจะเป็นกลีบเล็กอยู่เพียง 4 กลีบ
- ผล : -
- ราก : รากนั้นจะมีรสหวาน
- การขยายพันธุ์ : โดยการตอน ทาบกิ่งและปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ราก ใช้เป็นยา
- สรรพคุณ : ราก ใช้ปรุงเป็นยากิน รักษาโรคตา เจริญอาหาร (วิทย์, 2531)

ชบา

- ชื่ออื่นๆ : ดอกใหม่, ใหม่แดง, ใหม่ (เหนือ), ชุมบา, ชบาชวา, ชุมมา (ปัตตานี), บา, ชะมา (ใต้)
- ชื่อสามัญ : Shoe Flower
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hibiscus rosa-sineensis* Linn.
- วงศ์ : MALVACEAE
- ถิ่นกำเนิด : มาเลเซีย ไทย จีนและหมู่เกาะฮาวาย
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดย่อม อยู่ในจำพวกพุทระหง ลำต้นนั้นสูงประมาณ 6-7 ฟุต อาจสูงได้ถึง 12 ฟุต เป็นพรรณไม้เนื้ออ่อน ส่วนเปลือกนั้นจะเหนียวมาก
- ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยวมีสีเขียว ใบโตและฐานใบกว้าง ลักษณะรูปใบมน ปลายใบแหลม ริมใบจะเป็นจักใหญ่คล้ายกับฟันเลื่อย เมื่อเด็ดมาขยี้จะมีเมือกเหนียวๆ ใบยาวประมาณ 6 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 5-7 เซนติเมตร
- ดอก : ดอกจะออกเดี่ยว ๆ อยู่ระหว่างใบ และมีกลีบอยู่ 5 กลีบ ดอกนั้นจะมีอยู่หลายสีคือ แดง ขาวและเหลือง ตรงปลายดอกจะมนและกลม
- เกสร : จะมีก้านเกสรยาว และจะยื่นออกมาพ้นจากกลางดอก จะมีเกสรตัวผู้เกาะหนาแน่นตรงท่อของเกสรตัวเมีย ส่วนเกสรตัวเมียจะอยู่ปลายสุดของก้านดอก
- การขยายพันธุ์ : โดยการปักชำ หรือวิธีตอนกิ่ง
- ส่วนที่ใช้ : ใบ ดอก ราก ใช้เป็นยา
- สรรพคุณ : ใบ ใช้ประมาณ 5-10 ใบ นำมาล้างให้สะอาด แล้วตำ รวมกับใบพุทตานจำนวนเท่า ๆ กัน ใช้พอกคางทูม วันละ 2 เวลาเช้า-เย็น หรือจะใช้ใบชบาและใบพุทตานผสมกับน้ำผึ้งแล้วเคี้ยวให้ขึ้น ใช้ทาบริเวณคางทูมก็ได้ ใบนั้นจะมีสารที่เป็นเมือกเช่นเดียวกับราก ถ้าเอามาทาผิวหนังก็จะทำให้ชุ่มชื้น ดอก ใช้ชงกับน้ำ ดื่มเพื่อลดอาการไข้ ทำให้ผิวหนังชุ่มชื้น ดอกแดงนำมาแกงเลียงกินเพื่อบำรุงน้ำนม ดอกชบาอาจจะทำให้เป็นหมันได้ รากสด ใช้ประมาณ 1 กำมือ นำมาโขกให้ละเอียด พกรักษาฝีและอาการฟกบวม หรือใช้ต้มกิน เพื่อขับน้ำย่อยอาหาร เป็นยาเจริญอาหาร (วิทย์, 2531)

รัก

- ชื่ออื่นๆ : รัก , รักดอก , ปอเถื่อน , ป่านเถื่อน
- ชื่อสามัญ : Gian Indian Milkweed, Crown Flower
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Calotropis gigantea R. Br.*
- วงศ์ : ASCLEPIADACEAE
- ถิ่นกำเนิด : เอเชียกลาง
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น : ลำต้นอ่อนเป็นสีขาวนวล ปกคลุมด้วยขนละเอียด ทุกๆ ส่วนจะมียางขาวอยู่
- ใบ : ใบหนาและใหญ่มาก รูปใบมนรี ทว่าทั้งใบมีขนละเอียดเป็นเกล็ดสีขาวนวล ปกคลุมทั้งใบ ใบจึงออกเป็นสีเขียวเทาๆ
- ดอก : ออกดอกเป็นช่ออยู่ตามปลายกิ่ง ลักษณะเป็นสันสูงเป็นแท่ง 5 แฉก คล้ายกับ มงกุฎ มีหลายสี
- ผล : ผลจะกลมขาว ผลอ่อนเป็นสีเขียว ผลแก่จะกลายเป็นสีน้ำตาล
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ดและการปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ดอก , เปลือก , เปลือกกราก , ยาง
- สรรพคุณ : ดอก ช่วยย่อยให้เจริญอาหาร รักษาอาการไอ หอบหืด หัวด
เปลือก ใช้ขับน้ำเหลืองเสีย ทำให้อาเจียน
เปลือกกราก ใช้รักษา โรคมืด ขับเหงื่อ
ยาง เป็นยาถ่ายอย่างแรง ถ้าถูกผิวหนังจะทำให้เกิดการระคายเคือง รักษาอาการ
ปวดฟัน ปวดหู (วิทย์, 2531)

เสลดพังพอน

ชื่ออื่นๆ	: พิมเสนต้น , ฉิกเซกี่ยม
ชื่อสามัญ	: -
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Barleria lupulina Lindl.</i>
วงศ์	: ACANTHACEAE
ถิ่นกำเนิด	: -
ลักษณะทั่วไป	
ต้น	: เป็นพรรณไม้พุ่ม ต้นมีสีน้ำตาลอมเขียว สูงประมาณ 2 เมตร
ใบ	: เป็นไม้ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ ใบเรียวแคบปลายใบแหลม โคนใบเรียวเล็กจนถึงก้านใบ ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง พื้นใบสีเขียวเข้มและมัน
ดอก	: ออกดอกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ดอกมีใบประดับขนาดใหญ่ซึ่งจะเรียงกันเป็นรูปทรงกระบอกสีเขียว ปลายใบสีม่วงแดง ดอกมีสีส้มและสีเหลือง
ผล	: เป็นฝัก รูปมนรี แบนและยาว ภายในมี 2-4 เมล็ด
การขยายพันธุ์	: โดยการเพาะเมล็ด
ส่วนที่ใช้	: ใบสด
สรรพคุณ	: ใบสด แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย แผลฟกช้ำจากการกระทบกระแทก หรือแผลมีเลือดออก ให้ใช้ใบตำพอก หรือผสมเหล้าตำพอก และอาจใช้ต้มกินให้เลือดคลมดี
หมายเหตุ	: ข้อห้าม สตรีมีครรภ์ห้ามรับประทาน (วิทย์, 2531)

ครอบครัวภาพ

- ชื่ออื่นๆ : ครอบ , ครอบแตบ , ปิบแปบ , มะก่องเข้า (พ่ายพ) , ก่องเข้า (เชียงใหม่) โพงผาง (โคราช) , ครอบตลับ , ครอบสีฟัน , หน้ำขัดหลวง , หน้ำขัดใบป้อม
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Autilon ployandrum*, Etc.
- วงศ์ : MALVACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้พุ่ม ลำต้นสูงไม่เกิน 5 ฟุต และจะเป็นขนสีขาวนวล
- ใบ : ใบจะกลม และโตประมาณ 7 ซม. ใบค่อนข้างหนา มีขนสีขาวนวล
- ดอก : ดอกจะโตประมาณ 2-3 ซม. มีสีเหลือง
- ผล : มีลักษณะกลมเป็นกลีบๆ คล้ายฝิ่นสีที่ใช้สีข้าว
- การขยายพันธุ์ : โดยใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ต้น ดอก ใบ ราก
- สรรพคุณ : ต้น ใช้บำรุงเลือดและขับลม
ดอก ใช้พอกล้างลำไส้ให้สะอาด
ใบ ใช้บ่มหนองให้เกิดและตกเร็ว
ราก ใช้รักษาอาการลมและตี บำรุงธาตุ แก้ไอ (วิทย์, 2531)

ชะพลู

- ชื่ออื่นๆ : ชะพลู (ภาคกลาง) , พลูลิง , ผักอีไร (เหนือ)
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper samentosum*
- วงศ์ : PIPERACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ต้นเล็ก ๆ สูงประมาณ 2 ฟุต ลำต้นจะเป็นข้อๆ
- ใบ : ใบคล้ายใบพลูขนาดย่อม ใบเป็นใบสีเขียวแก่และมีรสเผ็ดเล็กน้อย
- ดอก : ดอกจะออกยาวเป็นพุ่มๆ คล้ายกันดอกคัสตีลแต่สั้นกว่า
- การขยายพันธุ์ : ปักชำกิ่งหรือลำต้น
- ส่วนที่ใช้ : ต้น ใบ ราก
- สรรพคุณ : ต้น รักษาเสมหะในทรวงอก
ใบ ทำให้เสมหะงวดแห้งและเจริญอาหาร
ราก ใช้รักษาอุจจาระ คือทำให้เสมหะออกทางอุจจาระ ใช้รักษาธาตุพิการ
(วิทย์, 2531)

หนุมานประสานกาย

- ชื่ออื่นๆ : ว่านอ้อยช้าง (เลย), ชิดชะลึ่ง, กุชิดชะลึ่ง (จีน)
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Schefflear leucantha* Viguier.
- วงศ์ : ARALLACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นต้นไม้พุ่ม ที่มีลำต้นสูงประมาณ 1-2 เมตร ผิวลำต้นค่อนข้างเรียบเกลี้ยง
- ใบ : ใบออกเป็นกระจุก แผลอกแบบนิ้วมือ มีใบย่อยประมาณ 7-8 ใบ ลักษณะของใบย่อยเป็นรูปยาวรี ปลายใบแหลมเรียว โคนใบมีหูใบซึ่งจะติดอยู่กับก้านใบพอดี พื้นผิวใบเรียบเป็นมัน ริมขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย ใบมีขนาดกว้างประมาณ 0.5-1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 2-4 นิ้ว ก้านใบย่อยยาวประมาณ 8-25 มม.
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อๆหนึ่งยาวประมาณ 3-5 นิ้ว ลักษณะของดอกย่อย เป็นดอกสี่เจี้ยว มีขนาดเล็ก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 3-7 มม.
- ผล : ผลมีลักษณะเป็นรูปไข่ อวบน้ำ ขนาดของผลมีความยาวประมาณ 5-6 มม. กว้างประมาณ 4-5 มม. ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่เต็มที่ หรือสุกจะเปลี่ยนเป็นสีแดงสด
- การขยายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ขึ้นได้ดีกับกับดินทุกประเภท ต้องการน้ำและความชื้นในปริมาณปานกลาง ขยายพันธุ์ด้วยการใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ใบ
- สรรพคุณ : ใบ ใช้ใบสด ประมาณ 9 ใบ นำมาต้มเอาน้ำหรือใช้ใบสดนำมาตำให้ละเอียดคั้นเอาน้ำ ผสมกับสุราเป็นยาแก้ไอ แก้หอบหืด แก้อาเจียนเป็นเลือด และแก้พิษต่างๆ หรือใช้ใบสดนำมาตำให้ละเอียดเอากาก ใช้ทาหรือพอก สมานแผล ห้ามเลือด เป็นต้น (วิทย์, 2531)

ยี่โถ

- ชื่ออื่นๆ : อิน โถ (พม่า) , ยี่โถจีน (ไทย)
- ชื่อสามัญ : Ceylon tree , South sea rose , Oleander
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Nerium indicum Mill.*
- วงศ์ : APOCYNACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้พุ่มชนิดหนึ่ง แตกกิ่งก้านสาขาไม่มากนัก ที่ลำต้นจะมียางสีขาวคล้ายน้ำนม
- ใบ : เป็นไม้ใบเดี่ยว ลักษณะของใบเป็นรูปหอกปลายแหลมและโคนใบสอบ ขอบเรียบไม่มีจัก มีสีเขียวเข้ม ขนาดของใบกว้างประมาณ 1.5-2 ซม. ยาว 8-14 ซม.
- ดอก : ออกดอกเป็นช่อ อยู่ตรงส่วนยอดของต้น ลักษณะของดอกเป็นรูปทรงกรวย มีทั้งชนิดลาหรือซ้อน และยังมีอยู่หลายสี เช่นสีชมพูเข้ม สีชมพูและขาว ดอกยี่โถพรรณนี้มีกลิ่นหอม
- ผล : เป็นฝักคู่ และเมื่อแก่จัดจะแตกออกเห็นเมล็ดที่อยู่ภายในผลได้ชัด ซึ่งเมล็ดนี้จะมีขนละเอียดเป็นมันคล้ายเส้นไหมปกคลุมอยู่ และเมล็ดนี้สามารถลอยตามลมกระจายพันธุ์ได้
- การขยายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ที่ขึ้นได้ดีในดินที่ร่วนซุย มีความชื้นปานกลาง ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ตอน ปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ใบ
- สรรพคุณ : ใบ จะมีทั้งคุณและโทษ คือถ้าใช้ใบยี่โถเกินขนาดจะเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ และถ้าใช้ในขนาดที่พอเหมาะจะมีฤทธิ์เป็นยาบำรุงหัวใจ เป็นยาเบื่อหนูและฆ่าแมลงได้ (วิทย์, 2531)

พุู่ระหง

- ชื่ออื่นๆ : พู่เรือหงส์ (ไทย), ชุมบาห้อย (ตานี), หางหงษ์ (พายัพ)
- ชื่อสามัญ : Fringed hibiscus
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hibiscus schizopetalus*
- วงศ์ : MALVACEAE (The Mallow Family)
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดกลาง จะแตกกิ่งก้านสาขาออกรอบๆ ลำต้น เปลือกของลำต้นและใบ จะมียางเหนียวอย่างพวกผักปลัง แต่กับเป็นพรรณไม้ที่อยู่ในจำพวกชบา ฝ้าย และปอกระเจียบเสียบ
- ใบ : เป็นไม้ใบเดี่ยวจะแตกใบออกเรียงสลับกันไปตามกิ่งก้านซึ่งเป็นไม้ใบบาง ขอบใบจะเป็นจักคล้ายกับฟันเลื่อย ลักษณะของใบเป็นรูปมนรี ปลายใบแหลม เป็นสีเขียว ใบจะยาวประมาณ 3-4 นิ้ว
- ดอก : เป็นดอกเดี่ยว จะออกอยู่ตามส่วนยอดของปลายกิ่ง ดอกจะเป็นสีแดงสด เวลาดอกบานเต็มที่นั้นปลายกลีบดอกจะงอรั้งเข้าหากันดอก ซึ่งดอกจะมีอยู่ 5 กลีบ ตรงกลางดอกจะชูก้านเกสรยาวพ้นออกมาจากดอกเป็นสีเหลือง ดอกบานเต็มที่ประมาณ 4-5 นิ้ว
- การขยายพันธุ์ : โดยการปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ใบและราก ใช้เป็นยา
- สรรพคุณ : ใบและราก เป็นยารักษาอาการไข้ในเด็ก รักษาอาการเจ็บคอ และอาการไอ (วิทย์, 2531)

ชะอม

- ชื่ออื่นๆ** : ผักหละ , ผักละ , ผักล่า , ผักห้า (ภาคเหนือ) , ชะอม
(ไทย-ภาคกลาง) ผักข่า (ร้อยเอ็ด) โปะซุยโตะ
- ชื่อสามัญ** : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Acaia Insuavis* , *Lace*
- วงศ์** : MIMOSEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดย่อม ลำต้นและกิ่งก้านมีหนามแหลมอยู่โดยทั่วไป และจะมีกลิ่นเหม็นเขียว
- ใบ** : ใบเป็นสีเขียว มีก้านใบจะแยกออกเป็นใบอยู่ 2 ทาง จะมีลักษณะคล้ายใบส้มป่อย หรือใบกระถิน นอกจากนี้ใบอ่อน ๆ จะมีกลิ่นฉุนคล้ายกลิ่นของลูกสตอหรือกระถินแต่จะมีกลิ่นฉุนอยู่มาก ใช้ใบหรือยอดอ่อน ๆ ชุบไข่แล้วทอดกินเป็นอาหารกับน้ำพริก
- การขยายพันธุ์** : โดยการตอน หรือปักชำ
- ส่วนที่ใช้** : ราก ใช้เป็นยา
- สรรพคุณ** : ราก ใช้ฝนกินเป็นยารักษาอาการท้องเฟ้อ ขับลมในลำไส้และรักษาอาการปวดเสียวในท้องได้ดี (วิทย์, 2531)

เตย

- ชื่ออื่นๆ : เตยหอม ,หวานข้าวใหม่ , ป่าแม่อรัง
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pandanus odoratus* Ridl.
- วงศ์ : Pandanaceae
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้จำพวกหญ้า แตกแยกเป็นกอใหญ่ เกิดจากหัวหรือเหง้าที่อยู่ใต้ดิน และมีลำต้นอยู่ใต้ดิน ส่วนที่โผล่ขึ้นมาอยู่เหนือดินนั้นเป็นเพียงก้านและใบ ซึ่งสูงประมาณ 2 ฟุต
- ใบ : ลักษณะของใบนั้นคล้ายกับใบสับปะรด สีเขียวเป็นมันและมีกลิ่นหอมคล้ายดอกขจร ใบยาวประมาณ 8-10 นิ้ว ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ ภายในใบมีสารสีเขียวซึ่งนำมาผสมอาหารได้อย่างปลอดภัย
- การขยายพันธุ์ : การแยกต้น
- ส่วนที่ใช้ : ใบ, ต้น, ราก
- สรรพคุณ : ใบ มีรสเย็นสบาย เป็นยาช่วยบำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น ใช้ผสมอาหารหรือขนมให้น่ารับประทาน และมีกลิ่นหอม ต้นและราก ใช้เป็นยาแก้พิษน้ำเมาหรือเป็นยาขับปัสสาวะ และถ้านำมาต้มกับเนื้อไม้สัก หรือใบสักแล้วกรองเอาน้ำกิน จะช่วยแก้โรคเบาหวาน (วิทย์, 2531)

อังกาบ

- ชื่ออื่นๆ : ทองระอา , คันชั่ง , ก้านชั่ง , หอมป่า , อังกาบเมือง
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Barleria cristata* Linn.
- วงศ์ : ACNATHACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 2 เมตร กิ่งก้านและใบจะมีขนอ่อน เป็นสีเหลือง
- ใบ : จะออกใบเป็นคู่ตรงข้ามกัน ใบหนา ริมใบจักแข็งและมีหนาม ตามจักและปลายใบคมมาก
- ดอก : จะออกดอกเป็นช่อและมีขน เป็นสีฟ้าอมม่วง หรือสีเหลืองออกขาว ดอกตอนโคนจะเป็นดอกยาวประมาณ 3-4 เซนติเมตร
- ผล : จะออกเป็นฝัก เป็นรูปรี ภายในมีเมล็ดอยู่ 4 เมล็ด
- การขยายพันธุ์ : โดยใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ราก , รากและใบ
- สรรพคุณ : ราก ใช้ชนิดที่มีดอกสีฟ้าอมม่วงปรุงเป็นยา ขับปัสสาวะ รักษาประจำเดือน กิ่งค้ำง ฟอกเลือดประจำเดือน (วิทย์, 2531)

มะนาว

- ชื่ออื่นๆ : มะนอเกลละ , ปะนอเกล , หมากฟ้า , ส้มมะนาว
- ชื่อสามัญ : Common lime, Lime
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Citrus aurantifolia* Swing.
- วงศ์ : RUTACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพุ่มไม้พุ่มยืนต้น ผิวเปลือกลำต้นเรียบเกลี้ยง กิ่งอ่อนมีหนาม
- ใบ : ใบออกเรียงสลับกัน เป็นใบรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมีปีกแคบ กระจิมขอบใบหยัก
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อสั้น ๆ หรืออาจจะเป็นดอกเดี่ยว มีสีขาว กลีบดอกเป็นรูปยาวรี
- ผล : ผลเป็นรูปกลม ผิวเรียบเกลี้ยง ผลอ่อนมีสีเขียวเข้ม แก่เป็นสีเหลือง เนื้อในจะมีเมล็ด
- การขยายพันธุ์ : โดยการตอนกิ่ง
- ส่วนที่ใช้ : ใบ , ผล , เปลือกผล , ราก
- สรรพคุณ : ใบ ใช้ใบสดนำมาต้ม เป็นยาแก้ไอ ขับเสมหะ ท้องเสีย
ผล คั้นเอาน้ำจากผลสดดื่มแก้เจ็บคอ แก้ร้อนใน บำรุงธาตุ
เปลือก ใช้เปลือกผลแห้งต้มเป็นยาแก้ไข้ อากาศจุกเสียดแน่นท้อง แก้ปวดท้อง
ราก ใช้รากต้มน้ำกินแก้ฟกช้ำ ขับเสมหะ แก้ปวด (วิทย์, 2531)

มะเขือพวง

- ชื่ออื่นๆ** : มะแคว้งกูลา, มะแคว้งกั่ว, ป่อลื้อ, หมากแค้น, มะเขือละคร, รับจกกลม, ตะโกงลาโน, จะเคาะกะ, มะแคว้งข้าง, มะแคว้ง, เข็กมิ่งจำ, จุกเกีย
- ชื่อสามัญ** : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Solanum torvum* Sw.
- วงศ์** : SOLANACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดเล็ก ลักษณะของลำต้นตั้งแข็งแรง มีขนนุ่มขึ้นปกคลุม และมีหนามสั้นขึ้นทั่วไป ลำต้นแตกกิ่งก้านสาขาออกมาก ขนาดของลำต้นสูง ประมาณ 3-4 เมตร
- ใบ** : ใบลักษณะเป็นรูปรี ปลายใบแหลม ริมขอบใบหยักเว้าตื้น ส่วนปลายใบแหลม ขนาดของใบยาวประมาณ 4-8 นิ้ว
- ดอก** : ดอกออกเป็นกระจุก ตามบริเวณง่ามใบ และปลายกิ่ง ดอกเป็นสีขาว มีกลีบดอกและกลีบเลี้ยงอย่างละ 5 กลีบ เชื่อมโคนกลีบติดกันเป็นหลอด กลางดอกมีเกสรตัวผู้และตัวเมียติดอยู่กับหลอดกลีบดอกนั้น
- ผล** : ผลมีลักษณะเป็นรูปกลม ผิวเรียบเกลี้ยง มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่หรือสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลือง หรือสีแดงอมส้ม
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ลำต้น ใบ ผล และ ราก
- สรรพคุณ** : ลำต้น ใช้ลำต้นแห้งประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มน้ำกินเป็นยาช่วยย่อยอาหาร ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ แก้ปวด ฟกช้ำ ทำให้เลือดหมุนเวียนได้ดี
ใบ ใช้ใบสด นำมาตำให้ละเอียดพอกบริเวณแผล ใช้ห้ามโลหิต แก้ฝีวมมีหนอง
ผล ใช้ผลสด นำมาต้มน้ำกินเป็นยาแก้ไอ ขับเสมหะ ใช้เมล็ดในผลนำมาเผาไฟไฟเอาควันสูดดมแก้ปวดฟัน
ราก ใช้รากสด นำมาตำให้ละเอียดใช้พอกเท้าที่แตกเป็นแผล (วิทย์, 2531)

มะลิ

- ชื่ออื่นๆ** : มะลิป้อม, มะลิขี้ไก่, มะลิลา, เตียนูน, ข้าวแตก, มะลิหลวง, มะลิซ้อน, บักหลี่ฮวย, เวียวหน้าเคียง
- ชื่อสามัญ** : Sambac, arabian Jasmine
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Jasminum sambac* Linn.
- วงศ์** : OLEACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นไม้พุ่ม ขนาดกลาง แตกกิ่งก้านสาขาออกรอบๆลำต้น ทรงพุ่มจะสูงประมาณ 5 ฟุต
- ใบ** : ไม้ใบเดี่ยว จะแตกใบเรียงกันเป็นคู่ๆ ไปตามก้านต้นลักษณะของใบมนป้อมปลายใบแหลม โคนใบสอบเข้าหากัน ริมขอบใบเรียบไม่มีหยัก ใบมีสีเขียวแก่เป็นมัน มีขนยาวประมาณ 2-3 นิ้ว
- ดอก** : ลักษณะของดอกมีทั้งดอกซ้อนและไม่ซ้อน ดอกจะมีสีขาวประ มีกลิ่นหอมซึ่งมะลิลา มีกลิ่นหอมกว่ามะลิซ้อน ขนาดของดอกที่บานเต็มที่ จะใหญ่ประมาณ 1 นิ้ว ดอกออกตามบริเวณยอดของก้าน
- การขยายพันธุ์** : ตอนกิ่ง ปักชำ ทับกิ่ง
- ส่วนที่ใช้** : ดอก ใบ ราก
- สรรพคุณ** : ดอก ใช้ดอกสดหรือแห้ง ประมาณ 1.5-3 กรัม นำมาต้มน้ำกิน เป็นยาแก้โรคบิด แก้ปวดท้อง หรือใช้เฉพาะดอกสดนำมาตำให้ละเอียดแล้วนำมาพอกขมับ แก้ปวดศีรษะ ใช้พอก หรือเช็ด บริเวณเต้านมเพื่อให้หยุดการหลั่งของน้ำนม ทาฝีหนอง ทาแผลเรื้อรัง เชื้อตาอักเสบ ผิวน้ำผึ้งคัน
- ใบ ใบสดประมาณ 3-6 กรัม นำมาต้มน้ำกิน แก้ไข้ ปวดท้อง ท้องเสีย อืดแน่น หรือใช้ใบสดตำให้ละเอียดใช้พอกแก้ฟกช้ำ โรคผิวหนัง แผลโรคผิวหนังเรื้อรัง และบาดแผล
- ราก ใช้รากสด ประมาณ 1-1.5 กรัม นำมาต้มน้ำกินเป็นยาแก้ปวด เลือดออกตามไรฟัน ปวดหัว แก้หอบหืด หลอดลมอักเสบ แก้โรคเกี่ยวกับทรวงอก หรือใช้รากทำเป็นยาล้างตาแก้เชื้อตาอักเสบ (วิทย์, 2531)

พริก

- ชื่ออื่นๆ : พริกแดง , พริกนก , พริกชี้ฟ้า , พริกชี้หนู
- ชื่อสามัญ : Bird Chill
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Capsicum frutescens* Linn.
- วงศ์ : SOLANACEAE
- ถิ่นกำเนิด : อเมริกาเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 45-75 เซนติเมตร
- ใบ : เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน ใบจะกลมรี ตรงปลายแหลม
- ดอก : ออกตรงง่ามใบ มีสีขาว กลีบดอก 5 กลีบ เกสรตัวผู้มีอยู่ 5 อัน จะขึ้นสลับกับกลีบดอก
- ผล : ผลสุกจะมีสีแดง ผิวลื่นเป็นมัน ภายในผลนั้นจะกลวง และมีแกนกลาง มีเมล็ดสีเหลืองอยู่ภายในมากมาย
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ผล
- สรรพคุณ : ผล ใช้ปรุงรสอาหาร ช่วยเจริญอาหาร และรักษาอาการเจ็บ รักษาโรคหิด กลาก
- หมายเหตุ : ข้อควรระวัง ผลมีพิษร้อน เผ็ด อาจทำให้ระคายเคืองได้ (วิทย์, 2531)

ใบทอง

- ชื่ออื่นๆ** : ใบทอง
- ชื่อสามัญ** : Gold Leaves, Caricature Plant
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Graptophyllum pictum*
- วงศ์** : ACANTHACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : ประเทศนิวกินี
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : ทั้งใบเงินใบทอง เป็นพรรณไม้ชนิดเดียวกัน ซึ่งเป็นพรรณไม้พุ่มขนาดกลาง มีลำต้นสูงประมาณ 8-13 ฟุต
- ใบ** : เป็นไม้ใบเดี่ยว ที่ออกเป็นคู่ๆ สลับกันตามลำต้น ลักษณะของใบจะเป็นรูปรี ตรงปลายใบแหลม ขอบใบจะพลิ้วเป็นคลื่น ใบจะมีความยาวประมาณ 15-20 เซนติเมตร ชนิดที่เรียกว่าเป็นใบเงิน พื้นใบเป็นสีเขียว ตรงกลางใบจะต่างแถมด้วยสีขาว หรือสีเหลืองจางๆ และชนิดที่เรียกว่าใบทอง พื้นใบจะเป็นสีเหลืองอ่อนๆ ขอบใบเป็นรอยต่างแถมด้วยสีเหลืองใบเงิน ใบทอง จะต่างกันตรงที่สีของใบเท่านั้น
- ดอก** : ดอกจะออกเป็นช่อ อยู่ตามส่วนยอดของต้น ลักษณะของดอกจะเป็นหลอดยาวประมาณ 3-4 เซนติเมตร ตรงปลายดอกจะแยกเป็น 2 ส่วน คือ
1. ส่วนล่างมี 3 กลีบ และจะห้อยหัวลง
 2. ส่วนบนกลีบดอกจะงอนขึ้นบน
- ดอกจะเป็นสีแดงเข้ม และออกดอกประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน
- การขยายพันธุ์** : ใช้วิธีการเพาะเมล็ดและการปักชำ
- ส่วนที่ใช้** : ใบ, ทุกส่วนของลำต้น
- สรรพคุณ** : ใบ นำไปตำ แล้วนำมาทารักษาอาการปวดบวม รักษาฝีและใช้ห้ามเลือด โดยเฉพาะเมื่อถูกเงี่ยงปลาตำ และคั้นเอาน้ำหยอดหูรักษาอาการปวดหู ใช้รักษาโรคผิวหนังและใช้ปรุงเป็นยาต้มรักษาอาการท้องผูกและเป็นยาขับปัสสาวะได้
- ทุกส่วนของลำต้น ใช้ปรุงเป็นยารักษาอาการไข้ ทำยาเขียวกระทุ้งพิษ นอกจากนี้ยังใช้เข้ารักษาไข้สำหรับเด็กในกรณีที่เป็นไข้หอบ รักษาอาการอิดโรย อ่อนกำลัง ขับเบา มูกเลือด พิษเบื่อเมา และพยาธิ (วิทย์, 2531)

3. **ไม้ยืนต้น** คือ พรรณไม้ที่มีอายุการเจริญเติบโตนานกว่า 3 ปีขึ้นไป มีลักษณะเนื้อไม้แข็งเหนียว ถ้าเป็นพืชเขตหนาวจะมีการพักตัวและผลัดใบ แต่ถ้าเป็นเขตร้อนใบบางส่วนจะร่วง และชะลอการเจริญเติบโต (สัมฤทธิ์, 2527)

ไผ่

ชื่ออื่นๆ	:	-
ชื่อสามัญ	:	Bamboo
ชื่อวิทยาศาสตร์	:	<i>Bambusa spp.</i>
วงศ์	:	GRAMINEAE
ถิ่นกำเนิด	:	-
ลักษณะทั่วไป		
ต้น	:	เป็นพรรณไม้ยืนต้น ที่ลำต้นแตกออกมาเป็นกอๆ ซึ่งต้นไผ่จะมีอยู่หลายชนิด ในแต่ละชนิดนั้นขนาดและลักษณะลำต้นจะแตกต่างกันออกไป กอๆหนึ่งจะประกอบด้วยไม้ไผ่อยู่ ประมาณ 20-25 ลำได้ ซึ่งลักษณะของลำไม้ไผ่จะยาวสูงขึ้นไปแต่ละลำเป็นข้อปล้อง มีสีเขียว
ใบ	:	ออกเป็นใบเดี่ยว มีลักษณะเป็นรูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ ผิวใบจะมีขนอ่อน ปกคลุมอยู่เล็กน้อย มีสีเขียว
ดอก	:	จะออกเป็นช่อ เมื่อมีดอกและดอกได้แห้งแล้ว ต้นจะตาย ชาวบ้านเรียกว่า “ไผ่ตายชุย” และจะมีลูกไผ่ห่อหุ้มมาลักษณะคล้ายเม็ดข้าวสาร สามารถนำมาหุงแทนข้าวได้
การขยายพันธุ์	:	ใช้หน่อ
ส่วนที่ใช้	:	ใบ ยอด ไม้ ราก และตา ไม้
สรรพคุณ	:	ใบ นำมาปรุงเป็นยาขับระดูที่เสียแล้ว ยอด ไม้ จะมีสารที่สามารถนำมาทำเป็นยาขับปัสสาวะ (วิทช์, 2531) ราก ใช้เป็นยาแก้ไตพิการ เป็นยาขับปัสสาวะ และถ้าเอาไปผสมกับสมุนไพรชนิดอื่น จะช่วยแก้โรคหนองใน ขับโลหิตระดู ตา ไม้ นำมาสุ่มไฟให้เป็นถ่าน แล้วทานแก้ร้อนในกระหายน้ำ

มะพร้าว

- ชื่ออื่นๆ** : หมากอน, หมากุ้น, คอสา, ดุง, ย่อ, โพล, เฮ็ดดุง, เอียจี่
- ชื่อสามัญ** : Coconut
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Cocos nucifera* Linn.
- วงศ์** : PALMAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ที่มีลำต้นสูงชะลูด จะไม่แตกกิ่งก้านสาขา ขนาดของลำต้นสูงประมาณ 20-30 เมตร
- ใบ** : ลักษณะของใบออกเป็นใบรวม มีใบย่อยเรียงสลับกันเป็นรูปขนนก ใบรวมก้านหนึ่งยาวประมาณ 3-7 เมตร กว้างประมาณ 1-1.4 เมตร ใบย่อยมีลักษณะเป็นแผ่นแคบยาว ปลายใบแหลม พื้นผิวเรียบเป็นมัน มีสีเขียวแก่ ขนาดของใบยาวประมาณ 2-3 ฟุต กว้างประมาณ 1-2.5 นิ้ว
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อ ออกตามบริเวณกาบที่หุ้ม ดอกย่อยมีลักษณะ เป็นดอกขนาดเล็ก ดอกหนึ่งมีกลีบดอกประมาณ 6 กลีบ ในช่อหนึ่งๆ มีทั้งดอกตัวผู้และตัวเมีย ดอกตัวผู้จะอยู่ปลาย และดอกตัวเมียจะอยู่บริเวณโคนช่อดอก
- ผล** : ผลมีลักษณะเป็นรูปทรงกลม หรือรูปรี มีขนาดยาวประมาณ 8-14 นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 8-9.5 นิ้ว เปลือกนอกเรียบเกลี้ยง ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อผลแก่ก็จะกลายเป็นสีน้ำตาล เปลือกชั้นกลางเป็นเส้นใยนุ่ม ชั้นในจะแข็งเป็นกะลา ชั้นต่อไปเป็นเนื้อผลมีสีขาว และภายในมีน้ำใส
- การขยายพันธุ์** : เพาะผลมะพร้าว
- ส่วนที่ใช้** : เปลือกต้น เปลือกผล เนื้อมะพร้าว น้ำมันมะพร้าว น้ำมัน กะลา ดอก และราก
- สรรพคุณ** : เปลือกต้น ใช้เปลือกต้นที่สด นำมาเผาไฟให้เป็นเถ้าแปรงสีฟัน แก้เจ็บปวดฟัน และใช้ทาแก้หิด
- เปลือกผล ใช้เปลือกผลแก่ที่แห้งแล้ว นำมาเป็นยาแก้ไอเจ็บ แก้โรคกระเพาะ และใช้ในการห้ามเลือดแก้ปวดเลือดกำเดาไหล
- เนื้อมะพร้าว ใช้เนื้อมะพร้าวสดหรือแห้ง นำมาชุบให้เป็นฝอยใส่ในน้ำ แล้วเคี้ยวเอาน้ำมัน ใช้กินเป็นยาบำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ ขับพยาธิ แก้ไข้ แก้กระหายน้ำ
- น้ำมันมะพร้าว ใช้น้ำมันมะพร้าวสดประมาณ 1-2 ลูก กินเป็นยาระบาย แก้ท้องเสีย ขับปัสสาวะ แก้พิษ แก้กระหายน้ำ แก้นิว แก้อาเจียนเป็นโลหิต และบวมหน้า
- น้ำมันมะพร้าว น้ำมันที่ได้จากเนื้อ หรือจากกะลา ใช้กินเป็นยา บำรุงกำลัง

ใช้ยาเป็นยาแก้กลากเกลื้อน แก้โรคผิวหนังต่างๆ ทาแผลน้ำร้อนลวก และใช้ทาผิวหนังที่แตกเป็นขุย นอกจากนี้ยังใช้น้ำมันมะพร้าวทาผมหักด้วย

กะลา ใช้กะลามะพร้าวแห้ง นำมาเผาให้เป็นถ่านค้ำ แล้วนำมาบดให้เป็นผละเอียด ผสมน้ำกินวันละ 3-4 ครั้งๆ ละ 0.5-1 ช้อนชา กินเป็นยาแก้ท้องเสีย แก้ปวดกระดูกและเอ็น

ดอก ใช้ดอกสดอ่อน นำมาต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้เจ็บปาก เจ็บคอ แก้ท้องเสีย

ราก ใช้รากสด นำมาต้มกินเป็นยาแก้ท้องเสีย ขับปัสสาวะ หรือเอาน้ำอมหรือบ้วน แก้เจ็บปากเจ็บคอ (วิทย์, 2531)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยอ

- ชื่ออื่นๆ** : มะตาลี, แะใหญ่, ยอบ้าน
- ชื่อสามัญ** : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Morinda citrifolia* Linn.
- วงศ์** : RUBIACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : เอเชียเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดเล็ก จะแตกกิ่งก้านสาขาไม่มากนัก ผิวของลำต้นเป็นสีน้ำตาลเทาๆ เกลี้ยง ลำต้นสูงประมาณ 1-6 เมตร
- ใบ** : เป็นไม้ใบเดี่ยว ออกเรียงเป็นคู่ๆ ไปตามข้อต้น ลักษณะของใบเป็นรูปมนรี ปลายและโคนจะแหลม ขอบใบเป็นคลื่น ผิวใบเป็นมัน สีเขียว ขนาดของใบกว้างประมาณ 2.5-7 นิ้ว ยาว 6-12 นิ้ว ตามใบอาจจะมีจุดเด่นเป็นตุ่มๆ ซึ่งเกิดจากแบคทีเรีย ก้านใบยาว 0.5 นิ้ว
- ดอก** : ออกเป็นช่ออยู่ตามง่ามใบ ช่อดอกยาว 1-1.5 นิ้ว มีสีขาวและมีขนาดเล็ก โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปท่อและปลายดอกจะแยกออกเป็น 5 กลีบ ยาว 4.5-5 มิลลิเมตร กลีบดอกนอกจะเรียบ แต่ด้านในนั้นจะมีขนหนาแน่นเฉพาะส่วนบน
- ผล** : เป็นรูปกลมๆ หรือรูปรี ผิวจะเป็นตุ่มๆ รอบๆ ผลเมื่อยังอ่อนจะมีสีเขียว พอแก่ทานได้เป็นสีขาวอมเขียว หรือ ออกเหลือง ภายในมี 1 เมล็ด โดประมาณ 1-2 นิ้ว ยาว 1.5-4 นิ้ว
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ต้น ใบ ดอก ผล และราก
- สรรพคุณ** : ต้น ใช้เป็นส่วนผสมกับสมุนไพรอื่นๆ เป็นยารักษาวัณโรค
 ใบ กินแก้กระษัย หรือคั้นเอาน้ำมาสระผมฆ่าเหา ทาแก้โรคเกาต์ ปวดตามข้อเล็กๆ ของนิ้วมือนิ้วเท้า และใช้ผสมกับสมุนไพรอื่นๆ จะเป็นยาแก้วัณโรค
 ดอก ใช้เป็นส่วนผสมกับสมุนไพรอื่นๆ เป็นยารักษาวัณโรค
 ผล มีรสเผ็ดและร้อน ช่วยขับลมบำรุงธาตุ เจริญอาหาร ผสมยาแก้สะอึก อมแก้เหงือกเปื่อย ระบุเสียบ ฟอกเลือด ขับน้ำคาวปลา แก้เสียงแหบแห้ง แก้ตัวเย็น แก้ร้อนในอก แก้กระษัย แก้อาเจียน จะนำมาหมกหรือต้มกับน้ำรับประทาน บางคนนิยมนำมาจิ้มน้ำผึ้ง
 ราก แก้กระษัย เป็นยาระบาย ใช้ผสมยารักษาวัณโรค (วิทย์, 2531)

ฝรั่ง

- ชื่ออื่นๆ : มะก้วย , มะมัน , มะก้วยกา , มะลิดา , มะก้วยเปา , มะจีน , ลิดา , ชมพู , ยะ
รัง , ย่านมู
- ชื่อสามัญ : Guava
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Psidium guajava* Linn.
- วงศ์ : MYRTACEAE
- ถิ่นกำเนิด : อเมริกาเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ผิวเปลือกของลำต้นเรียบเกลี้ยง กิ่งอ่อนเป็นสีเขียว
- ใบ : ใบหนา หยาบ ใต้ท้องใบเป็นริ้วเห็นได้ชัดเจน และมีขนขึ้นนวลบาง
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อ ใบหนึ่งมีดอกย่อย 3-5 ดอก เป็นดอกเล็กๆ มีสีขาวอมเขียว
อ่อนๆ
- ผล : มีลักษณะแตกต่างกันไปตามชนิด ผิวเรียบเกลี้ยง เมื่ออ่อนมีสีขาวแก่จะเป็นสี
เหลืองสุก มีกลิ่นเหม็น ข้างในมีเมล็ดจำนวนมาก
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ดและตอนกิ่ง
- ส่วนที่ใช้ : ใบ , ผล , ราก
- สรรพคุณ : ใบ ใช้ใบสดประมาณ 10-15 ใบ นำมาพิ้งไฟให้เกรียมแล้วต้ม ชงรับประทาน
แก้โรคท้องเดิน โรคมืด
- ผล ใช้ผลอ่อนประมาณ 1 ผล ผสมผสมกับน้ำปูนใสดื่มแก้โรคท้องเดิน
- ราก ต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้ไอเหลืองเสียว ช่วยดูดน้ำเหลือง น้ำหนองให้แห้ง
(วิทย์, 2531)

ทองกวาว

- ชื่ออื่นๆ** : จอมทอง, ทองกวาวต้น, กวาว, ก้าว, ทองพรมชาติ, ทองธรรมชาติ, จวน, ทองต้น, จ้า
- ชื่อสามัญ** : Flame of the forest
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Butea monosperama* O. Ktze.
- วงศ์** : Leguminosae
- ถิ่นกำเนิด** : ประเทศไทย
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ที่มีขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 6-12 เมตร ลักษณะของเปลือกลำต้นเป็นปุ่มปม ไม้เรียบเกลี้ยง ผิวมีสีน้ำตาลหม่น
- ใบ** : ใบเป็นสีเขียว พื้นผิวใบเกลี้ยงเป็นมัน ใบออกเป็นก้านยาว ก้านหนึ่งมีใบย่อยอยู่ 3 ใบ ใบมีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างกลม ใบกว้างราว 2.5-9 นิ้ว ยาวราว 3.4-10.5 นิ้ว ลักษณะคล้ายกับใบทองหลางใบมน
- ดอก** : ออกเป็นช่อ รูปลักษณะของดอกคล้ายกับดอกทองหลาง ดอกเป็นสีแดงขนาดใหญ่
- ฝัก** : ผลมีลักษณะเป็นฝักแข็ง เปลือกนอกเป็นสีน้ำตาลอ่อน ภายในฝักเป็นเมล็ดขนาดเล็ก เป็นสีน้ำตาลแก่
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ใบ ดอก ฝัก เมล็ด และราก
- สรรพคุณ** : ใบ ใช้ใบสดนำมาต้มน้ำกิน เป็นยาแก้ปวด ขับพยาธิ แก้ท้องขึ้น แก้ริดสีดวง นำใบสดมาตำให้ละเอียดใช้พอกฝี และฝีดอก ใช้ดอกสดนำมาต้มน้ำรับประทานเป็นยาแก้ถอนพิษไข้ ช่วยขับปัสสาวะ หรือนำเอาน้ำมาผสมกับยาหยอดตาแก้โรคตามัว เจ็บตา
- ฝัก นำมาต้มน้ำดื่ม เป็นยาขับถ่ายพยาธิ
- เมล็ด นำเมล็ดมาตำให้ละเอียด แล้วใช้ผสมกับน้ำมันาว ใช้ทาบริเวณที่เป็นผื่นคัน หรือแผลอักเสบเนื่องจากโรคผิวหนัง หรือนำเมล็ดมาต้มน้ำกิน เป็นยาถ่ายพยาธิไส้เดือน
- ราก นำรากสดมาต้ม ใช้รับประทาน เป็นยาแก้โรคประสาททุกชนิด และใช้เป็นยาบำรุงธาตุ (วิทย์, 2531)

โมก

- ชื่ออื่นๆ : มูก , มั๊กมัน
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Wrightia pubescens R. Br.*
- วงศ์ : AROCYNACEAE
- ถิ่นกำเนิด : พบขึ้นตามบริเวณป่าราบ ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ขอดอ่อนมีขนสั้นขึ้น และมีข้อปล้อง มียางสีขาวในลำต้น
- ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับกันเป็นคู่ตรงข้ามกัน เป็นรูปรี หรือไข่ ปลายใบมีติ่งแหลม โคนใบแหลม พื้นใบมีขนสั้นประปราย
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อตามบริเวณปลายกิ่ง มีสีขาวนวล กลีบรองดอกมี 5 กลีบ เป็นรูปไข่ป้อม โคนกลีบจะเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกออกจากกัน
- ผล : ผลเป็นฝัก ยาวประมาณ 6-12 นิ้ว มีเปลือกสีดำ ฝักอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่จะดำออกจากกัน
- การขยายพันธุ์ : โดยใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : เนื้อไม้ , ยาง
- สรรพคุณ : เนื้อไม้ เป็นเนื้อไม้แข็ง นิยมใช้ทำเครื่องเรือนและเครื่องแกะสลัก ยาง ใช้ยางจากลำต้น ใช้ทั้งสดและแห้ง นำมาปรุงเป็นยาแก้โรคบิด ใช้แก้พิษงู ใช้ทาแผลแมลงกัดต่อย (วิทย์, 2531)

ลั่นทม

- ชื่ออื่นๆ** : จำปาลาว , จำปาป่า , จำปาขาว , จำปา , จำปาหอม , ไม้จีน
- ชื่อสามัญ** : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Plumeria actifolia Poir.*
- วงศ์** : APOCYNACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : อเมริกาเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านสาขาออกมากมาย กิ่งเปราะหักง่าย เปลือกเรียบเกลี้ยง สีขาวปนเทา มียางสีขาวอยู่ภายใน
- ใบ** : ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับกันไปตามข้อต้น ใบเป็นรูปหอก ปลายใบแหลมโคนใบสอบแคบ เนื้อใบหนาสีเขียวเข้ม
- ดอก** : ออกดอกเป็นช่ออยู่ตรงปลายของต้น โคนของดอกจะซ้อนๆ กัน ติดกันเป็นหลอดเล็กๆ มี 5 กลีบ ซ้อนกันเป็นวง มีสีขาว ตรงกลางมีสีขาวหรือชมพูเรื่อๆ
- ผล** : เป็นฝักยาว แฉก พอแก่จัดๆ จะแตกออกเป็น 2 ซีก
- การขยายพันธุ์** : การตอน การเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ทั้งต้น , ใบ , เปลือกต้น , ดอก , เนื้อไม้ , ยางจากต้น , เปลือกกราก
- สรรพคุณ** : ทั้งต้น รักษาโรคถ้าใส่พิษของม้า
 ใบ เอาใบแห้งมาชงน้ำร้อนรักษาโรคหืด ใบสดคนโหให้ร้อนแก้ปวดบวม
 ดอก ใช้ทำรูป ผสมกับพลูเป็นยาแก้ไข้ แก้ไข้มาลาเรีย
 เปลือกต้น นำมาต้มเป็นยาถ่าย ขับระดูแก้ไข้
 เปลือกกราก ใช้รักษาโรคหนองใน เป็นยาถ่าย แก้โรคไขข้ออักเสบ
 เนื้อไม้ เป็นยาแก้ไอ เป็นยาถ่าย ขับพยาธิ
 ยางจากต้น เป็นยาถ่าย รักษาโรค ไขข้ออักเสบ (วิทย์, 2531)

มะรุม

- ชื่ออื่นๆ** : ผักอีฮีม , มะค้อนก้อม , ป่าคั่นก้อม , มะรุม ล ผักอีฮุม
- ชื่อสามัญ** : Horse Radish Tree , Drummstick Tree
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Moringa oleifera Lam.*
- วงศ์** : MORINGACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : ประเทศอินเดีย พบทั่วไปแถบอาหรับ
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นเป็นพุ่มโปร่ง เปลือกลำต้นเป็นสีเทาอ่อน ผิวค่อนข้างเรียบ
- ใบ** : เป็นใบรวม ออกรวมกันเป็นแผงๆ ละ 5-9 ใบ ใบย่อยรูปใบมนเกือบกลม ปลายใบมนแต่โคนใบแหลมเรียว มีสีเขียว
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อ มีสีเหลืองนวล มี 5 กลีบ เกสรกลางดอกเป็นสีเหลืองเข้ม
- ผล** : ผลมีลักษณะเป็นฝักกลม ยาว ฝักอ่อนมีสีแดงระเรื่อๆ ฝักแก่จะมีสีเขียว เปลือกฝักหนา
- การขยายพันธุ์** : โดยการเพาะเมล็ดและปักชำ
- ส่วนที่ใช้** : ใบ , ดอก , ราก , เมล็ด
- สรรพคุณ** : ใบ ใบสดจะมีวิตามินซี และเอ มาก ใช้แก้โรคเลือดออกตามไรฟัน หรือใช้พอกแผล
ดอก ใช้เป็นยาบำรุง ขับปัสสาวะ
ราก เป็นยาบำรุงหัวใจ บำบัดโรคท้องมาร
เมล็ด ใช้เมล็ดสด เป็นยาบำรุง ใช้ทาแก้บวม ใช้เป็นอาหาร (วิทย์, 2531)

มะเกลือ

- ชื่ออื่นๆ : มะเกีย , มะเกือ , ผีผา , มั๊กเกลือ , หมักเกลือ , เกลือ
- ชื่อสามัญ : Ebony tree
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Diospyros mollis Griff.*
- วงศ์ : EBENACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ผิวเปลือกเป็นรอยแตกสะเก็ดเล็กๆ มีสีดำกิ่งก้านอ่อนจะมีขนนุ่มขึ้นประปราย
- ใบ : เป็น ใบขนาดเล็ก เป็นรูปไข่หรือรี ปลายสอบแคบเข้าหากัน ส่วน โคนใบกลม ก้านใบยาว
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อ ตามบริเวณก้านใบ ดอกช่อผู้ 1 ช่อมี 3ดอก ส่วนดอกช่อเมีย มีดอกเดี่ยวโดยทั้ง 2 จะอยู่ต่างต้นกัน ลักษณะที่เหมือนกัน คือ มีกลีบรองดอกยาวประมาณ 1-2 มม. โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายกลีบแยกออกเป็น 4 แฉก
- ผล : เป็นรูปกลม ผิวของผลเรียบเกลี้ยง ผลอ่อนเปลือกมีสีเขียว เมื่อแก่จะมีสีดำสนิท
- การขยายพันธุ์ : โดยใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ลำต้น , เปลือกลำต้น , แก่น , ราก , ผล
- สรรพคุณ : ลำต้น นำมาใช้แก้โรคชางตานขโมย แก้กระษัย ถ่ายพยาธิ เปลือกลำต้น ใช้ปรุงเป็นยาแก้เบื่ออาหาร ขับเสมหะ แก้ชางตานขโมย ราก ใช้รากสด นำมาฝนกับน้ำขาวข้าวรับประทาน แก้ลม แก้อาเจียน แก่น ใช้ปรุงเป็นยาแก้ลม แก้ฝีในท้อง แก้ชางตานขโมย ผล ใช้ผลดิบ จำนวนเท่ากับอายุของผู้ป่วย แต่ไม่เกิน 25 ผล นำมาตำให้ละเอียดแล้วผสมกับน้ำห้วกะทิสดรับประทาน เป็นยาถ่ายพยาธิไส้เดือน ตัวคือ เส้นด้าย ปากขอ
- หมายเหตุ : ข้อห้าม 1. ห้ามใช้กับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี
2. ห้ามใช้กับสตรีมีครรภ์ หรือคลอดใหม่ และคนไข้ที่เป็น โรคอื่น
3. ระวังอย่าใช้เกินขนาด (วิทย์, 2531)

โพธิ์

- ชื่ออื่นๆ : ปู , สะหลี , ลี
- ชื่อสามัญ : Sacred Fig, The Peepal tree, Bo tree
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ficus religiosa*
- วงศ์ : MORACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ แตกกิ่งก้านสาขาออกเป็นพุ่ม สูงประมาณ 100 ฟุต
- ใบ : ใบเป็นรูปหัวใจ เป็นสีเขียวทึบๆ ตรงปลายใบแหลมและมีติ่งยาว โคนใบจะมนเว้าเข้าหากัน ก้านใบเล็กยาว
- ดอก : -
- ผล : จะมีลักษณะผลกลมเล็กๆ เป็นสีชมพูอมม่วง
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ใบ , เปลือก , ผล
- สรรพคุณ : ใบอ่อน ใช้กินเป็นอาหารได้ และใช้เลี้ยงหนอนไหม มีปริมาณโปรตีนและธาตุหินปูนสูง
ผล ใช้กินเป็นอาหารได้ มีฤทธิ์เป็นยาระบายอ่อนๆ เมล็ดใช้เป็นยาเย็น ช่วยผสมส่วนที่สึกหลอในร่างกาย (วิทย์, 2531)

ระกำ

- ชื่ออื่นๆ : สะละ, สะลัก, สะละ, ซาเลา, ระกำกอก และกำ
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Salacca rumphii*, *Salacca edulis*
- วงศ์ : PALMAE
- ถิ่นกำเนิด : ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซียและไทย
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ปาล์มที่แตกหน่อออกมาเป็นกอ มีลำต้นอยู่ใต้ดิน นอกจากต้นที่แก่ๆ เท่านั้นจะมีลำต้นสูงขึ้นมาอยู่เหนือผิวดิน และกิ่งก้านจะเต็มไปด้วยหนามยาว และแข็งปกคลุม
- ใบ : จะแตกใบออกเป็นกอใหญ่ เป็นสีเขียวแก่ ทางใบจะยาว มีลักษณะคล้ายกับขนนก ก้านใบจะมีแต่หนาม ใบนั้นจะออกเป็นช่อๆ ใบย่อยจะเรียกกันตามก้านช่อ ซึ่งใบย่อยนี้จะมีขนาดยาวประมาณ 2 ฟุต และกว้างประมาณ 2 นิ้ว มีใบดกมาก
- ดอก : เป็นดอกไม้สมบูรณ์เพศ คือ ดอกตัวผู้กับตัวเมีย จะไม่อยู่ในดอกเดียวกัน แตกดอกตรงระหว่างโคนก้านใบ
- ผล : เมื่อดอกร่วงโรย จะกลายเป็นผลรวมกันเป็นกระจุก แบบทะลาย ลักษณะของผลกลมโต ตรงปลายผลแหลม เปลือกผลจะเป็นเกล็ด มีขนตรงเกล็ดมาก ผลที่อ่อนจะมีสีน้ำตาล เมื่อแก่จะกลายเป็นสีแดง
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ผล และแก่น
- สรรพคุณ : ผล ใช้กินเป็นยารักษาอาการไอ และขับเสมหะ แก่น จะมีรสขมหวาน ใช้เป็นยาขับเสมหะ รักษาเลือด รักษากำเดา และรักษาอาการไข้สำประชวร (วิทย์, 2531)

มะม่วง

- ชื่ออื่นๆ** : มะม่วงบ้าน, แเป, หมักโม่ง, ตำเคาะตำ, สะเคาะ, มะม่วงสวน, โดรัก, เจาะช้อก, บู, โคนและ, เปา, สะวาย, มั่วก้วย
- ชื่อสามัญ** : Mango
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Mangifera indica* Linn.
- วงศ์** : ANACARDIACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ แตกกิ่งก้านสาขาออกไปรอบต้นมากมายจนดูหนาทึบ เปลือกของลำต้นจะมีสีน้ำตาลอมดำ พื้นผิวเปลือกขรุขระ เป็นร่องไปตามแนวยาวของลำต้น
- ใบ** : ลักษณะของใบเป็นรูปหอก สีเขียวเข้มเป็นไม้ใบเดี่ยวจะเรียงกันเป็นคู่ไปตามก้านใบ ขอบใบเรียบไม่มีหยัก ปลายใบแหลม ส่วนโคนใบมน เนื้อใบหนา
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อ ช่อหนึ่งมีประมาณ 15-20 ดอก ลักษณะของดอกเป็นสีเหลืองอ่อน หรือสีนวลๆ เป็นดอกที่มีขนาดเล็ก
- ผล** : เมื่อออกโรยก็จะติดผล มีลักษณะต่างกันแล้วแต่ละพรรณ ผลอ่อนเป็นสีเขียว เมื่อแก่หรือสุกเต็มที่ก็จะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด ภายในผลมีเมล็ด ผลหนึ่งจะมีหนึ่งเมล็ด
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด ตอนกิ่ง และทาบกิ่ง
- ส่วนที่ใช้** : เปลือกลำต้น ใบ ผล และเมล็ด
- สรรพคุณ** : เปลือกลำต้น ใช้เปลือกลำต้นสด นำมาต้มน้ำกินเป็นยาแก้ไข้ แก้โรคคอติด แก้เจ็บปากอักเสบ เยื่อเมือกในจมูกอักเสบ หรือใช้สวนล้างช่องคลอดแก้อาการตกขาว
- ใบ ใช้ใบสดประมาณ 15-30 กรัม นำมาต้มน้ำกิน เป็นยาแก้ไอใส่ผักเสี้ยนหรือฝรั่ง แก้วขางตานขโมยในเด็ก แก้บิดแน่น หรือใช้ใบสดตำให้ละเอียด พอกบริเวณแผลสด หรือใช้ล้างบาดแผล
- ผล ใช้ผลสด นำมากินแก้อาการคลื่นไส้ อาเจียนวิงเวียน แก้โรคเลือดออกตามไรฟัน ขับปัสสาวะ เป็นยาระบาย แก้อาการปวดเมื่อยเมื่อมีประจำเดือน แก้บิดถ่ายเป็นเลือด และใช้เป็นยารักษาโรคกระเพาะอาหาร
- เมล็ด ใช้เมล็ดสด ประมาณ 2-3 เมล็ดนำมาต้มน้ำกินเป็นยาถ่ายพยาธิตัวกลม แก้ท้องร่วง แก้บิดเรื้อรัง ริดสีดวงทวาร ตกขาว ตกเลือด (วิทย์, 2531)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขมุน

- ชื่ออื่นๆ : มะหนูน (ภาคเหนือ, ภาคใต้), หมักมี (ภาคอีสาน), ปอหล่อบิก (จีน)
- ชื่อสามัญ : Jack Fruit Tree
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Artocarpus heterophyllus Lam.*
- วงศ์ : MORACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็น ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 8-15 ม. มียางสีขาวทั้งต้น
- ใบ : ใบจะออกสลับกัน และมีลักษณะกลมรียาวประมาณ 7-15 ซม. ตรงปลายใบแหลมและสั้น ฐานใบจะเรียว หลังใบเรียบเป็นมัน เนื้อใบเหนียวคล้ายหนัง ก้านยาวประมาณ 1-2.5 ซม. ใบหลุดร่วงง่าย
- ออก : ออกดอกเป็นช่อ และช่อดอกตัวเมียจะอยู่บนต้นเดียวกัน ส่วนดอกตัวผู้จะออกที่ปลายกิ่งหรือง่ามใบ เป็นแท่งยาวประมาณ 2.5 ซม. และมีกาบหุ้มช่อดอกอยู่ 2 กลีบ ดอกย่อยจะมีเกสรตัวผู้ 1 อัน ช่อดอกตัวเมียเป็นแท่งกลมยาวออกจากลำต้นหรือกิ่งก้านขนาดใหญ่
- ผล : ผลเป็นผลรวม มีลักษณะกลมยาวประมาณ 25-60 ซม. ขนาดใหญ่ๆอาจจะมีน้ำหนักถึง 20 กก. ส่วนเนื้อหุ้มเมล็ดจะมีสีเหลือง ถ้าสุกจะมีกลิ่นหอม เปลือกนอกมีปุ่มหนาม
- เมล็ด : เมล็ดมีสีออกน้ำตาล จะมีเปลือกสีขาวหุ้ม ลักษณะกลมรี ยาวประมาณ 32-5 ซม.
- การขยายพันธุ์ : โดยการใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : เมล็ด, เนื้อหุ้มเมล็ด, ใบ, ยาง, รากและแกน
- สรรพคุณ : เมล็ด ให้ใช้ประมาณ 60-240 กรัม ต้มสุกกิน จะมึรสขม ช่วยขับน้ำนมในสตรีหลังคลอด มีน้ำนมน้อยหรือไม่มีน้ำนม ช่วยบำรุงร่างกาย เนื้อหุ้มเมล็ด ให้ใช้สด ผสมกับน้ำหวานกินบำรุงกำลัง ใบ ใช้สด นำมาตำให้ละเอียด อุ่นแล้วพอกแผล ใบแห้งบดเป็นผงโรยหรือใช้ผสมทาตรงที่เป็นแผล ใช้สำหรับภายนอก รักษาแผลมีหนองเรื้อรัง ยาง จะมึรสจืด ฝาดเล็กน้อย ให้ใช้ยางสด ทาบริเวณที่บวม อักเสบ แผลมีหนองเรื้อรัง ต่อม้ำเหลืองอักเสบเกิดจากแผลมีหนองที่ผิวหนัง รากและแกน ใช้แห้งประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มน้ำรับประทาน จะมึรสหวานขม รักษาแกมโรค และบำรุงเลือด (วิทย์, 2531)

คุณ

- ชื่ออื่นๆ** : ลมแล้ง(ภาคเหนือ), ชัยพฤกษ์, ราชพฤกษ์(ภาคกลาง), ลักเคย, ลักเกลือ (ปัตตานี), กีพะยะ(กะเหรี่ยง), ปูโย, ป็อย, เปอโซ, แมะหล่าหู่(กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), เซ็งเซียวซัวเพียงเต่า, อาเหล็กปก(จีน)
- ชื่อสามัญ** : Golgen Shower, Indian Laburnm, Puddingpine Tree, Purging Cassia
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Cassia fistula* Linn.
- วงศ์** : CAESALPINIACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : ในเอเชียเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้น มีความสูงประมาณ 15 เมตร
- ใบ** : เป็นใบประกอบ ตรงปลายก้านของมันจะเป็นใบคู่ ใบย่อยมี 4-8 คู่ ใบย่อยนั้นจะมีลักษณะเป็นรูปไข่ มีความยาวประมาณ 6-15 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 3.5-5 เซนติเมตร ปลายใบจะแหลม ส่วนโคนก้านใบบริเวณที่ติดกับกิ่งจะพองออกเล็กน้อย
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อห้อยระย้าลงมาจากง่ามใบ ดอกจะมีสีเหลืองปนขาว จะเห็นลายเส้นชัดเจน ดอกมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4 เซนติเมตร
- รังไข่** : รังไข่จะมีลักษณะเป็นเส้นยาวและงอขึ้น
- เกสร** : เกสรตัวผู้จะมีอยู่ประมาณ 10 อัน และมีความยาวไม่เท่ากัน บางอันจะฝ่อลีบไป
- เมล็ด(ผล)** : ผลมีลักษณะเป็นฝักรูปทรงกระบอกยาว ตรงปลายจะแหลมและสั้น เมื่อยังอ่อนฝักจะมีสีเขียวเมื่อแก่เต็มที่จะเปลี่ยนเป็นสีดำ จับดูเปลือกนอกจะแข็งเหมือนไม้ มีความยาวประมาณ 30-60 เซนติเมตร มีเส้นผ่านศูนย์กลางยาวประมาณ 1.5-2 เซนติเมตร ภายในฝักนั้นจะมีแผ่นกั้นเป็นห้องๆ ตามขวางในแต่ละห้องจะมีเมล็ดอยู่ 1 เมล็ด เมล็ดจะกลมแบน ส่วนพิวนอกจะมีสารอ่อนนุ่มสีดำหุ้มเมล็ด
- การขยายพันธุ์** : โดยใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ฝัก ใบ ดอก เปลือกกราก แก่น เนื้อในฝัก ราก
- สรรพคุณ** : ฝัก ควรเก็บเมื่อแก่เป็นสีดำ นำมาตากให้แห้งเก็บไว้ใช้ ฝักจะมีรสหวานขมเปรี้ยวเล็กน้อย มีกลิ่นเหม็นเอียนๆ เฉพาะตัว ฝักที่ดีควรสมบูรณ์ ไม่มีก้าน เมื่อตากแห้งแล้วเขาจะไม่มีเสียง ควรใช้ฝักประมาณ 30 กรัม ต้มกับน้ำ ในฝักจะมีสาร anthraquinone อยู่ ใช้ทำเป็นยาระบายสำหรับ ผู้ที่ท้องผูกเป็นประจำ หญิงมีครรภ์ใช้ฝักเป็นยาระบาย นอกจากนี้ยังใช้ขับเสมหะ ขับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พยาธิ รักษาเด็กที่เป็นโรคตาขโมย และโรคมาลาเรีย

ใบ ใช้สด หรือตากแห้ง ใช้เป็นยาถ่าย รักษาอัมพาต และใช้รักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับสมอง ส่วนใบอ่อนใช้เป็นยารักษาไข้รูมาติก (Rheumatic fever) ใช้สำหรับภายนอก นำมาตำพอกหรือใช้คั้นน้ำมาทารักษาโรคกลากเกลื้อน ทาถูนิ้วบรรเทาอาการปวดข้อ และรักษากล้ามเนื้อบางส่วนบนใบหน้าเป็นอัมพาต (Facial paralysis)

ดอก ใช้สดหรือตากแห้ง ใช้เป็นยาถ่าย สำหรับหล่อลื่นลำไส้ รักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับกระเพาะอาหาร และแผลเรื้อรัง

เปลือกราก ใช้แห้งหรือสด ทำเป็นยาระบาย รักษาโรคไข้มาลาเรีย

แก่น ใช้แห้งหรือสด ใช้เป็นยาขับพยาธิไส้เดือน

เนื้อในฝัก ใช้ฝักแก่แกะเปลือกนอกและเมล็ดออก สกัดด้วยน้ำร้อน ที่กรองและระเหยเอาน้ำออกในที่มีความดันต่ำ จะได้สีดำขุ่นเหลวนำมาใช้ เนื้อในฝักจะมีรสหวานเย็น ใช้เป็นยาถ่ายและยาระบายในผู้ที่เป็นท้องผูกเป็นประจำ รักษาไข้มาลาเรีย และบิด ใช้สำหรับภายนอก พอกรักษาอาการปวดข้อ

เมล็ด ใช้ประมาณ 5-6 เม็ด นำมาบดเป็นผงกิน ใช้เป็นยาระบายและเป็นยากระตุ้นให้อาเจียน

เปลือกต้น ใช้เป็นยาช่วยเร่งคลอด รักษาอาการท้องร่วง ใช้ช้อมหนังสัตว์

ราก ใช้เป็นยาบำรุง รักษาโรคที่เกี่ยวกับหัวใจและโรคเกี่ยวกับถุงน้ำดี เป็นยาถ่ายอย่างแรง รักษาอาการไข้ ใช้สำหรับภายนอก พอกรักษาอาการปวดตามข้อได้ (วิทย์, 2531)

แคบ้าน

- ชื่ออื่นๆ : แคแดง (เชียงใหม่), แคบ้าน (กลาง),
- ชื่อสามัญ : Cork Wood Tree, Vegetable Humming Bird Agatti, sesban
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sesbania grandiflora* (Desv.) Linn.
- วงศ์ : PAPILIONACEAE
- ถิ่นกำเนิด : พบได้ทั่วไปในเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดเล็ก กิ่งนั้นเปราะง่าย และไม่ค่อยแตกกิ่งก้าน
- ใบ : ใบจะเป็นใบประกอบ ใบย่อยนั้นมีขนาดเล็ก ใบหนึ่งใบจะมีใบย่อยเป็นจำนวนมาก
- ดอก : ดอกจะออกเป็นกระจุกประมาณ 2-4 ดอก คล้ายดอกถั่วทั่วไป แต่ดอกจะใหญ่และมีสีขาว
- ฝัก : จะมีลักษณะกลมแบน ๆ ยาว มีขนาดเล็กคล้ายกับถั่วฝักยาวแต่สีขาวกว่า เมื่อแก่จะแตกได้
- การขยายพันธุ์ : โดยการใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ดอก ยอดอ่อน เปลือกต้น และราก
- สรรพคุณ : ดอก จะมีแคลเซียมและเหล็กสูง มีโปรตีนประมาณ 1.22% และวิตามิน บี ดอกแคใช้เป็นอาหารเหมือนผักทั่ว ๆ ไปได้
ยอดอ่อน ใช้รักษาไข้หัวลม
เปลือกต้น จะมีรสฝาด เพราะมีแทนนิน นอกจากนี้ยังพบสาร teiterpenoid saponin และ amino acid ที่มีชื่อว่า canavanine เปลือกต้น ใช้รักษาอาการท้องเดิน ถ้ากินมากจะทำให้อาเจียนได้
ราก น้ำจากรากนำมาผสมกับน้ำผึ้งใช้เป็นยาขับเสมหะ (วิทย์, 2531)

ชงโค

- ชื่ออื่นๆ : เลี้ยวดอกแดง (เหนือ)
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *bauhinia purpurea*
- วงศ์ : LEGMINOSAE
- ถิ่นกำเนิด : อินเดีย, จีน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณ ไม้ยืนต้นขนาดกลางหรือขนาดเล็ก ลำต้นอาจสูงได้ประมาณ 40 ฟุต
- ใบ : ใบเป็นรูปใบแบบมน ตรงปลายใบจะโค้งเข้าหากัน และเป็นหยิกตรงกลาง จะคล้ายกับใบแฝด กว้างประมาณ 3 นิ้ว และยาวประมาณ 4.5 นิ้ว มีสีเขียว
- ดอก : ดอกจะออกเป็นช่อตามยอด หรือเป็นกิ่ง ดอกจะมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ดอกมีลักษณะคล้ายดอกกล้วยไม้ชนิดหนึ่ง ดอกที่บานเต็มที่จะมีขนาดประมาณ 3 นิ้ว ดอกจะตกและมีดอกติดต้นทนนานประมาณ 45 วัน โดยดอกจะออกตลอดปี ดอกแก่จะติดฝักใช้เพาะพันธุ์ได้
- ฝัก : จะเป็นฝักคล้ายฝักถั่ว ยาวประมาณ 4 นิ้ว
- เกสร : เกสรตัวผู้ นั้น จะเป็นเส้นงอนยาวยื่นยาวออกมาตรงกลางดอก 5 เส้น และเกสรตัวเมียจะอยู่ตรงกลางอีก 1 เส้น
- การขยายพันธุ์ : โดยการชำเมล็ด หรือด้วยวิธีการตอนกิ่งก็ได้
- ส่วนที่ใช้ : ใบ ดอก ราก
- สรรพคุณ : ใบ จะมี alkaloid พวัก tannin (Arthur, 6:70) ใบนั้นใช้ต้มรักษาอาการไอ เนื่องจากมี alkaloid (Dragendroff, p 300:407) ดอก ใช้ผสมกับอื่น ๆ เป็นเครื่องยา รักษาอาการไข้ หรือดับพิษไข้และเป็นยาระบาย ราก ใช้ต้มกินเป็นยาขับลม หรือใช้โขกกับน้ำกินเป็นยาแก้ไข้ (วิทย์, 2531)

ทรงบาดาล

ชื่ออื่นๆ	: ขี้เหล็กหวาน, สะแก้ง, ตรึงบาดาล
ชื่อสามัญ	: Scrambled eggs, Kalamola
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Cassia surattesis</i> Burm.
วงศ์	: LEGUMINOSAE
ถิ่นกำเนิด	: พื้นเมืองของทวีปเอเชียเขตร้อน
ลักษณะทั่วไป	
ต้น	: เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดกลาง จะแตกกิ่งก้านสาขามากในเรือนยอด ลำต้นสูงประมาณ 10-20 ฟุต
ใบ	: มีใบดกหนาทึบ เป็นไม้ใบรวมออกเป็นแผงอยู่ในก้านเดียวกัน แผงหนึ่งยาวประมาณ 7 เซนติเมตร มีสีเขียว รูปทรงใบนั้นขอบขนาน รูปใบมน ขนาดของใบกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 2.5 เซนติเมตร
ดอก	: ดอกออกเป็นช่อ ตั้งอยู่ตามยอด มีสีเหลือง และมีกลีบดอกอยู่ดอกละ 5 กลีบ ดอกบานเต็มทีกว้างประมาณ 2-4 เซนติเมตร
ผล	: ผลมีลักษณะเป็นฝักแบนๆ คล้ายส้มป่อย
การขยายพันธุ์	: ด้วยการเพาะเมล็ด หรือการตอนกิ่ง
ส่วนที่ใช้	: ราก
สรรพคุณ	: ราก นำมาต้ม เอน้ำกิน เป็นยาแก้สะอึก แก้ถอนพิษสำแดง (วิทย์, 2531)

ทองบ้าน

- ชื่ออื่นๆ** : ทองกลางค่าง, ทองกลางใบมนค่าง, ทองกลางลาย, ทองเผือก, ทองกลางดอกแดง
- ชื่อสามัญ** : *Erythrina indica*.
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Erythrina orientalis (L) Murr. var. picta*
- วงศ์** : LEGUMINOSAE
- ถิ่นกำเนิด** : ประเทศอินเดีย
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้นผลัดใบ มีขนาดกลางถึงใหญ่ มีความสูงประมาณ 18 เมตร ลักษณะบริเวณลำต้นและกิ่งก้าน มีหนามแหลมโค้ง คม ปลายหนามเป็นสีม่วงคล้ำ ผิวเปลือกลำต้นบาง เป็นสีเทาหรือสีเหลืองอ่อน
- ใบ** : ใบออกเป็นใบช่อ หรือใบรวมมีประมาณ 3 ใบ ลักษณะของใบเป็นรูปมน ปลายใบแหลมยาวคล้ายใบใบโพธิ์
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อติดกันเป็นกลุ่ม มีสีแดงสด ออกดอกตามบริเวณข้อต้นหรือโคนก้านใบ ช่อหนึ่งยาวประมาณ 4-9 นิ้ว ลักษณะของดอกมกรกลีบกว้างประมาณ 1-1.4 นิ้ว ยาวประมาณ 2-2.5 นิ้ว ดอกคล้ายดอกถั่ว มักออกดอกในเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์
- ผล** : เป็นฝักแบน โคนฝักเล็กกลีบ ส่วนที่ค่อนข้างไปทางปลายฝักจะบวม ซึ่งเห็นเป็นสัญญาณของเมล็ดได้ชัดมาก พอฝักแก่เต็มที่ปลายฝักจะแตก้าออก ภายในฝักมีเมล็ดเป็นเหลี่ยม
- การขยายพันธุ์** : ปักชำกิ่ง
- ส่วนที่ใช้** : เปลือก, ใบ, ดอก, เมล็ด, เปลือกกราก
- สรรพคุณ** : **เปลือก** ใช้เปลือกลำต้นสด นำมาต้มเอาน้ำกิน เป็นยาแก้โรคตับ แก้ไข แก้ปวดบวมตามข้อและแก้ปวดได้ทุกชนิด หรือนำมาบดเป็นผงละเอียดแล้วใช้น้ำผสมนำมาอุดฟันแก้ปวด
- ใบ** นำใบสดมาต้มกินแต่น้ำ เป็นยาแก้ไข้แก้ปวดท้องเป็นยาขับพยาธิ แก้อาเจียน เป็นยาขับประจำเดือน กระตุ้นให้ออยากอาหาร และใช้เป็นยานอนหลับ
- ดอก** นำดอกสดมาต้มกินเอาแต่น้ำ เป็นยาขับระดู
- เมล็ด** นำเมล็ดมาตำให้ละเอียดเป็นผง หรือนำมาต้มน้ำกิน เป็นยาแก้พิษงู เป็นยาขับระดู รักษาเมเร็ง และฝี
- เปลือกกราก** นำมาต้มน้ำกิน เป็นยากระตุ้นหัวใจกระตุ้นไขสันหลัง และ

ความดันโลหิตในเส้นเลือดแดงเพิ่มขึ้นและรักษาอาการ ไอเกร็งเนื่องมา
จากโรคหอบหืด (วิทย์, 2531)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทับทิม

- ชื่ออื่นๆ** : มะเกี๊ยะ, มะก่องแก้ว, พิลาขาว, หมากจั่ง, พิลา, เจียะลิ้ว
- ชื่อสามัญ** : Punic Apple, Pomegranate, Granades, Granats, Carthaginian Apple
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Punic granatum Linn.*
- วงศ์** : PUNICACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : ในทวีปเอเชีย
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดกลางหรือพรรณไม้ยืนต้น ลักษณะผิวเปลือกลำต้นเป็นสีเทา ส่วนที่เป็นกิ่งหรือยอดอ่อนจะเป็นเหลี่ยม หรือมีหนามแหลมยาว
- ใบ** : เป็นรูปยาวรี โคนใบมนแคบ ส่วนปลายใบเรียวแหลมสั้น ผิวหลังใบเกลี้ยงเป็นมัน ใต้ท้องใบจะเห็นเส้นใบได้ชัด ขนาดของใบกว้างประมาณ 1-10.8 เซนติเมตร ยาวประมาณ 2.5-6 เซนติเมตร
- ดอก** : ดอกออกเป็นช่อ หรืออาจจะเป็นดอกเดี่ยว ในบริเวณปลายยอด หรือง่ามกิ่ง ลักษณะของดอกเป็นสีส้ม สีขาว หรือสีแดง ดอกหนึ่งมีกลีบดอกประมาณ 6 กลีบ ปลายกลีบดอกจะแยกออกจากกัน ตรงกลางดอกมีเกสรตัวเมียและตัวผู้ขนาดของดอกบานมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2-3 เซนติเมตร
- ผล** : มีลักษณะเป็นลูกค่อนข้างกลม ผิวเปลือกนอกหนาเกลี้ยงผลเมื่อแก่หรือสุกเต็มที่มีสีเหลืองปนแดง และลักษณะของผลจะแตกหรืออ้าออก ข้างในผลจะมีเมล็ดจำนวนมาก เป็นรูปเหลี่ยม สีชมพูสด
- การขยายพันธุ์** : การตอนกิ่งหรือใช้เมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : เปลือกลำต้น, ใบ, ดอก, เมล็ดและเปลือกกราก
- สรรพคุณ** : เปลือกลำต้น ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ
 ใบ ใช้ใบสดมาต้มกรองเอาน้ำใช้ล้างแผลเนื่องจากมีหนองเรื้อรังบนหัว ใช้ใบสดมาตำให้ละเอียดแล้วนำมาพอกในบริเวณที่เป็นแผลถลอก
 ดอก ใช้ดอกที่แห้ง นำมาต้มกรองเอาน้ำดื่มเป็นยาแก้ให้เลือดกำเดาแข็งตัวและแก้หูชั้นในอักเสบ หรือใช้ดอกแห้งนำมาบดให้ละเอียดใช้ทาหรือประคบบริเวณบาดแผลที่เลือดออก
 เมล็ด นำมาบดให้ละเอียด หรือทำเป็นยาก้อนกิน เป็นยาแก้โรคปวด จุกแน่นเนื่องจากโรคกระเพาะอาหาร บำรุงกระเพาะอาหาร ทำให้เจริญอาหาร และแก้ท้องร่วง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**เปลือกกราก ไข่เปลือกกรากที่แห้งแล้ว นำมาต้มนำกิน เป็นยาแก้ระดูขาว ตก
เลือด ถ่ายพยาธิ หล่อลื่นลำไส้ แก้ท้องเสียและ โรคบิดเรื้อรัง (วิทย์, 2531)**

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไทรย้อย

- ชื่ออื่นๆ : ไทรย้อยใบแหลม, จาเรย, ไฮ
- ชื่อสามัญ : Weeping Fig
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ficus benjamina*
- วงศ์ : MORACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ในทวีปเอเชีย
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดกลาง มีลำต้นแตกเป็นพุ่มหนาที่บอบและแผ่กิ่งก้านสาขา ทั้งใบห้อยย้อย ตามลำต้นจะมีรากอากาศแตกห้อยย้อยลงสู่พื้นดินจำนวนมาก
- ใบ : ไทรย้อยในแต่ละพรรณจะมีลักษณะของใบที่แตกต่างกันเล็กน้อย แต่โดยทั่วไป ใบจะยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร แต่บางต้นก็มีใบกลมป้อม และบางพรรณขาวรี ใบมีสีเขียวเรียบเป็นมัน เหมือนกันหมด มีกิ่งก้านที่อ่อนใบจะห้อยระย้า
- การขยายพันธุ์ : การตอนกิ่ง หรือปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ราก
- สรรพคุณ : ราก นำมาต้มเอาน้ำกิน เป็นยาบำรุงน้ำนมให้สมบูรณ์ แก้กาฬคลิต และแก้ขับปัสสาวะให้คล่อง (วิทย์, 2531)

น้อยหน่า

- ชื่ออื่นๆ** : หมักเขียบ, ลาหนัง, มะนอแน่, มะแน่, หน่อเกลือแซ, มะอ้อจ๋า, มะโอจ๋า, เตียบ
- ชื่อสามัญ** : Sugar Apple, Sweetsoap, custard Applr
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Annona squamosa* Linn.
- วงศ์** : ANNONACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : ในแถบอเมริกากลางและใต้
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านสาขาออกเป็นกิ่งก้านเล็กๆ ผิวเกลี้ยงสีเทาอมน้ำตาล ลำต้นสูงประมาณ 8 เมตร
- ใบ** : ออกเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับกันตามข้อ ลักษณะใบเป็นรูปรี ปลายและโคนใบจะแหลม ใบกว้างประมาณ 1-2.5 นิ้ว ยาว 3-6 นิ้ว มีสีเขียว ก้านใบยาวประมาณ 0.5 นิ้ว
- ดอก** : ออกดอกเดี่ยวๆ อยู่ตามง่ามใบ ลักษณะของดอกจะห้อยลงมีอยู่ 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบชั้นในกลีบดอกจะสั้นกว่าชั้นนอก มีสีเหลืองอมเขียว กลีบเลี้ยงมี 3 กลีบ เกสรกลางดอก มีจำนวนมาก
- ผล** : เป็นลูกกลมๆ ป้อมๆ โคนประมาณ 3-4 นิ้ว มีผิวที่ขรุขระเป็นช่องกลมมนูน ซึ่งในแต่ละช่องภายในจะเป็นเนื้อสีขาวและมีเมล็ดสีดำหรือน้ำตาลเข้ม เนื้อในมีรสหวาน เปลือกผลเป็นสีเขียว แต่ถ้าสุกตรงขอบช่องมนูนนั้นจะออกสีขาว และบีบดูจะนิ่ม
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ผล, เมล็ด, ราก, ใบ, เปลือกต้น
- สรรพคุณ** : ผล ผลดิบ จะใช้เป็นยาแก้พิษงู แก้ฝีในคอ กลากเกลื่อน ช้ำพยาธิ ผิวหนัง และผิวแห้ง แก้งูสวัด เริม แก้ฝีในหู
เมล็ด เป็นยาฆ่าพยาธิตัวจิ๊ด ช้ำหา และแก้บวม
ราก เป็นยาระบาย ทำให้อาเจียน และแก้พิษงู ถอนพิษเบื่อเมา
ใบ ขับพยาธิไว้ ช้ำหา แก้หิด แก้กลากเกลื้อน และแก้ฟกบวม
เปลือกต้น เป็นยาสมานลำไส้ สมานแผล แก้ท้องร้อง แก้พิษงู แก้ นำมาขนาด ยาฟ้าดสมาน (วิทย์, 2531)

ประดู่

- ชื่ออื่นๆ : ประดู่ป่า, ประดู่ไทย, ประดู่บ้าน, ตู่
- ชื่อสามัญ : Burma padauk, Narra
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Plerocapus indicus*
- วงศ์ : PAPILIONACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ประเทศมาเลเซียและทางแถบอันดามัน มัทราซ เบงกอล
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นสูงประมาณ 25 เมตร เปลือกลำต้นเป็นสีน้ำตาลเข้มหรือสีดำคล้ำ และจะแตกสะเก็ดออกเป็นร่องตื้นๆ
- ใบ : เป็นไม้ที่ออกใบรวมกันเป็นช่อๆ หนึ่งจะมีใบย่อยประมาณ 7-11 ใบ ลักษณะของใบเป็นรูปมนรีขอบใบเรียบไม่มีหยัก ใบมีขนาดยาวประมาณ 1.5-2 นิ้ว ใบมีสีเขียว
- ดอก : ดอกออกเป็นช่อ อยู่ตามบริเวณปลายกิ่ง หรือโคนก้านใบช่อดอกมีขนาดใหญ่ ดอกมีสีเหลืองแต่ละดอกมีขนาดเล็ก
- การขยายพันธุ์ : ใช้วิธีการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : เนื้อไม้, ใบ, ยางไม้
- สรรพคุณ : เนื้อไม้ ใช้แก่นเนื้อไม้นำมาต้มเอากินเป็นยาแก้เสมหะ แก้ไข้ แก้โรคทุพพวด แก้เลือดกำเดาไหล
- ใบ ใช้ใบอ่อน นำมาตำให้ละเอียดใช้กากพอกแผลที่เป็นฝี ทำให้ฝีสุก หรือแห้งเร็ว พอกแผลแก้ผดผื่นคัน
- ยางไม้ ในยางมรสารชนิดหนึ่งเรียกว่า Gum Kino นำมาใช้เป็นยาแก้โรคท้องเสีย (วิทย์, 2531)

มังคุด

- ชื่ออื่นๆ : -
- ชื่อสามัญ : Mangosteen
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Garcinia mangosstana* Linn.
- วงศ์ : GUTTIFERAE
- ถิ่นกำเนิด : ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ลำต้นตั้งตรง สูงประมาณ 7-12 เมตร กิ่งอ่อนเป็นเหลี่ยม ผิวเปลือกลำต้นเป็นสีน้ำตาลคล้ำ และมียางเป็นสีเหลือง
- ใบ : ใบออกเป็นคู่ ลักษณะของใบเป็นรูปไข่หรือรูปรี ปลายใบแหลม โคนใบสอบเข้าหากัน ริมขอบใบไม่มีหยัก ผิวเหนือใบเรียบเกลี้ยง เนื้อใบหนา ใต้ท้องใบเห็นเส้นใบชัดเจน
- ดอก : ออกเป็นดอกเดี่ยวหรือดอกคู่ ออกบริเวณปลายกิ่งมีกลีบดอกและกลีบรองกลีบดอกอย่างละ 4 กลีบ กลีบรองกลีบดอกเป็นรูปมนโค้ง มีสีเหลือง กลีบดอกเป็นรูปไข่มีสีชมพูแก่
- ผล : เป็นรูปกลมรี หรือแบนเล็กน้อย บริเวณขั้วผลมีกลีบรองดอกติดอยู่ พื้นผิวเปลือกเรียบเกลี้ยง เปลือกหนา ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่จะเป็นสีม่วงปนน้ำตาล ข้างในมีเมล็ด 6-8 เมล็ด มีเนื้อนุ่มสีขาว
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ผล เปลือกผล ขางที่ได้จากผล
- สรรพคุณ : ผล รับประทานเป็นผลไม้ เปลือกผล เปลือกแห้งใช้เป็นยาแก้ท้องร่วงเรื้อรัง ถ่ายเป็นมูกเลือด หรือนำมาฝนกับน้ำปูนใสดื่มแก้ปวดท้อง แผลน้ำเปื่อย ช่วยสมานแผลให้หายเร็วขึ้น
- ยางที่ได้จากผล ใช้ยางสดที่มีสีเหลือง ใช้เป็นยาแก้บิด ท้องร่วง และช่วยสมานแผลได้ดี
- หมายเหตุ : ข้อห้าม ผลไม่ควรรับประทานมากจะทำให้ร้อนในหรือเป็นบิดถ่ายเป็นมูกเลือดได้ โดยเฉพาะสตรีตั้งครรภ์หรือเด็ก

พิกุล

- ชื่ออื่นๆ : พิกุลป่า , กุน , แก้ว , ซางคอง
- ชื่อสามัญ : Bullet Wood
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mimusops elengi* Linn.
- วงศ์ : SPOPTACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ขึ้นตามป่าดิบชื้นทั่วไป ในประเทศที่มีอากาศร้อน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพุ่มไม้ยืนต้นขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ จะแผ่กิ่งก้านสาขาออกเป็นพุ่มกว้าง
- ใบ : มีใบดก ใบมนรี ตรงปลายแหลม ใบจะเป็นสีเขียวและเป็นมันเงาม
- ดอก : ดอกจะเล็กเป็นสีขาวนวล ขอบกลีบดอกจะจักเล็กน้อย มีกลิ่นหอม
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ใบ , ดอก , กระจี้ , แก่น , ราก , เปลือก , เมล็ด
- สรรพคุณ : ใบ ใช้เป็นยาฆ่าเชื้อกามโรค ทำนุหรือรักษา asthma
 ดอก ใช้เป็นยาบำรุงหัวใจ
 กระจี้ ใช้รักษาเกลื้อน
 แก่น จะมีกลิ่นหอมใช้เป็นยาบำรุงหัวใจ รักษาอาการไข้
 ราก ใช้เป็นยาขับเสมหะ รักษาลม
 เปลือก จะมีรสฝาด นิยมทำเป็นยาดมเอาน้ำบ้วนปากรักษาโรคเหงือกอักเสบ
 ทำให้ฟันทน
 เมล็ด นำไปตำให้ละเอียด ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ (วิทย์, 2531)

4. ไม้เลื้อย คือ พรรณ ไม้ที่เลื้อยไปตามพื้นดิน ต้องการสิ่งยึดเกาะ เพื่อช่วยในการพยุงลำต้น จะมีวิวัฒนาการยึดเกาะ เช่น ราก กิ่ง มือ เป็นต้น (สัมฤทธิ์, 2527)

กะทกรก

ชื่ออื่นๆ	: อังนก, น้ำใจใคร่, สอกทอก, จากกรด, อีทก, นางจุม, นางชม, ผักเขี้ยวจ้ว
ชื่อสามัญ	: -
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Olax Scandens, Roxb.</i>
วงศ์	: OLACAEAE
ถิ่นกำเนิด	: เป็นพรรณไม้ที่พบขึ้นมากแถวพระบาทจังหวัดสระบุรี จันทบุรี พินัญโลก ลำพูน และจังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะทั่วไป

ต้น	: มีลำต้นเป็นเถา มีหนามขึ้นห่างๆ เนื้อไม้มีสีขาว
ใบ	: ปลายใบเรียวแหลม ริมขอบใบเรียบ ไม่มีหยัก เนื้อใบบาง ลักษณะคล้ายใบมะขม แต่มีขนาดใหญ่กว่า ใบออกดกทึบ
ออก	: ออกดอกเป็นกระจุกตามบริเวณง่ามใบ ดอกมีขนาดเล็กสีขาว
ผล	: ผลมีลักษณะรี หรือกลม มีขนาดเท่ากับเมล็ดบัว
การขยายพันธุ์	: เป็นพันธุ์ไม้ที่ชอบขึ้นตามดินปลวก ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด
ส่วนที่ใช้	: เนื้อไม้, เปลือก, เมล็ด, ราก, ใบ
สรรพคุณ	: เนื้อไม้ มีรสชาดฝาดเพี้ยนเล็กน้อย ใช้เป็นยาคุมธาตุถอนพิษเมื่อเมาทุกชนิด ใช้รักษาแผล เปลือก นำมาต้มรวมแผลที่เน่าเปื่อย ทำให้แผลแห้ง เมล็ด ใช้ทาท้องเด็ก แก้ท้องอืดเพื่อ ทำให้ฝ่ายลม วิธีใช้โดยการ ตำเมล็ดให้ละเอียด แล้วมาผสมกับน้ำสับปะรด ลนควั่นให้อุ่น และใช้ทาท้องเด็ก ราก ใช้ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ แก้กามโรค ใบ นำมาต้มให้ละเอียดแล้วคั้นเอาน้ำดื่มเป็นยาเบื่อ ขับพยาธิ หรือใช้ตำให้ละเอียดเอากากสุมศิรชะ แก้ปวดศิรชะ แก้ไข้หวัด
หมายเหตุ	: กะทกรก ที่รู้จักกันมีอยู่ 2 ชนิด คือ ชนิดที่เป็น ไม้เถาเนื้อไม้แข็ง และอีกชนิดหนึ่งเป็น ไม้เถาเล็กๆ เลื้อยตามพื้นดิน หรือที่เรียกว่า “เงาะป่า” (วิทย์, 2531)

บวบกลม

- ชื่ออื่นๆ** : มะบวบอ้ม, มะนอยอ้ม, มะนอยขบ, มะบวบ, บวบขม, บวบหอม, บวบกลม, กะตือร้อ, ซีกวย
- ชื่อสามัญ** : Smooth Loofah, Vegatable Sponge, Sponge Gourd, Wash-rag Sponge, Gourd Towel
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Luffa cylindrica* (L) Roem.
- วงศ์** : CUCURBITACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้เถาเลื้อยลูก ขอบเลื้อยพาดพันไปตามต้นไม้อื่นๆ และตามรั้วที่ปลูกไว้ ลำต้นอ่อนและยอดอ่อนจะมีขนที่อ่อนนุ่ม เมื่อลำต้นแก่ขนจะร่วงหลุดไป ลำต้นนั้นจะเป็นเถาเหลี่ยมมีความยาวประมาณ 7-10 เมตร และจะมีมือยึดเกาะเป็นเส้นยาวประมาณ 3 เส้น
- ใบ** : จะออกตรงข้ามกัน ตัวใบค่อนข้างกลม ลักษณะใบมีรอยเว้าเข้าประมาณ 3-7 รอย ตรงปลายใบของมันจะแหลมสั้น และขอบใบจะมีรอยหยัก หลังใบเป็นสีเขียวแก่ ส่วนท้องใบจะเป็นสีเขียวอ่อน ใบอ่อนนั้นจะมีขนมาก ใบจะมีความกว้างประมาณ 15-25 เซนติเมตร ยาวประมาณ 8-25 เซนติเมตร จะเห็นรอยเส้นใบบนชัดเจนประมาณ 3-7 เส้น ส่วนก้านใบจะมีขนอ่อนนุ่ม และเป็นเหลี่ยมยาวประมาณ 4-9 เซนติเมตร
- ดอก** : มีทั้งดอกตัวผู้และดอกตัวเมีย อยู่ในดอกเดียวกัน ดอกตัวเมียนั้นมักจะเป็นดอกเดี่ยว แต่บางครั้งอาจออกติดกับดอกตัวผู้ในช่อดอกเดียวกัน ส่วนกลีบเลี้ยงนั้นจะติดกันและตรงปลายจะแยกเป็น 5 กลีบ ผิวนอกจะปกคลุมไปด้วยขนอ่อนนุ่มสั้นๆ กลีบดอกจะเป็นสีเขียว แต่กลีบจะมีลักษณะกลมรี ตรงขอบจะเป็นรอยย่นเป็นคลื่น กลีบดอกจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร
- เมล็ด(ผล)** : ผลนั้นจะมีลักษณะเป็นรูปทรงกระบอก ส่วนตรงปลายนั้นจะมีรอยของกลีบเลี้ยงเหลืออยู่ ผลจะมีความยาวประมาณ 16-60 เซนติเมตร และมีความกว้างประมาณ 5-10 เซนติเมตร ผลอ่อนจะมีสีเขียวและมีลายเป็นสีเขียวแก่ ผิวข้างนอกนั้นจะเป็นนวลสีขาว ส่วนผลแก่จะเป็นสีเขียวออกเหลืองหรือเขียวเข้มอมเทา เนื้อข้างในจะมีเส้นในที่เหนียวมากมีลักษณะเป็นร่างแห และมีเมล็ดแบนรี ผลที่แก่นั้นเมล็ดด้านในจะเป็นสีดำ หรืออาจจะมีปีกออกสองข้างเมล็ด ผลบวบกลม บางชนิดจะมีรสขม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : ใบ, ดอก, ไข่ผล, ใบผล, เปลือกผล, เมล็ด, เถา, ราก
- สรรพคุณ** : ใบ ใช้ใบแห้งนำไปต้มน้ำกิน ส่วนใบสดให้คั้นเอาแต่น้ำกินหรือ ใช้สำหรับภายนอก โดยการนำไปต้มน้ำชะล้าง หรือจะตำพอก หรือบดให้เป็นผงละเอียด ใช้ผสมทา ใบนั้นใช้เป็นยารักษาสตรีที่ตกเลือด โดยใช้ใบคั่วให้เป็นถ่าน แล้วบดให้เป็นผงผสมกับเหล้ากินครั้งละประมาณ 6-15 กรัม เหงื่อออกมากเป็นผดผื่นคัน ให้ใช้ใบสดผสมเมนทอล แล้วตำทา หรือพอก รักษาโรคบิดใช้ใบประมาณ 300-600 มิลลิกรัม ใช้ขับเสมหะ หรือใช้สำหรับภายนอก ใช้รักษากลาก บาดแผลเรื้อรัง ริดสีดวงทวาร แผล แผลงสัตว์กัดต่อย และยังใช้น้ำคั้นที่ได้จากใบสด ใช้เป็นยาหยอดตาเด็ก เพื่อรักษาเยื่อตาอักเสบ
- ดอก ใช้ดอกแห้งประมาณ 6-10 กรัม นำไปต้มน้ำกิน ใช้สำหรับรักษาภายนอก โดยการตำแล้วพอก ดอกจะมีรสขมและขมเล็กน้อย เย็นจัด ใช้รักษาอาการไอ เจ็บคอ หอบ ใช้ดอกผสมน้ำผึ้งแล้วต้มน้ำกิน เป็นฝีบวมแดง และมีหนอง ริดสีดวงทวาร ให้ใช้ดอกสดร่วมกับขมิ้นตำเข้าสวด นำไปตำพอก หรือใช้รักษาโพรงจมูกอักเสบ ฝีไม่มีหัว ขับปัสสาวะ และดับร้อน
- ไข่ผล นำไปเผาไฟให้เป็นเถ้า แล้วบดให้เป็นผงเป่าคอบเป็นยารักษาอาการเจ็บคอ และรักษาเด็กที่อ่อนหัด ช่วยให้หัดออกเร็วขึ้น
- ใบผล หรือรังบัว ใช้แห้งประมาณ 5-15 กรัม นำไปต้มน้ำกิน หรือนำไปเผาให้เป็นถ่านให้บดเป็นผงกิน หรือใช้สำหรับภายนอก โดยการเผาให้เป็นถ่าน แล้วบดเป็นผงให้ละเอียดนำไปผสมทา ใบผลนั้นใช้รักษาโรคริดสีดวงทวาร โดยใช้ใบผลนำไปเผาไฟให้เป็นเถ้าแล้วนำไปผสมกับปูนขาวที่เก็บไว้นานๆ และหยั่งรัง บดเป็นผง นำไปต้มน้ำกิน ใส่น้ำขมิ้นผสมน้ำมันหอยทาบริเวณที่เป็น ส่วนริดสีดวงทวารที่เกิดจากการดื่มเหล้ามากๆ ให้ใช้ใบผลที่เผาเป็นถ่าน นำไปบดให้เป็นผงแล้วผสมเหล้ากินครั้งละ 6 กรัม เป็นคางคอก ใช้ใบผลที่เผาเป็นถ่าน ผสมกับน้ำทาตามบริเวณที่ปวด ช่วยขับน้ำนมสตรีที่มีน้ำนมน้อยหลังคลอด โดยใช้ใบผลที่เผาเป็นถ่าน บดให้เป็นผงกินกับเหล้า แล้วห่มผ้าให้เหงื่อออก
- เปลือกผล ใช้รักษาอาการภายนอก โดยการนำไปผิงไฟให้แห้งแล้วบดให้เป็นผงผสมทา รักษาอาการเป็นแผลมีหนอง รักษาฝี ฝีไม่มีหัว และแผลจากการกดทับนานๆ
- ผล ใช้แห้งประมาณ 10-15 กรัม หรือใช้สดประมาณ 60-120 กรัมแล้วนำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไปต้มกิน ใช้สำหรับรักษาภายนอก โดยการตำคั้นเอาแต่น้ำทาหรือบดให้เป็นผงผสมทา ผลนั้นจะมีรสขมและเย็น ใช้รักษาโรคบิดถ่ายเป็นเลือด ปวดท้องเนื่องจากกินเหล้ามาก ใช้ผลแห้งประมาณ 1 ผลนำไปเผาให้เป็นถ่าน บดเป็นผงผสมกับเหล้ากินครั้งละประมาณ 6 กรัม เป็นคางทูม ให้ใช้ผลนำไปเผาให้เป็นถ่านบดเป็นผงผสมน้ำ ใช้ทาบริเวณที่ปวด เลือดน้อยสตรีประจำเดือนมาผิดปกติ ให้ใช้ผลนำไปเผาให้เป็นถ่านผสมกับเหล้ากินหลังอาหาร เป็นแผลมีหนองและมีเนื้อนูนให้ใช้ผลสดคั้นเอาแต่น้ำผสมผลเบญจกานี Gall จากต้น *Rhas chinensis* Mill. ใช้ทา นอกจากนี้ ผลอ่อนยังช่วยในการขับปัสสาวะ และขับน้ำนม

เมล็ด ใช้แห้งประมาณ 3-6 กรัม นำไปต้มน้ำกินหรือคั่วให้เหลือง แล้วบดให้เป็นผง ใช้สำหรับรักษาภายนอก โดยการบดให้เป็นผงผสมทา เมล็ดจะมีรสหวานใช้รักษาอาการปวดเสียวฟัน

เถา ใช้แห้งประมาณ 30-60 กรัม นำไปต้มน้ำกิน หรือเผาให้เป็นถ่านนำไปบดให้เป็นผงกิน ใช้รักษาอาการภายนอกโดยการนำไปเผาให้เป็นถ่านแล้วบดให้เป็นผงผสมทา เถาจะมีรสขม และเย็นจัดและมีพิษเล็กน้อย ใช้รักษาจุกที่มีหนองและมีกลิ่นเหม็น อาจมีอาการปวดหัวร่วมด้วย ใช้เถาบริเวณใกล้ราก นำไปเผาให้เป็นถ่านแล้วบดให้เป็นผงผสมเหล้ากินเป็นยารักษาหลอดลมอักเสบเรื้อรัง

น้ำจากเถา ใช้ผสมกับน้ำตาลทรายกินพอประมาณ เป็นยาบรรเทาอาการร้อนใน บวม น้ำ หวัด ปวดท้อง ปวดหัว และอาการเจ็บคอ อาการไอ

ราก ใช้รากแห้งประมาณ 3-10 กรัม หรือ สดประมาณ 30-60 กรัมนำไปต้มน้ำกิน หรือนำไปเผาให้เป็นถ่านแล้วบดให้เป็นผงผสมกิน ใช้สำหรับรักษาภายนอกโดยการนำไปต้มน้ำเอาน้ำชะล้างหรือตำคั้นเอาแต่น้ำถูทา รากใช้รักษาอาการปวดศีรษะข้างเดียว ใช้รากต้มน้ำใส่ไข่เป็ด 2 ฟอง แล้วใช้กินเป็นฝี แผลมีหนอง เรื้อรัง ใช้รากเคี้ยวเอาแต่น้ำชะล้างแผลที่เป็น ส่วนอาการเจ็บคอ ใช้รากแช่ในภาชนะกระเบื้องแล้วเทเอาแต่น้ำกิน รักษาเยื่อจมูกอักเสบ และเสื่อมสมรรถภาพจมูกอักเสบจนกลายเป็นโพรงจมูกอักเสบเรื้อรัง ใช้รากต้มน้ำกิน และรากที่ใช้ขนาดน้อยๆ เป็นยาถ่ายอย่างแรง (วิทย์, 2531)

บอระเพ็ด

- ชื่ออื่นๆ : จุงจิง, เครือเขาส้อ, จุงจะลิง, หางหนู, เจตมูลหนาม, เจตมูลย่าน, เกาหัวด้วน, เจ็ดหมุนปลุก
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tinospora tuberculata* Beumee.
- วงศ์ : -
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้เถา
- ใบ : จะมีลักษณะคล้ายบอระเพ็ดพวงช้าง ตรงริมของใบเรียบ แต่ไม่มีเหลี่ยม
- ดอก : จะออกดอกเป็นช่อสีแดงอมชมพู
- การขยายพันธุ์ : โดยการปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ต้นและเถา, ใบ และผล
- สรรพคุณ : ต้นและเถา ใช้รักษาโรคพิษฝีดาษ โรคไข้เหนือ โรคไข้พิษทุกชนิด เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงธาตุไฟ รักษาอาการร้อนใน ทำให้เจริญอาหาร ช่วยขับน้ำย่อยในอาหาร ระวังความร้อน รักษาโลหิตพิการ และช่วยระงับอาการระคายเคือง
- ใบ เป็นยารักษาพยาธิในฟัน และในท้อง
- ผล เป็นยารักษาโรคไข้พิษอย่างแรง และเสมหะพิษ (วิทย์, 2531)

บานบุรีเหลือง

- ชื่ออื่นๆ : บานบุรี, บานบุรีเหลือง
- ชื่อสามัญ : Golden Trumpet, Allamanda
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Allamanda cathartica* Linn.
- วงศ์ : APOCYNACEAE
- ถิ่นกำเนิด : ในประเทศบราซิลและอเมริกาเขตร้อน
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้พุ่มกิ่งเลื้อย ลำต้นไม่มีขน สูงประมาณ 2-4.5 เมตร
- ใบ : เป็นใบเดี่ยว และจะติดเป็นคู่อยู่ตรงข้ามกันหรืออาจจะติดอยู่รอบๆ ช่อๆ ละประมาณ 3-6 ใบ ลักษณะใบเป็นรูปขอบขนาน หรือ ขอบขนานแกมรูปหอกแผ่นใบจะเป็นรูปไข่กลับ ตรงปลายของมันจะแหลม ส่วนโคนใบนั้นจะเป็นมุมยื่นลงไปที่ยก้านใบ ริมขอบใบเรียบ ด้านบนเป็นมัน ใบจะมีความยาวประมาณ 6-16 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 2-6 เซนติเมตร ก้านใบมีความยาว 2-9 เซนติเมตร ด้านบนเป็นร่อง
- ดอก : ดอกโต และออกดอกเป็นช่อตรงยอด กลีบรองดอกมี 5 กลีบ ลักษณะกลีบดอกจะเป็นรูปขอบขนาน หรือรูปหอกมีความกว้างประมาณ 3 มิลลิเมตร และยาวประมาณ 16 มิลลิเมตร กลีบดอกจะเป็นสีเหลือง ส่วนโคนจะเชื่อมติดกันเป็นท่อสั้น ดอกตูมนั้น กลีบดอกจะบิดไปทางเดียวกัน
- เกสร : เกสรตัวผู้มีอยู่ประมาณ 5 อัน ติดอยู่ด้านในใกล้โคนท่อดอก ส่วนเกสรตัวเมียจะมีช่องเดียว ภายในจะมีรังไข่อ่อนเป็นจำนวนมาก ก้านเกสรสั้น และมีขน ส่วนอับเรณูจะมีลักษณะเป็นรูปหัวลูกศร
- การขยายพันธุ์ : ใช้วิธีปักชำ และการตอน
- ส่วนที่ใช้ : เปลือกและยาง, ใบ
- สรรพคุณ : เปลือกและยาง ใช้น้อยๆ เป็นยาถ่ายจับน้ำดี ถ้าใช้มากๆ จะเป็นพิษ ทำให้เกิดอาการท้องเสีย ทุกๆ ส่วนของต้นบานบุรีเหลือง ถ้านำมาใช้มากๆ จะเป็นยาถ่ายอย่างแรงและทำให้อาเจียนได้
- ใบ ใช้เป็นยาถ่าย รักษาอาการจุกเสียด และทำให้อาเจียน (วิทย์, 2531)

ผักนึ่ง

- ชื่ออื่นๆ : ผักทอดยอด, ผักนึ่งแดง, ผักนึ่งไทย, ผักนึ่งนา
- ชื่อสามัญ : Woolly Morning-Glory
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ipomoea aquatica* Forsk., *I. reptans* (Linn.)
- วงศ์ : CONVOLVYLACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง ที่มีเนื้ออ่อน ลำต้นจะกลวงและมีข้อปล้อง สีเขียว ขึ้นเลื้อยตามหน้าน้ำ หรือในที่ลุ่มตามพื้นดินที่มีความชื้นแฉะ
- ใบ : มีสีเขียว ลักษณะของใบจะเป็นรูปสามเหลี่ยมมุมแหลม คล้ายกับปลาช่อน เป็นไม้ใบเดี่ยวออกสลับทิศทางกันตามข้อต้น ใบยาวประมาณ 2-3 นิ้ว
- ดอก : ลักษณะของดอกเป็นรูปประฆังเล็ก มีสีม่วงอ่อนๆ หรือสีชมพู ด้านในของโคนดอกจะมีสีเข้มกว่าด้านนอก ดอกบานเต็มที่ประมาณ 2 นิ้ว และจะตกในฤดูแล้ง
- การขยายพันธุ์ : แยกต้น ไปปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : ยอดอ่อนและใบ, ดอกตูม
- สรรพคุณ : ยอดอ่อนและใบ นำมาต้มน้ำนำมาดื่มใช้เป็นยาระบาย ทำให้อาเจียนเนื่องจากพิษของฝิ่นและสารหนู ในแคว้นฮัสสัม ใช้รักษาโรคประสาทหรือการเสื่อมสมรรถภาพ ตำพอกรักษาโรคริดสีดวง ดอกตูม ใช้รักษาโรคกลากเกลื้อน (วิทย์, 2531)

ผักเป็ด

ชื่ออื่นๆ	: ผักเป็ดแดง, ผักเป็ดขาว, ผักเป็ยวแดง
ชื่อสามัญ	: -
ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Alternanthera sesilis</i> (Linn.) R.Br.
วงศ์	: AMARANTHACEAE
ถิ่นกำเนิด	: -
ลักษณะทั่วไป	
ต้น	: เป็นพรรณไม้ล้มลุก มีลำต้นตั้งตรง หรืออาจจะเลื้อยก็ได้แล้วแต่สภาพแวดล้อม ตามข้อของต้นจะมีรากขึ้น ลำต้นสูงประมาณ 0.5-3 ฟุต สีขาวอมเขียว
ใบ	: ออกเป็นใบเดี่ยว จะออกตามข้อของต้น ซึ่งลักษณะของใบนั้นจะไม่เหมือนกันและไม่เท่ากัน จะขึ้นอยู่กับสภาพดินด้วย จะมีทั้งใบแคบ ขาว เรียวแหลม ปลายแหลม ปลายมน และไข่กลับ ก้านใบสั้นมากประมาณ 1-5 มิลลิเมตร
ดอก	: ออกเป็นช่อกลมๆ อยู่ตามง่ามใบ ช่อดอกยาว 0.5-1 เซนติเมตร ไม่มีก้านดอก แต่เมื่อดอกหลุดไปจะดูเหมือนกับมีก้านดอก ดอกมีสีขาวหรือ สีม่วงแดง มี 5 กลีบในแต่ละดอกมีใบประดับเยื่อบางๆ สีขาว 2 อัน
ผล	: มีรูปร่างคล้ายไต แต่จะมีขนาดเล็กมากกว่า มีขนาดกว้างประมาณ 2 มิลลิเมตร ยาว 3 มิลลิเมตร
การขยายพันธุ์	: ใช้การเพาะเมล็ด
ส่วนที่ใช้	: ต้น, ใบ, ราก
สรรพคุณ	: ต้น เป็นยาฟอกเลือด บำรุงเลือด เป็นยาระบายอ่อนๆ รักษาโรคเกี่ยวกับลำไส้ เป็นยาขับน้ำนม ใช้เป็นยาแก้ท้องร่วง แก้บิด ลดไข้ ใช้แก้พิษงู กระตุ้นการไหลของน้ำดี ใบ ใช้แก้พิษงู ราก ใช้ปรุงเป็นยาฟอกเลือด แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ เป็นยาระบาย (วิทย์, 2531)

ตีปลี

- ชื่ออื่นๆ : ประดงข้อ , ปานนุ , พิชญาไฟ , ปีกผัวะ
- ชื่อสามัญ : -
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ppr Sylvaticum*
- วงศ์ : PIPERACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น : เป็นพรรณไม้เลื้อย ลำต้นเป็นข้อสั้นๆ และมีรากติดอยู่ทุกข้อ
- ใบ : ออกใบเดี่ยว เรียงสลับไปตามข้อเถา ใบมนรีปลายแหลม โคนมน ขอบใบเรียบไม่มีจัก มีสีเขียว
- ดอก : มีลักษณะคล้ายดอกชะพลู แต่ยาวกว่า เมื่ออ่อนจะเป็นสีเขียว พอแก่เป็นสีส้ม
- การขยายพันธุ์ : ปักชำ
- ส่วนที่ใช้ : เถา ดอก ใบ ราก
- สรรพคุณ : เถา เป็นยาแก้ปวดฟัน แก้ปวดท้องจุกเสียด แก้ลม
 ดอก เป็นยารักษาแก้ดับพิษาร แก้ท้องร่วง ขับลมในลำไส้
 ใบ แก้เส้นอัมพา และเส้นสุมนา (เส้นศูนย์กลางท้อง)
 ราก แก้เส้นอัมพฤกษ์และอัมพาต ดับพิษปีศาจ (วิทย์, 2531)

เล็บมือนาง

- ชื่ออื่นๆ : มะจิมัง, จ้ามัง, จะมั่ง(เหนือ) , ะคองิ่ง (มะลาชู-ยะลา) , ไข่หม่อง (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)
- ชื่อสามัญ : Rangoon Creeper
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Quisqualis Indica Linn.*
- วงศ์ : COMBRETACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้เถาขนาดกลาง ที่แตกกิ่งก้านสาขาหนาที่บและตามลำต้นหรือกิ่งอ่อนจะมีขนสีน้ำตาลอมเทาปกคลุมอยู่แต่ต้นที่แก่จะผิวเกลี้ยง หรือบางทีก็กลายเป็นหนามไปเลย ต้องการหลักยึดหรือรั้วให้ลำเถาเกาะยึด
- ใบ : เป็นไม้ใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ ลักษณะของใบเป็นรูปมนขอบขนาน ปลายใบแหลมหรือมนและมีติ่งแหลม โคนใบจักเว้าเข้าเล็กน้อย ขอบใบเรียบหรือบางใบก็เป็นคลื่นขนาดของใบกว้างประมาณ 1-1.5 นิ้วยาว 3-6 นิ้วมีสีเขียว เนื้อบางและท้องใบจะมีขนปกคลุมจำนวนมาก
- ดอก : ออกเป็นช่ออยู่ตรงส่วนยอดของต้น ลักษณะของดอกจะเป็นหลอดยาวมาก ยาวประมาณ 3-4 นิ้วตรงปลายแยกออกเป็น 5 กลีบสีชมพู หรือสีแดงอมขาว หลอดของดอกจะโค้งเล็กน้อย เกสรยาวยื่นออกมากกลางดอก 5 อัน
- ผล : เป็นต้น และแข็ง สันมีอยู่ 5 สันผลโตประมาณ 0.5 นิ้วยาว 1-1.5 นิ้วมีสีดำ
- การขยายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ชอบขึ้นในดินที่ปนทรายหรือดินร่วนปนทรายที่มีการระบายน้ำได้ดี จะเลื้อยขึ้นเป็นพุ่มตามรั้วที่เตรียมไว้ให้ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ตอน และเอาเหง้าไปปลูกก็ได้แต่ต้องฝังลึกประมาณ 4 นิ้ว
- ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น ใบ ผล เมล็ด และราก
- สรรพคุณ : ทั้งต้น แก้กามขโมยพุงโร ขับพยาธิและตานทราย (วิทย์, 2531)

ฟัก

- ชื่ออื่นๆ** : ฟักขาว, ฟักเขียว, ฟักจีน, ขี้พรว้า, ฟักขี้หมู, ฟักจิง, มะฟักขม, มะฟักหม่น, มะฟักหอม, คีหมือ, ถูเค้ล่า
- ชื่อสามัญ** : Wax Gourd, White gourd, Chinese Water Melon, Chinese Preserving Melon
- ชื่อวิทยาศาสตร์** : *Benincasa hispida* Cogn.
- วงศ์** : CUCURBITACEAE
- ถิ่นกำเนิด** : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น** : เป็นพรรณไม้เถาเลื้อย ที่มีลำต้นแข็งแรงและยาว จะแตกกิ่งก้านสาขามากมาย ลำต้นมีสีเขียวและจะมีขนค่อนข้างแข็งขึ้นปกคลุมอยู่ทั่วต้น
- ใบ** : ออกใบเดี่ยว เรียงสลับกันไปตามข้อต้น ตัวใบใหญ่และยาวเท่าๆ กัน ประมาณ 2-6 นิ้ว ลักษณะของใบคล้ายกับฝ่ามือ ขอบใบแยกออกเป็น 5-7 แฉก ปลายแฉกจะแหลม โคนใบเว้าเข้าหาก้านใบ ผิวใบจะมีขนปกคลุมทั้งสองข้าง มีสีเขียว มีก้านใบยาวประมาณ 4 นิ้ว
- ดอก** : เป็นผลเดี่ยว มีสีเหลือง ออกตามข้อต้นซึ่งดอกเพศผู้และเมียจะอยู่กันคนละดอกแต่อยู่ในต้นเดียวกัน ดอกเพศผู้จะเป็นหลอดยาวประมาณ 2-4 นิ้ว และตรงปลายดอกแยกออกเป็น 5 กลีบ ยาว 1-2 นิ้ว มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบเช่นกัน ส่วนดอกเพศเมียนั้นจะมีก้านดอกสั้นกว่าดอกเพศผู้ ส่วนปลายแยกออกเป็น 3 แฉก มีรังไข่อยู่ภายในดอก
- ผล** : เป็นรูปกลมยาว เปลือกมีสีเขียวและเนื้อในผลเป็นสีขาว ผลจะกว้างประมาณ 8-12 นิ้ว ยาว 1-2 ฟุต เมล็ดที่อยู่ภายในผลเป็นสีขาวหรือขาวออกเหลือง
- การขยายพันธุ์** : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้** : เถา ใบ ผล เปลือกผล ใ้ในผล และเมล็ด
- สรรพคุณ** : เถา ใช้เถาสดซึ่งมีรสขมและเย็น ใช้เป็นยารักษาโรคดีดวงทวารหลุด แผลอดอักเสบ มีไข้สูง เถาเถาดำคั้นเอาแต่น้ำหรือต้มกับน้ำทาน ใช้จำนวนพอสมควร แต่ถ้าภายนอกก็ใช้ชะล้าง
- ใบ** แก้วโรคบิด ท้องเสีย ร้อนในกระหายน้ำ แก้วบวมอักเสบมีหนอง ให้ใช้ใบสดต้มหรือคั้นน้ำทาน และอาจจะตำพอกหรือผสมกับยาอื่นทา
- ผล** ผลสดหรือผลแก่ เป็นยาขับปัสสาวะ ขับเสมหะ แก้วไอ หอบ แก้วร้อนในกระหายน้ำ โดยต้มกับน้ำหรือคั้นเอาแต่น้ำทาน
- เปลือกผล** เป็นยาแก้บวม เป็นขับปัสสาวะ แก้วท้องเสีย แผลบวมอักเสบมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หนอง ใช้เปลือกผลที่แห้งและสะอาด 10-30 กรัม ต้มกับน้ำหรือผสมกับยาอื่นแทน ถ้าภายนอกก็บดเป็นผงทา

ใส่ในผล มีรสชุ่มแก้ร้อนในกระหายน้ำ หนองใน แก้บวมน้ำ บวมอักเสบมีหนอง และลบริยต่างตำบโนบหน้า ซึ่งต้องใส่ใ้ในสด 30-60 กรัม ต้มกับน้ำหรือคั้นเอาน้ำ

เมล็ด เป็นยาละลายเสมหะ ขับปัสสาวะ บำรุงปอด แก้บวมน้ำ ใช้เมล็ดที่ตากแห้งแล้วบดเป็นผงหรือต้มกับน้ำทาน

หมายเหตุ : **ข้อห้าม** การบวมน้ำเนื่องจากร่างกายขาดอาหารหรืออ่อนเพลีย ไม่ควรใช้เปลือกฝักเป็นยาแก้ และถ้าท้องเส่ง่าย หรือเป็นประจําบ่อยๆ ก็ไม่ควรกินผลฝัก (วิทย์, 2531)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฟักทอง

- ชื่ออื่นๆ : มะฟักแก้ว, มะน้ำแก้ว, น้ำเต้า, หมักอ้อ, หมากฟักเหลือง, หมักคี่ซ่า
- ชื่อสามัญ : Pumpkin
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cucurbita maxima* Duchesne.
- วงศ์ : CUCURBITACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้ล้มลุกที่มีลำต้นเลื้อยไปตามพื้นดิน และต้องการหลักยึด จะมีมือสำหรับเกาะ เถามีขนาดยาว ใหญ่ มีขนสากๆ ปกคลุมอยู่ มีสีเขียว
- ใบ : ออกใบเดี่ยวตามลำเถา เป็นแผ่นใหญ่สีเขียว แยกออกเป็น 5 หยัก และมีขนสากๆ ปกคลุมทั่วใบ
- ดอก : ออกดอกเดี่ยวตามง่ามใบ และส่วนที่ยอดของเถา ดอกเป็นรูปกระดิ่งสีเหลือง
- ผล : มีขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นพวงกลม จะมีทั้งทรงแบน และทรงสูง เปลือกของผลจะแข็ง มีทั้งสีเขียวหรือน้ำตาลแดงแล้วแต่ชนิดนั้น เนื้อข้างในเป็นสีเหลือง รับประทานได้
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ผล, เมล็ด
- สรรพคุณ : ผล เนื้อในของผลฟักทองนั้น จะมีสารพวคาโรติน อยู่ เมื่อเข้าไปในร่างกายจะถูกเปลี่ยนเป็นวิตามินA เป็นอาหารเสริมสุขภาพ
- เมล็ด ภายในเมล็ดจะมีน้ำมันชนิดหนึ่งใช้สำหรับถ่ายพยาธิตัวตืด โดยใช้เมล็ดแห้ง 60 กรัม นำมาบดให้เป็นผง นำมาผสมกับน้ำตาลและนม ให้คนไข้ทาน ให้ทั้งช่วงประมาณ 2 ชั่วโมง พอครั้งสุดท้ายให้ดื่มน้ำมันละหุ่งเพื่อให้ถ่าย (วิทย์, 2531)

พริกไทย

- ชื่ออื่นๆ : พริกน้อย , โย่วเจีย
- ชื่อสามัญ : Peper , Black Pepper
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pipper nigrum Linn.*
- วงศ์ : PIPPERACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป**
- ต้น : เป็นพรรณไม้เถาเลื้อย มีสีเขียวตลอดปี สูงประมาณ 5 เมตร
- ใบ : จะออกสลับกัน ลักษณะใบจะรีใหญ่ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ เส้นใบนูน
- ดอก : จะออกเป็นช่อจากข้อ มีสีขาวยาวประมาณ 10 เซนติเมตร
- ผล : มีลักษณะกลม จะออกเป็นพวง เป็นช่อทรงกระบอกกลมยาว ช่อผลอ่อนจะมีสีเขียว แก่จะเป็นเหลืองและแดง
- การขยายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ผลและเมล็ด
- สรรพคุณ : ผลและเมล็ด ใช้แห้งประมาณ 0.6-1.5 กรัม นำไปต้มกิน หรือทำเป็นยาเม็ด หรือผงใช้ทาภายนอก ใช้รักษาอาการปวดกระเพาะอาหาร รักษาอาการปวดตามบริเวณหัวใจ ปวดท้อง มีลมในกระเพาะอาหาร (วิทย์, 2531)

ตำลึง

- ชื่ออื่นๆ : ผักแคบ , สี่บาท
- ชื่อสามัญ : Ivy Ground
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Coccinia indica Wight & Arn*
- วงศ์ : CUCURBITACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณไม้เลื้อย ที่มามีมือจับ เพื่อเอาไว้ยึดเกาะ เถามีสีเขียว
- ใบ : ออกใบเดี่ยว สลับกันไปตามเถา ใบเป็นรูปสามเหลี่ยม มีสีเขียว
- ดอก : ดอกเพศผู้กับเพศเมียจะอยู่กันคนละต้น ถ้าใบจกมากจะเป็นเพศผู้
- ผล : มีรูปร่างคล้ายแตงกวา แต่มีขนาดเล็กกว่า สุกจะมีสีแดง
- การขยายพันธุ์ : การเพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ใบ , ราก , เถา
- สรรพคุณ : ใบ ใบสดใช้ถอนพิษหมาขี้เฒ่า แก้เจ็บตา ตาฝ้า ตาแดง
ราก แก้ตาที่เป็นฝ้า และดับพิษ
เถา รักษาโรคเจ็บตา ตาแดง (วิทย์, 2531)

ถั่วฝักยาว

- ชื่ออื่นๆ : ถั่วยาว, ถั่วนา, ถั่วดำ, ถั่วมะเปาะ, ถั่วจีน, ถั่วหมาเน่า, ถั่วคอก, ถั่วสายเสื่อ, ถั่วปี, ถั่วใส่หนู, ถั่วพุงหมู, กังเต่า
- ชื่อสามัญ : Cow Pea
- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Vigna sinensis* Savi.
- วงศ์ : PAPILIONACEAE
- ถิ่นกำเนิด : -
- ลักษณะทั่วไป
- ต้น : เป็นพรรณ ไม้เถา ตามลำต้นนั้นจะมีขนเล็กน้อย หรืออาจจะไม่มี
- ใบ : จะเป็นใบประกอบ และมีใบย่อยประมาณ 3 ใบ ใบใบนั้นมีเส้นเล็กๆ อยู่ 2 เส้น จะอยู่ตรงส่วน โคนของก้านใบและติดกับลำต้น
- ดอก : จะออกดอกเป็นช่อ ดอกย่อยนั้นจะมีประมาณ 2-3 ดอก ส่วนกลีบดอกนั้นจะคล้ายกับผีเสื้อ เป็นสีม่วงอ่อนหรือสีขาวออกเหลือง
- เกสร : เกสรตัวผู้จะมืออยู่ประมาณ 10 อัน และจะแยกออกเป็น 2 กลุ่ม จะมีเกสรตัวเมีย 1 อัน ส่วนรังไข่ นั้นจะไม่มีก้าน แต่จะมีขนอยู่เล็กน้อย
- เมล็ด(ผล) : ผลจะออกเป็นฝักจะมีความยาวประมาณ 20-60 เซนติเมตร เมล็ดคล้ายไต หรือออกจะกลมเล็กน้อย
- การขยายพันธุ์ : เพาะเมล็ด
- ส่วนที่ใช้ : ใบ เปลือกฝัก เมล็ด และราก
- สรรพคุณ : ใบ ใช้สดประมาณ 60-100 กรัม ใช้ต้มน้ำกิน เป็นยารักษาโรคหนองใน และปัสสาวะเป็นหนอง
เปลือกฝัก ใช้สดประมาณ 100-150 กรัม มาต้มน้ำกิน ใช้รักษาภายนอก โดยการตำพอกและเป็นยาระงับอาการปวดบวม ปวดตามเอว และแผลที่เต้านม
เมล็ด ใช้แห้งหรือใช้สด ประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มน้ำกินหรือกินสด จะมีรสขม เป็นยาบำรุงม้ามและไต กระจายน้ำ อาเจียน และตกขาว
ราก ใช้สดประมาณ 60-100 กรัม นำมาต้มน้ำหรือต้มน้ำกับเนื้อกิน ใช้รักษาภายนอกโดยการตำพอกหือจะนำมาเผาให้เป็นเถ้า แล้วบดให้เป็นผงละเอียดผสมทา หรือใช้กินเป็นยารักษาโรคหนองในที่มีหนองไหล บำรุงม้าม ส่วนการตำรักษาโรคภายนอกใช้รักษาฝีเนื้อร้าย และช่วยให้เนื้อเจริญเร็วขึ้น
- หมายเหตุ : ข้อห้ามใช้ สำหรับผู้ที่มีการท้องผูกนั้น ไม่ควรจะนำเมล็ดมากิน (วิทย์, 2531)

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า ถ้าหากจำแนกพืชสมุนไพรออกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะนิสัยของพืช จะสามารถแบ่งพืชสมุนไพรทั้ง 91 ชนิดออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. ไม้ล้มลุก ได้แก่ กกลังกา กระชาย กระเทียม กระวาน กล้วย ข่า จิง อุดพิด เขียวหมื่นปี จอก ชะพลู ดาวเรือง ด้อยติ่ง ตะไคร้ ทองพันชั่ง เทียนดอก บัวบก บัวหลวง บานไม่รู้โรย เบญจมาศ ผักเป็ด ผักตบชวา พลับพลึง แพงพวยบก ฟ้าทะลายโจร มะเขือยาว ไมยราบ ยี่หระ ร่ำ ละหุ่ง ว่าน หอยแครง ว่านหางจระเข้ หงอนไก่ หญ้าหนวดแมว โหระพา อ้อย

2. ไม้พุ่ม ได้แก่ กะเพรา เหมียว ชบา ชะอม เตย รัก ครอบจักรวาล บานบุรีเหลือง ใบทอง ประทัดจีน พู่ระหง มะเขือพวง พริก มะละกอ มะลิ ยี่โถ เสลดพังพอน หนุมานประสานกาย อังกาบ

3. ไม้ยืนต้น ได้แก่ มังคุด ขนุน ทุเรียน แคนบ้าน ชงโค ทรงบาดาล ทองกวาว ทองบ้าน ทับทิม ไทรย้อย น้อยหน่า ประดู่ ไม้ฝรั่ง พิกุล โพธิ์ มะเกลือ มะนาว มะพร้าว มะม่วง มะรุม โมก ขอ ระกำ ลั่นทม

4. ไม้เลื้อย ได้แก่ กะทกรก ตำลึง ดีปลี ถั่วฝักยาว บวบกลม บอระเพ็ด ผักนึ่ง พริกไทย พัก พักทอง เล็บมือนาง

และจากการรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร พบว่า ถ้าแบ่งพืชสมุนไพรทั้ง 91 ชนิดออกเป็นกลุ่มตามความต้องการแสงของพืช จะสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ไม้ในร่ม ได้แก่ กระวาน เขียวหมื่นปี ร่ำ บอระเพ็ด อุดพิด

2. ไม้ร่มรำไร ได้แก่ กระชาย กระเทียม ชะพลู บัวบก พลับพลึง ฟ้าทะลายโจร ว่านหางจระเข้ เตย ใบทอง เสลดพังพอน หนุมานประสานกาย ดีปลี จอก

3. ไม้แดด ได้แก่ กกลังกา กล้วย ข่า จิง ดาวเรือง ด้อยติ่ง ทองพันชั่ง ตะไคร้ เทียนดอก บัวหลวง บานไม่รู้โรย เบญจมาศ ผักเป็ด ผักตบชวา แพงพวย มะเขือยาว ไมยราบ ยี่หระ ละหุ่ง ว่าน หอยแครง หงอนไก่ หญ้าหนวดแมว โหระพา อ้อย กะเพรา เหมียว ชบา ชะอม รัก ครอบจักรวาล บานบุรีเหลือง ประทัดจีน พู่ระหง มะเขือพวง พริก มะละกอ มะลิ ยี่โถ อังกาบ มังคุด ขนุน ทุเรียน แคนบ้าน ชงโค ทรงบาดาล ทองกวาว ทองบ้าน ทับทิม ไทรย้อย น้อยหน่า ประดู่ ไม้ฝรั่ง พิกุล โพธิ์ มะเกลือ มะนาว มะพร้าว มะม่วง มะรุม โมก ขอ ระกำ ลั่นทม กะทกรก ตำลึง ถั่วฝักยาว บวบกลม ผักนึ่ง พริกไทย พัก พักทอง เล็บมือนาง

วิจารณ์ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า พืชสมุนไพรแต่ละชนิดจะมีสรรพคุณและส่วนที่นำไปใช้แตกต่างกันไปตามแต่ชนิดของพืชสมุนไพรนั้นๆ ดังนั้นการที่จะนำพืชสมุนไพรไปปรุงเป็นตัวยาในการรักษาโรค ควรที่จะทำการศึกษาดำรับยา อายุและช่วงเวลาการเก็บของสมุนไพรแต่ละชนิดให้เข้าใจก่อนนำไปใช้ (พร้อมจิต, 2537)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- ชลอ อุทกภาพณ์. 2525. หลักการใช้จ่ายสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรเนศวร. กรุงเทพฯ. หน้า 35 –50
- เชษฐา พยากรณ์. 2525. สมุนไพรมะเร็งในชีวิตประจำวัน. พี.เอส.การพิมพ์. กรุงเทพฯ. หน้า 54-60
- พร้อมจิต ศรีสัมพันธ์. 2537. สมุนไพรมะเร็งและยาควรรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. อาร์ดีพีการพิมพ์. กรุงเทพฯ. หน้า 14-33
- เพียว เหมือนวงศ์ญาติ. 2537. สมุนไพรมะเร็งก้าวหน้าใหม่. ทีพีพีริ่งส์จำกัด. กรุงเทพฯ. หน้า 10-12
- วันดี กฤษณพันธ์. 2538. เกร็ดความรู้สมุนไพรมะเร็ง. ทีพีพีริ่งส์จำกัด. กรุงเทพฯ. หน้า 41-70
- วันดี กฤษณพันธ์. 2535. สมุนไพรมะเร็งสารพัดประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ. หน้า 35-61
- วิทย์ เทียงบุรณธรรม. 2531. พจนานุกรมสมุนไพรมะเร็งไทย (ฉบับสรรพคุณยาไทย). สำนักพิมพ์นิยม. กรุงเทพฯ. หน้า 8-750
- สัมฤทธิ์ เพ็ญจันทร์. 2527. หลักวิชาพืชสวน เล่ม 1. คณะเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ครงสยามการพิมพ์. กรุงเทพฯ. หน้า 63-88
- อรนุช โชคชัยเจริญพร. 2539. สมุนไพรมะเร็งพื้นบ้าน. ประชาชนจำกัด. บางรัก. กรุงเทพฯ. หน้า 16-25

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะต้นของกระชาย

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะต้นของกระเทียม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

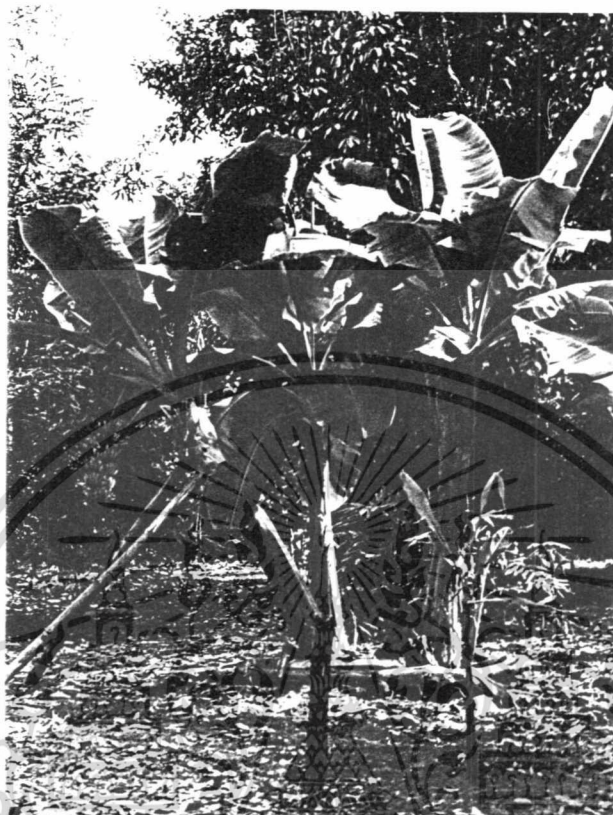

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะต้นของกระวาน

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะต้นของขิง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะต้นของกล้วย

ภาพที่ 6 แสดงลักษณะต้นของอุตพิต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 7 แสดงลักษณะต้นของข่า

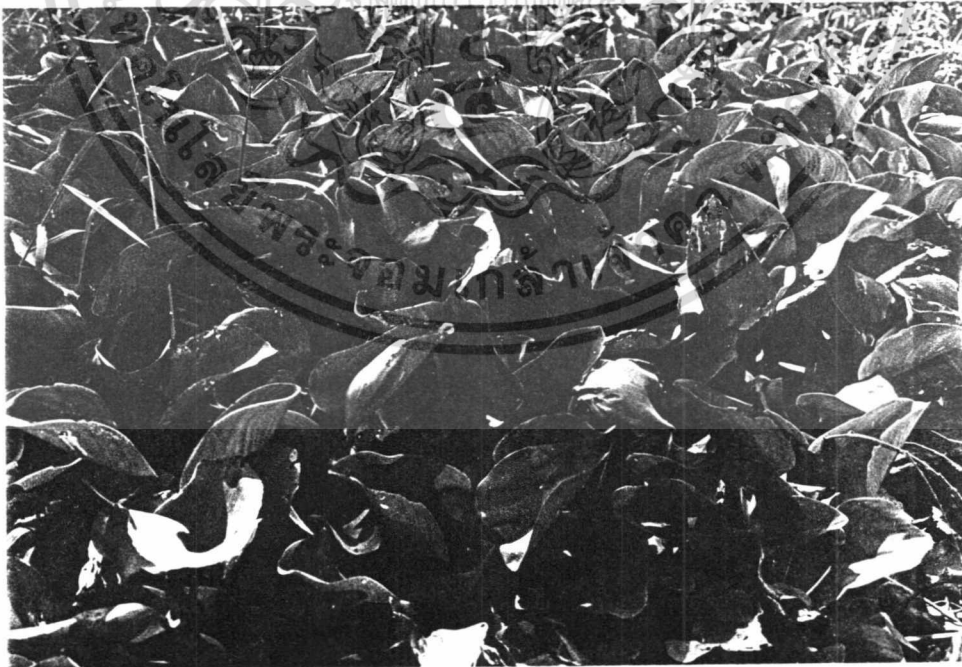

ภาพที่ 8 แสดงลักษณะต้นของทองพันชั่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 9 แสดงลักษณะต้นของบัวบก

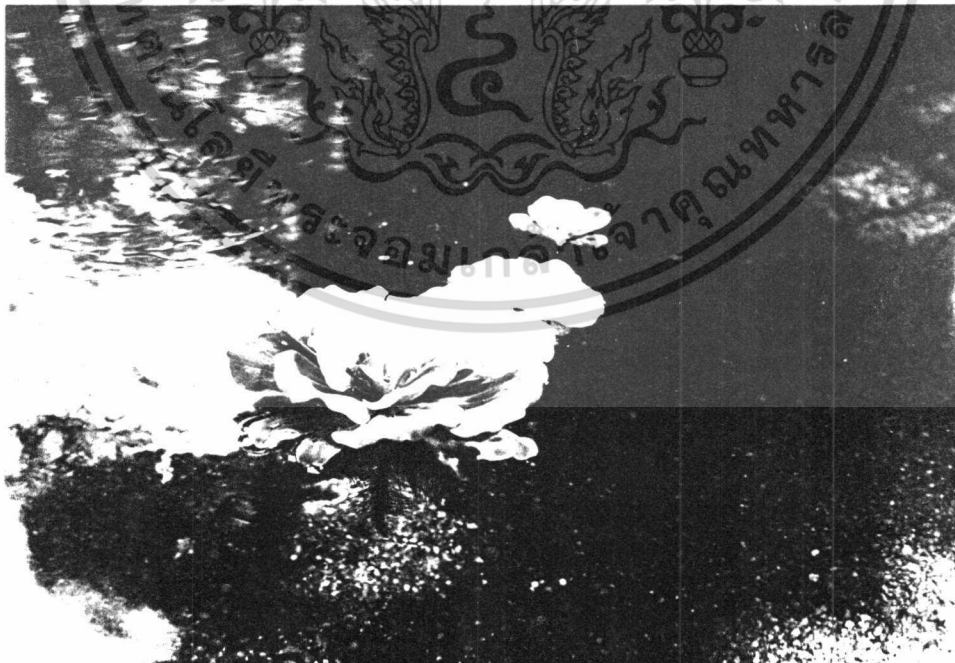

ภาพที่ 10 แสดงลักษณะต้นของผักตบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 11 แสดงลักษณะต้นของบานไม่รู้โรย

ภาพที่ 12 แสดงลักษณะต้นของจอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 13 แสดงลักษณะต้นของหงอนไก่

ภาพที่ 14 แสดงลักษณะต้นของเขี้ยวหมื่นปี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 15 แสดงลักษณะต้นของเบญจมาศ

ภาพที่ 16 แสดงลักษณะต้นของกกตั้งกา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 17 แสดงลักษณะต้นของโหระพา

ภาพที่ 18 แสดงลักษณะต้นของตะไคร้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 19 แสดงลักษณะต้นของอ้อย

ภาพที่ 20 แสดงลักษณะต้นของเทียนดอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 21 แสดงลักษณะต้นของบัวหลวง

ภาพที่ 22 แสดงลักษณะต้นของฟ้าทะลายโจร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

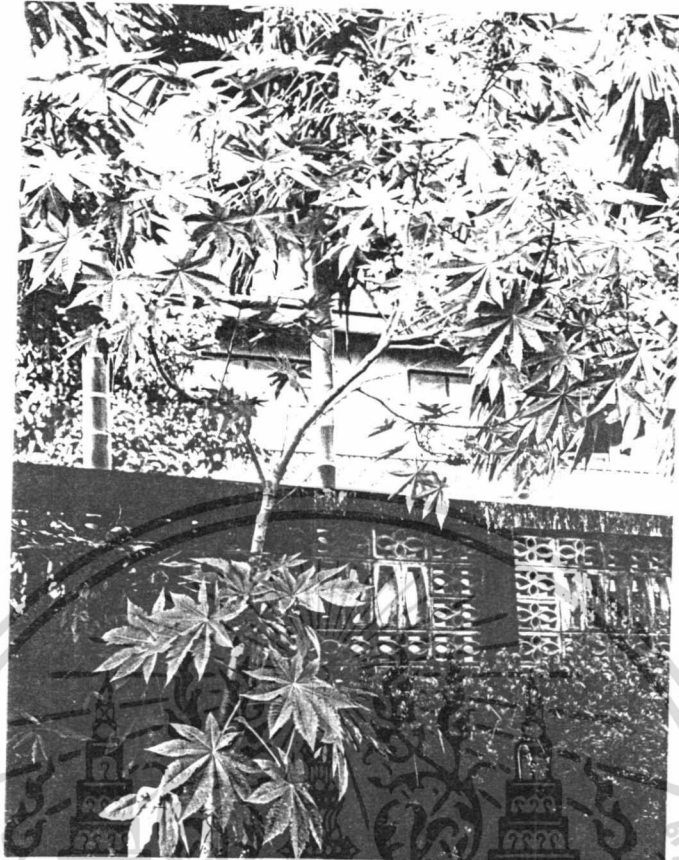

ภาพที่ 23 แสดงลักษณะต้นของว่านหอยแครง

ภาพที่ 24 แสดงลักษณะต้นของว่านหางจระเข้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 25 แสดงลักษณะต้นของละหุ่ง

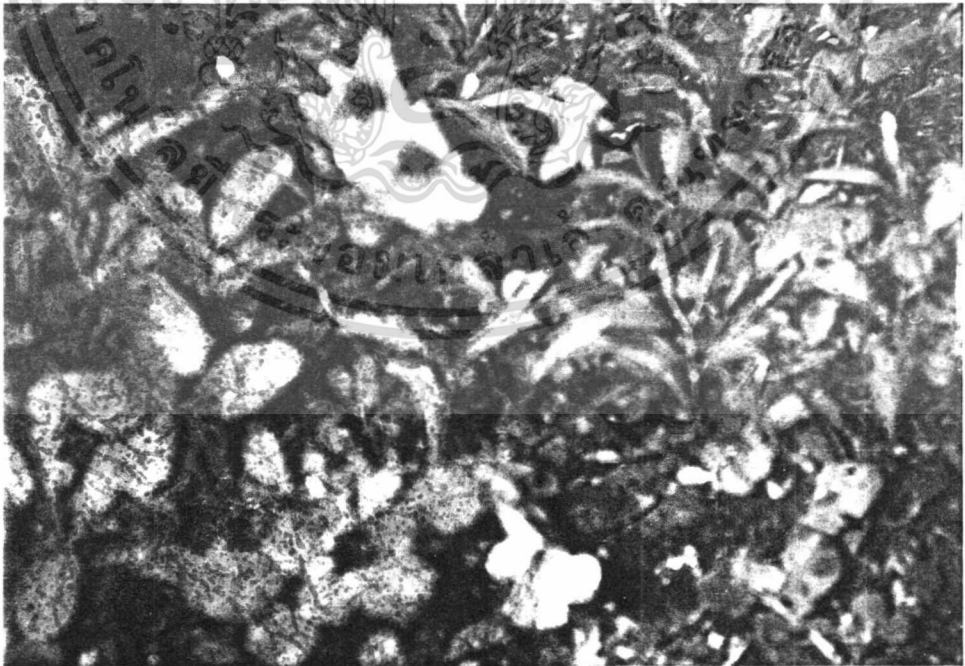

ภาพที่ 26 แสดงลักษณะต้นของมะเขือยาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 27 แสดงลักษณะต้นของยู่หว่า

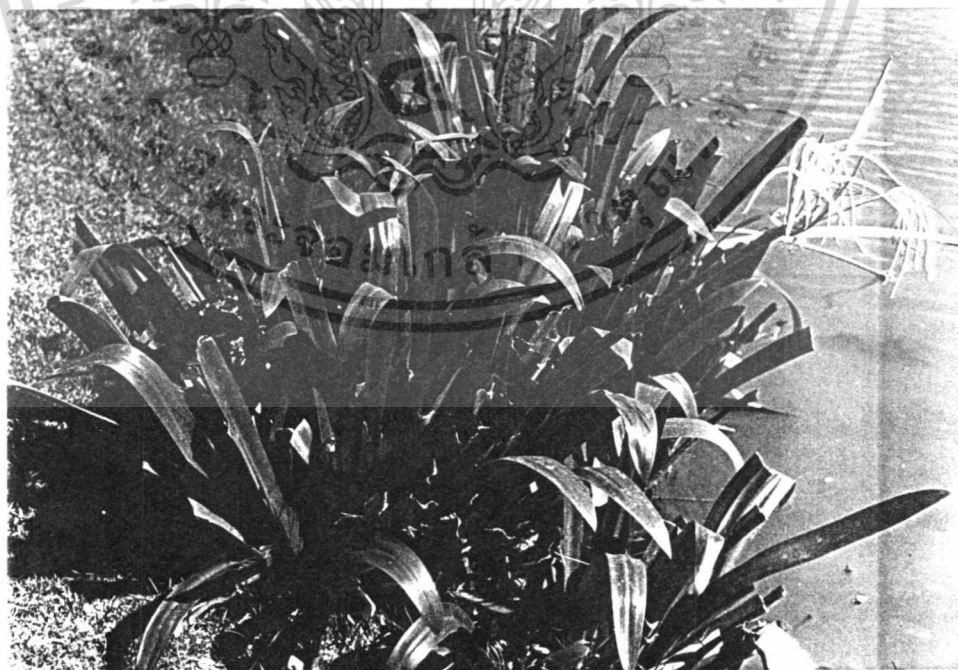

ภาพที่ 28 แสดงลักษณะต้นของต้อยติ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 29 แสดงลักษณะต้นของเฟื่องพวยบก

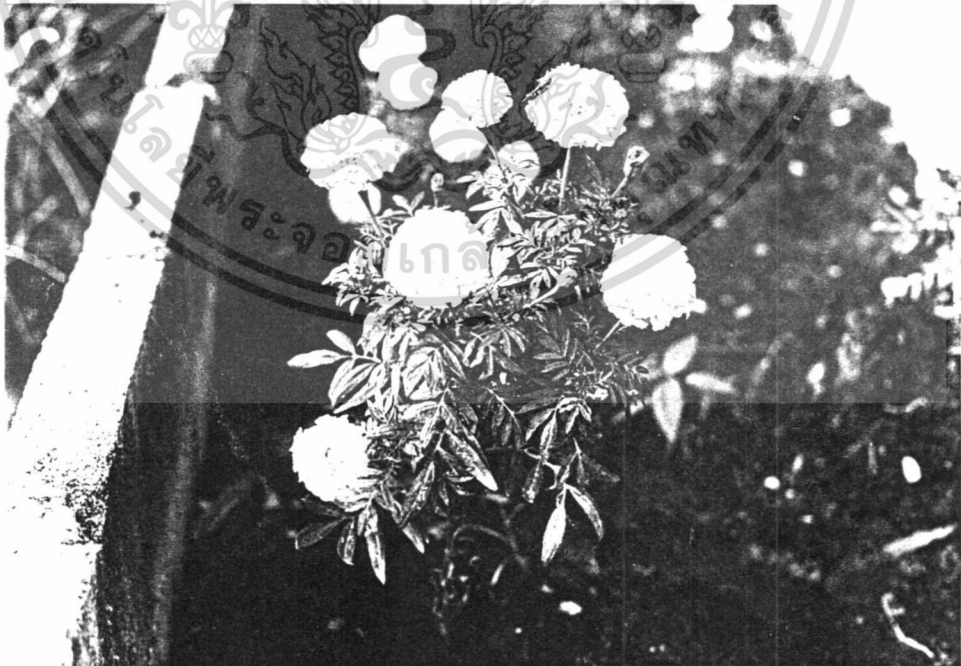

ภาพที่ 30 แสดงลักษณะต้นของพลับพลึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 31 แสดงลักษณะต้นของเร่ว

ภาพที่ 32 แสดงลักษณะต้นของดาวเรือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

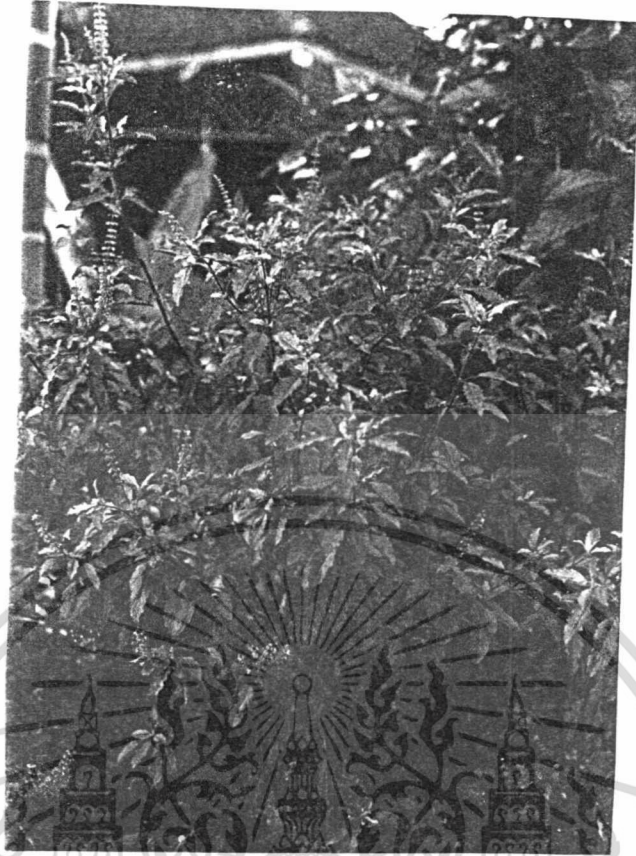

ภาพที่ 33 แสดงลักษณะต้นของมะละกอ

ภาพที่ 34 แสดงลักษณะต้นของไมยราบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

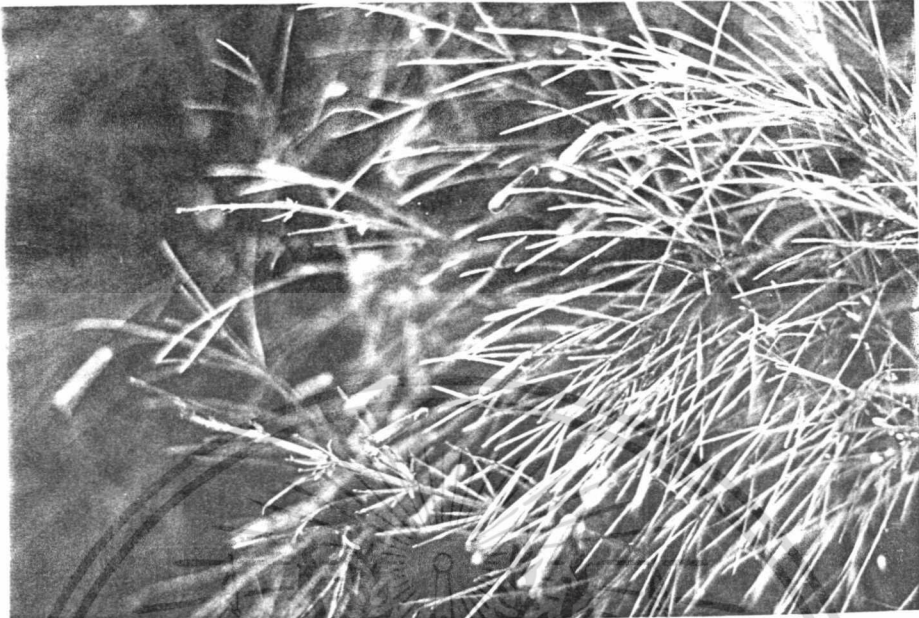

ภาพที่ 35 แสดงลักษณะต้นของกะเพรา

ภาพที่ 36 แสดงลักษณะต้นของหญ้าหนวดแมว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 37 แสดงลักษณะต้นของประดัดจีน

ภาพที่ 38 แสดงลักษณะต้นของเข็มขาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

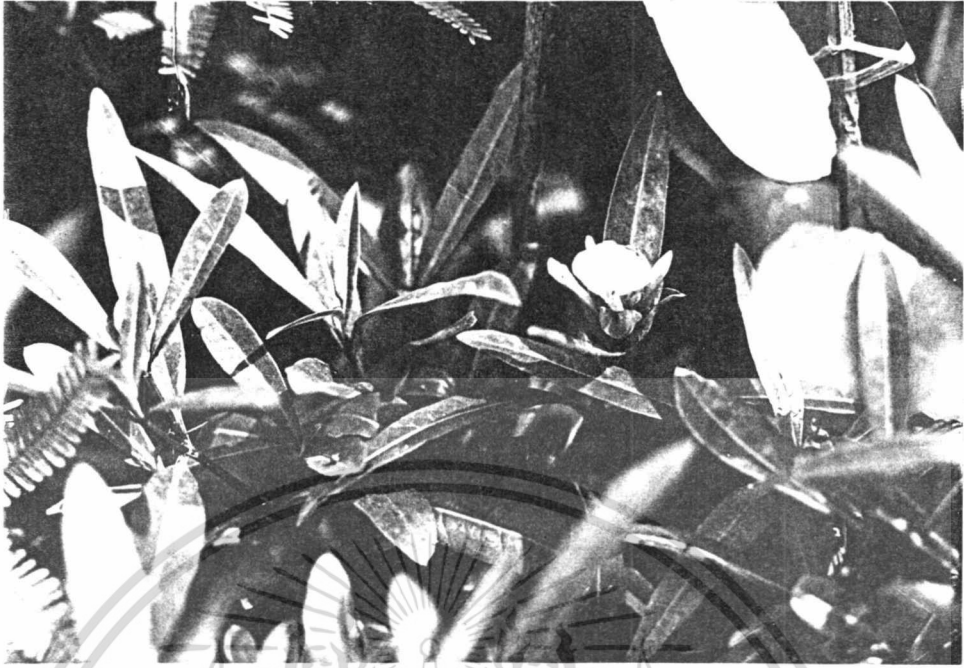

ภาพที่ 39 แสดงลักษณะต้นของชบา

ภาพที่ 40 แสดงลักษณะต้นของรัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

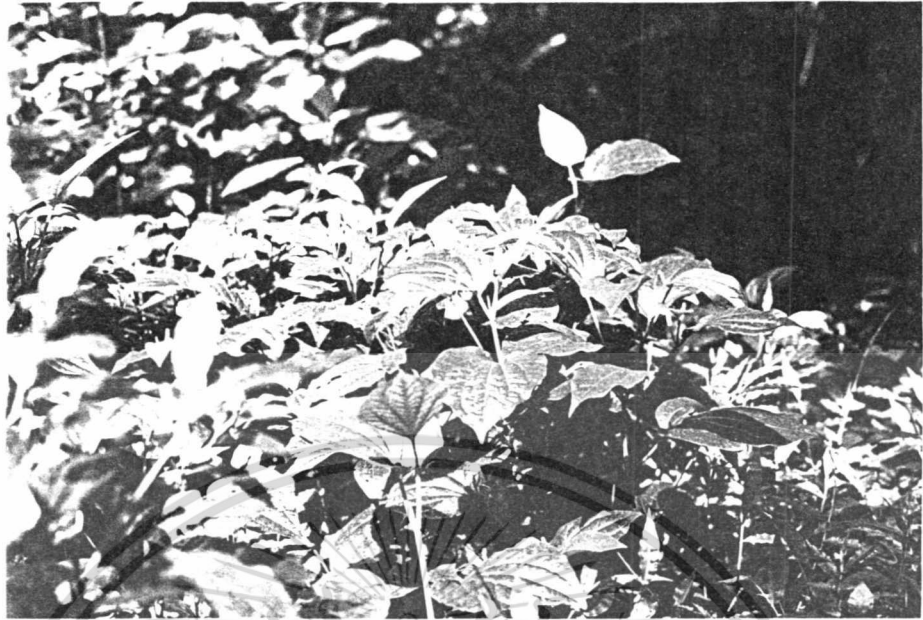

ภาพที่ 41 แสดงลักษณะต้นของเสลดพังพอน

ภาพที่ 42 แสดงลักษณะต้นของครอบจักรวาล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 43 แสดงลักษณะต้นของชะพลู

ภาพที่ 44 แสดงลักษณะต้นของหนุมานประสานกาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

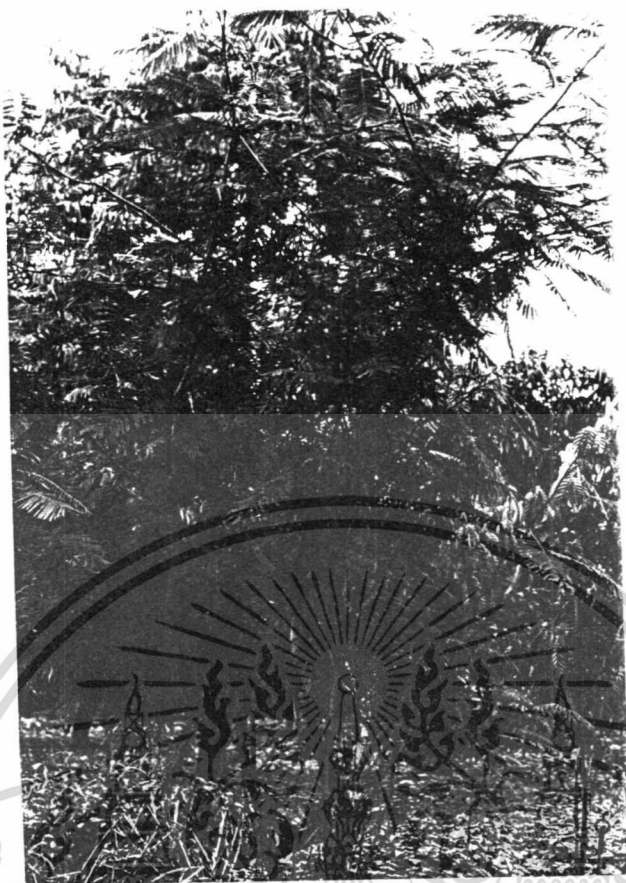

ภาพที่ 45 แสดงลักษณะต้นของขี้โถ

ภาพที่ 46 แสดงลักษณะต้นของพุระหง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 47 แสดงลักษณะต้นของระอม

ภาพที่ 48 แสดงลักษณะต้นของเตย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 49 แสดงลักษณะต้นของอังกาบ

ภาพที่ 50 แสดงลักษณะต้นของมะนาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 51 แสดงลักษณะต้นของมะเขือพวง

ภาพที่ 52 แสดงลักษณะต้นของมะลิ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 53 แสดงลักษณะต้นของพริก

ภาพที่ 54 แสดงลักษณะต้นของใบทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 55 แสดงลักษณะต้นของไผ่

ภาพที่ 56 แสดงลักษณะต้นของมะพร้าว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

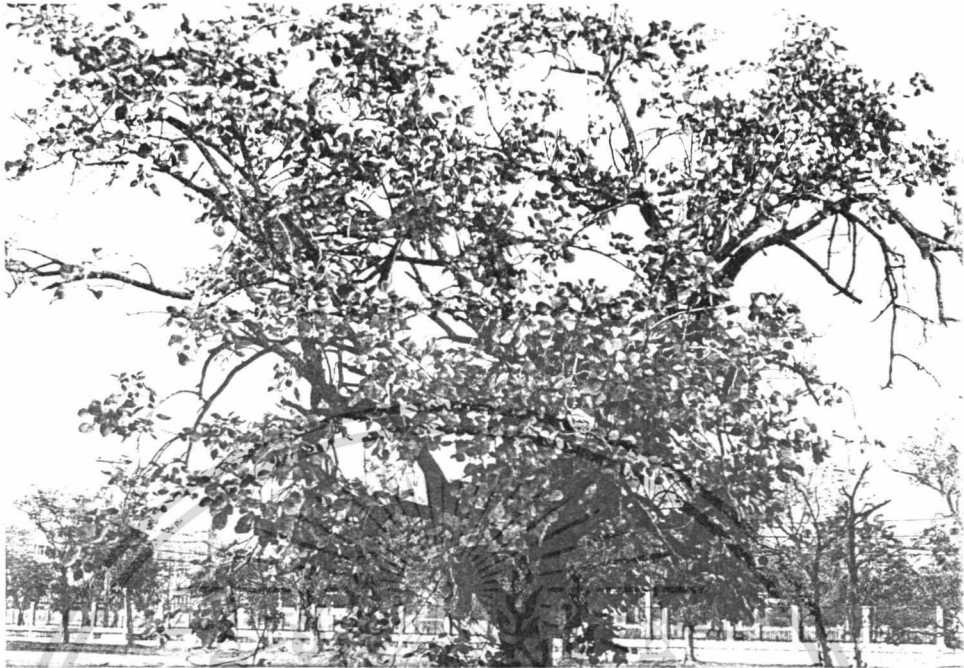

ภาพที่ 57 แสดงลักษณะต้นของขอบ

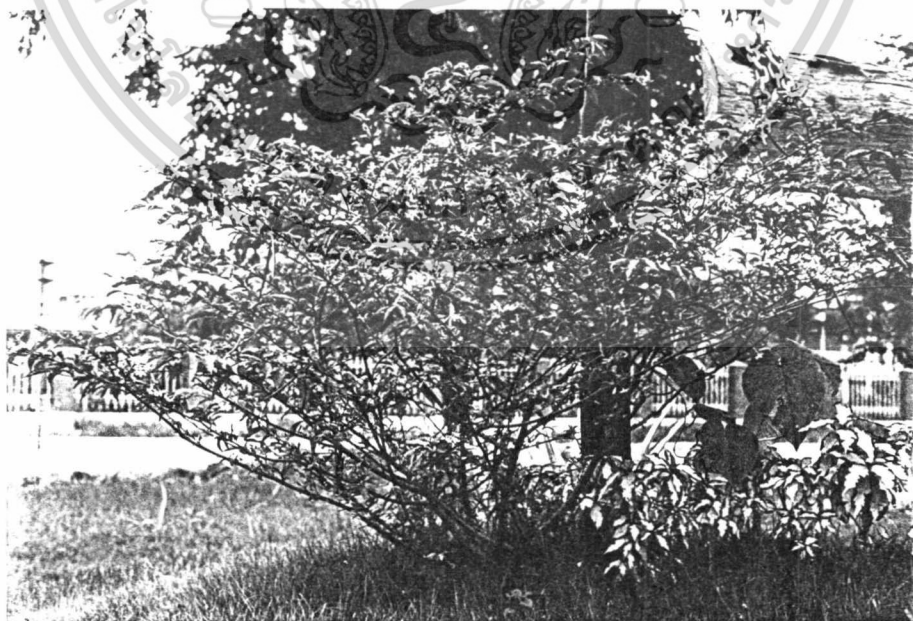

ภาพที่ 58 แสดงลักษณะต้นของฝรั่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

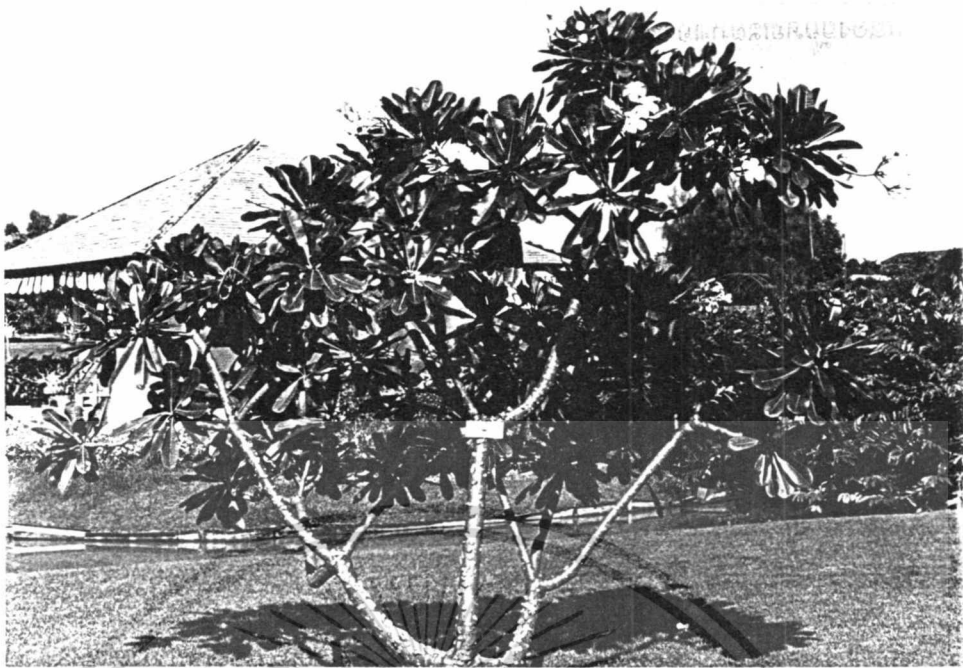

ภาพที่ 59 แสดงลักษณะต้นของทองกวาว

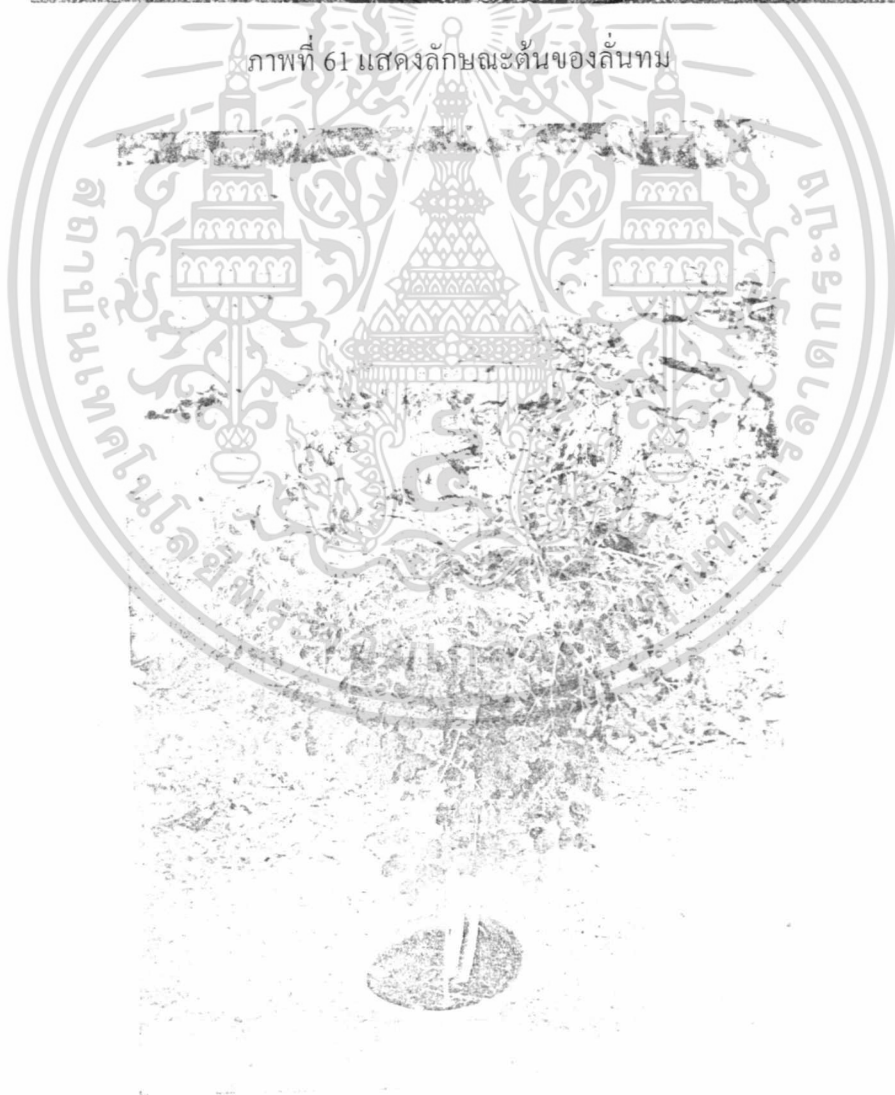

ภาพที่ 60 แสดงลักษณะต้นของ โมก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 61 แสดงลักษณะต้นของคันทม

ภาพที่ 62 แสดงลักษณะต้นของมะรุม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 63 แสดงลักษณะต้นของมะเกลือ

ภาพที่ 64 แสดงลักษณะต้นของโพธิ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 65 แสดงลักษณะต้นของระกำ

ภาพที่ 66 แสดงลักษณะต้นของมะม่วง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 67 แสดงลักษณะต้นของขนุน

ภาพที่ 68 แสดงลักษณะต้นของคูณ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

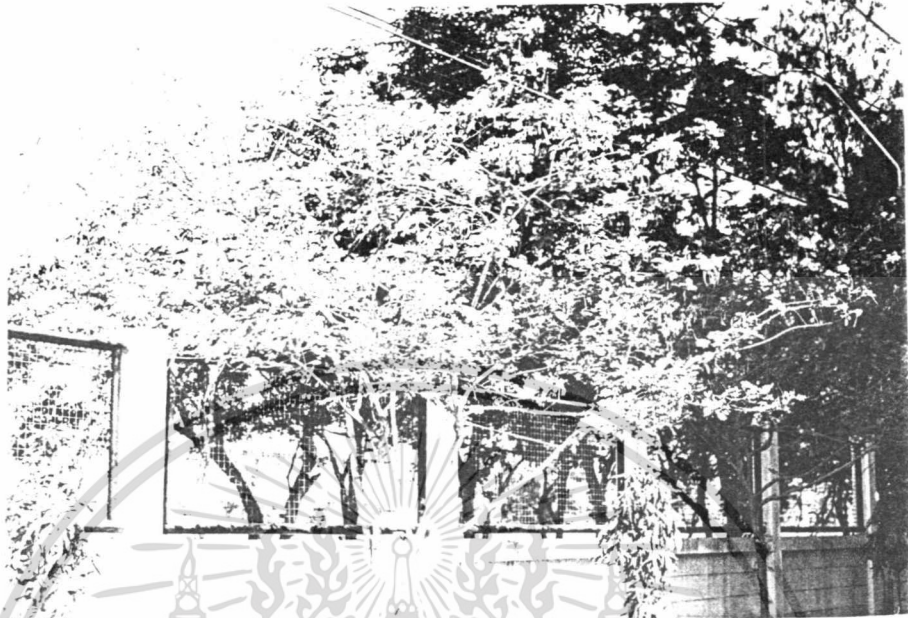

ภาพที่ 69 แสดงลักษณะต้นของแคบ้าน

ภาพที่ 70 แสดงลักษณะต้นของชงโค

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

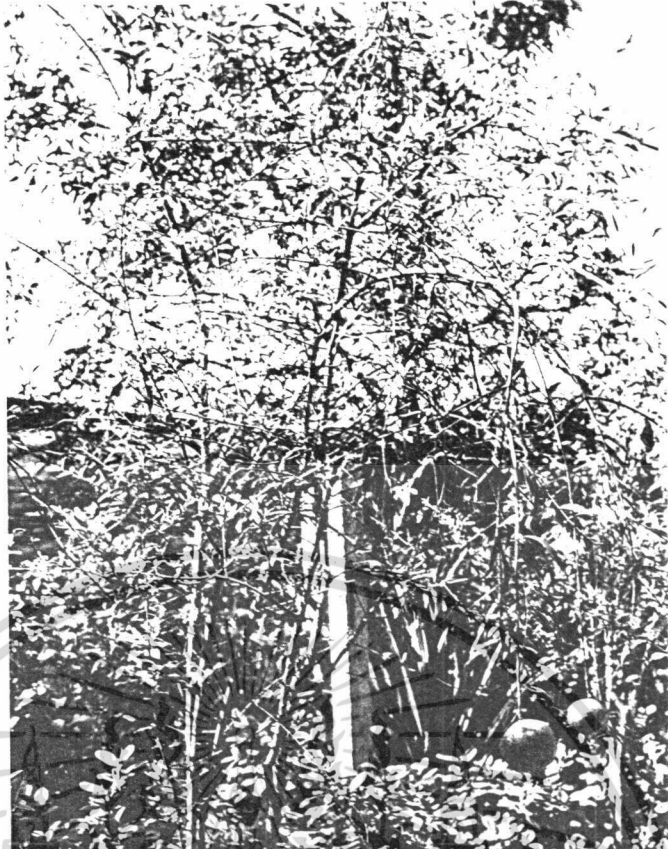

ภาพที่ 71 แสดงลักษณะต้นของทรงบาดาล

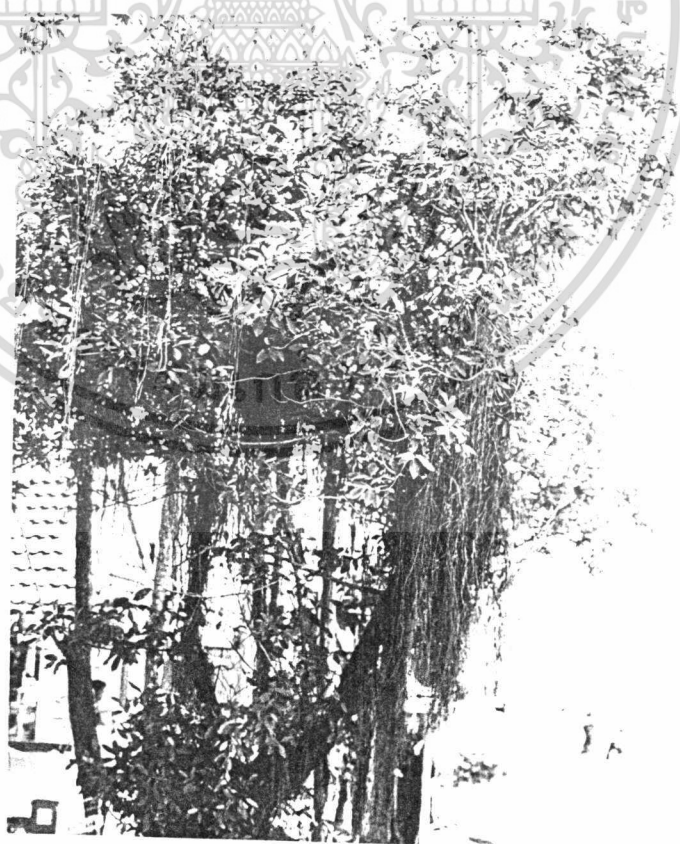

ภาพที่ 72 แสดงลักษณะต้นของทองบ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 73 แสดงลักษณะต้นของทับทิม

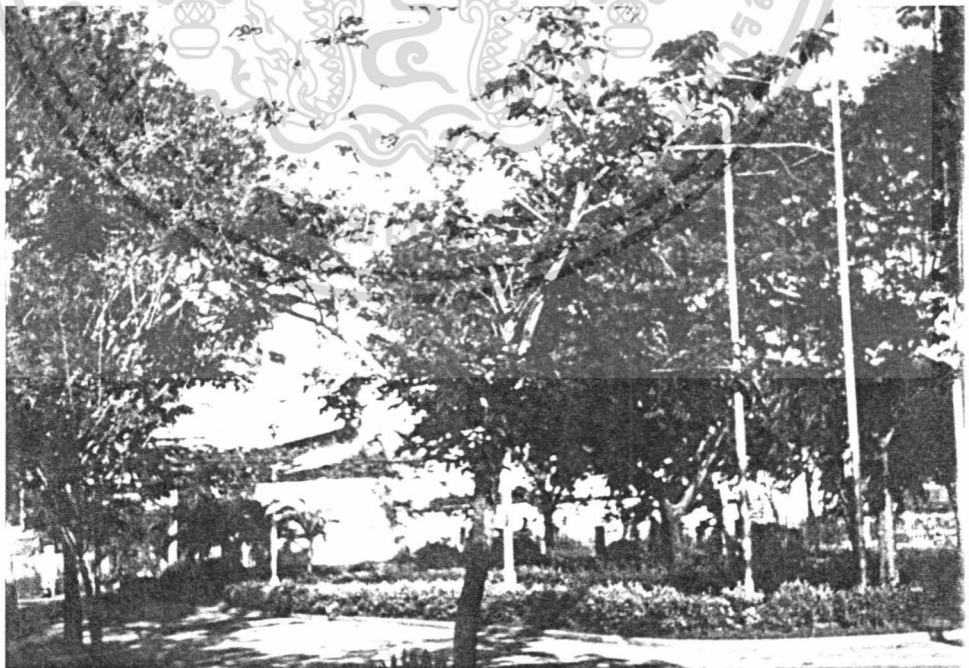

ภาพที่ 74 แสดงลักษณะต้นของไทรย้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

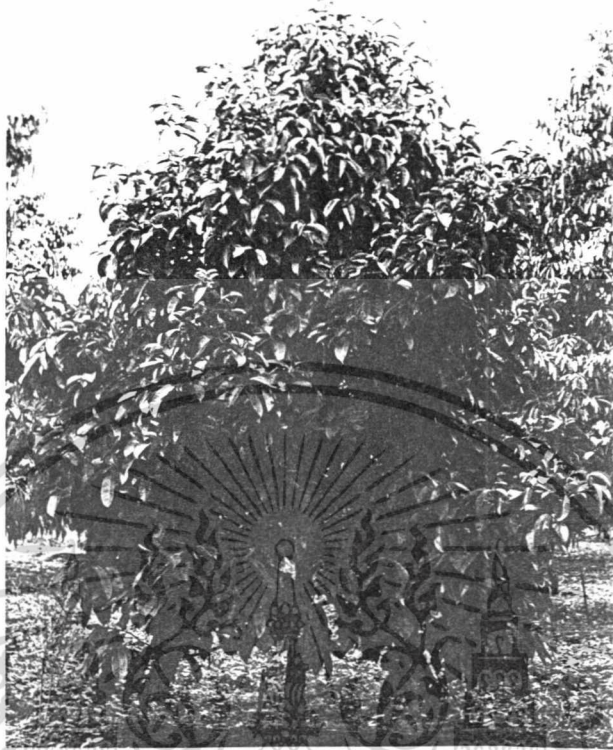

ภาพที่ 75 แสดงลักษณะต้นของน้อยหน่า

ภาพที่ 76 แสดงลักษณะต้นของประดู่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 77 แสดงลักษณะต้นของมิ่งคุณ

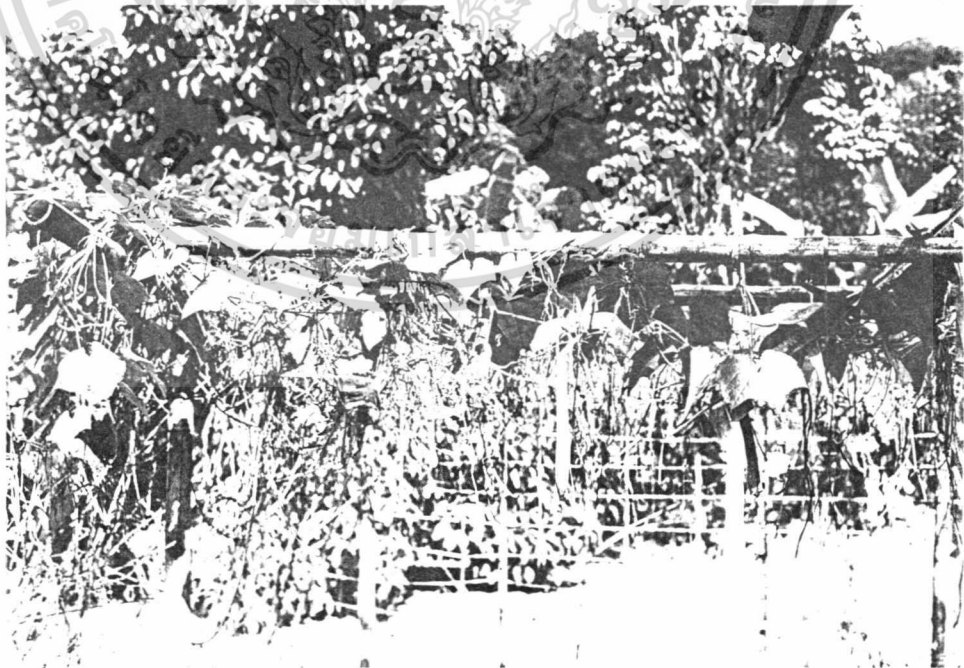

ภาพที่ 78 แสดงลักษณะต้นของพิกต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 79 แสดงลักษณะต้นของกะทกรก

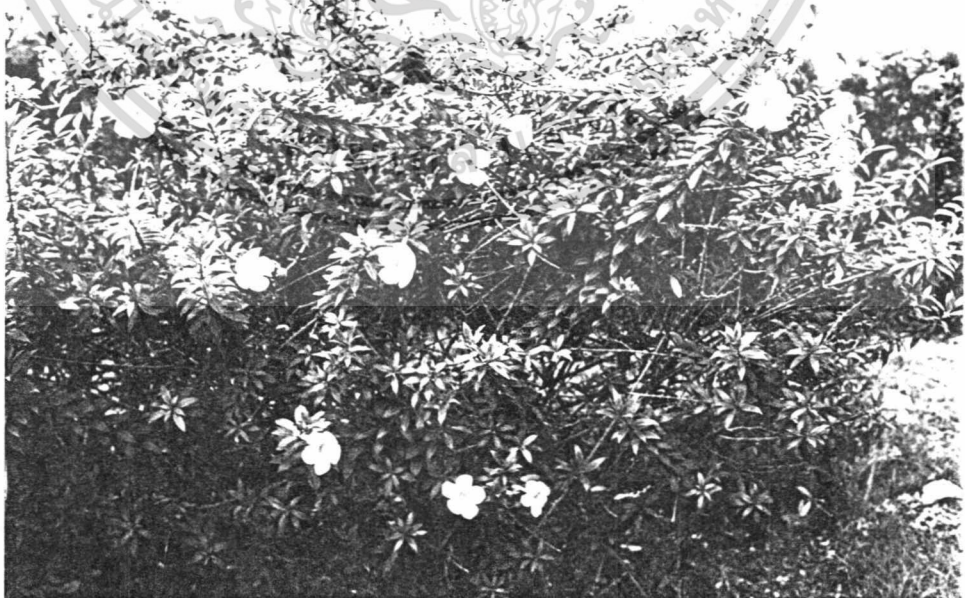

ภาพที่ 80 แสดงลักษณะต้นของบวบกลม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

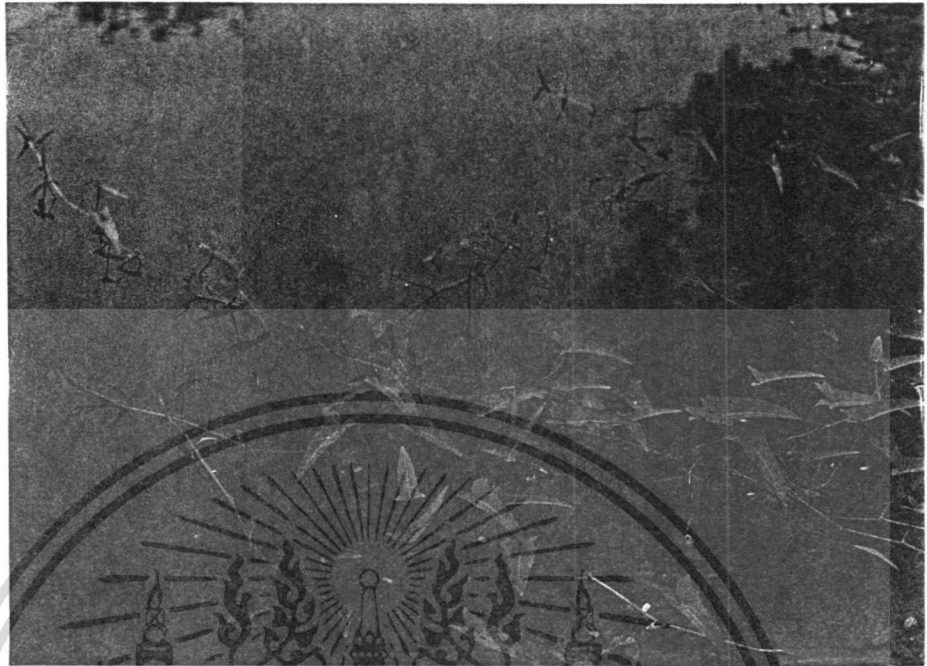

ภาพที่ 81 แสดงลักษณะต้นของบอระเพ็ด

ภาพที่ 82 แสดงลักษณะต้นของบานบุรีเหลือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 83 แสดงลักษณะต้นของฝักบัว

ภาพที่ 84 แสดงลักษณะต้นของฝักเปิด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 85 แสดงลักษณะต้นของคิปติ

ภาพที่ 86 แสดงลักษณะต้นของเล็บมือนาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 87 แสดงลักษณะต้นของไฟ

ภาพที่ 88 แสดงลักษณะต้นของฟักทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 89 แสดงลักษณะต้นของพริกไทย

ภาพที่ 90 แสดงลักษณะต้นของตำลึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 91 แสดงลักษณะต้นของถั่วฝักยาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้